

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İŞ-AİLE ÇATIŞMASI, EBEVEYNLİK STRESİ VE
PSİKOLOJİK SAĞLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
KAYNAKLARIN KORUNUMU KURAMI
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE AYDIN

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

ANKARA, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI, EBEVEYNLIK STRESİ VE
PSİKOLOJİK SAĞLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
KAYNAKLARIN KORUNUMU KURAMI
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE AYDIN

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

PROF. DR. ÖZDEN YALÇINKAYA ALKAR

ANKARA, 2022

ONAY SAYFASI

Merve Aydın tarafından hazırlanan “İş-Aile Çatışması, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkinin Kaynakların Korunumu Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Pınar Bıçaksız Akdemir	Hacettepe Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		
Prof. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		
Dr. Öğr. Üyesi Funda Salman	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: 15.06.2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Unvan Ad Soyad
Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 15.06.2022

İmza

Adı SOYADI: Merve AYDIN

X

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu uzun ve zorlu süreç boyunca desteğini esirgemeyen, değerli katkıları ve eleştirileri ile her zaman bana yol gösteren ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde yer alan Doç. Dr. Pınar Bıçaksız Akdemir ve Dr. Öğr. Üyesi Funda Salman hocalarıma kıymetli vakitlerini ayırdıkları için ve tezimdaki her detayı hassasiyetle inceleyerek katkılarını sundukları için teşekkür ederim.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'ndeki çalışma arkadaşlarıma ve tez yazarken karşılaştığım her engelde bana yardımcı olan, beni dinleyerek önerilerini sunan ve zor zamanlarımda beni cesaretlendiren arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın her anında yanımda olarak yoluma ışık tutan, sağladıkları mutlu ve huzurlu bir yuva ile her zaman kendimi güvende hissetmemi sağlayan ve her koşulda bana inanarak başarılarımı mümkün kılan en büyük destek kaynaklarım annem Tuğbanur Aydın ve babam Turan Aydın'a teşekkürlerimi sunarım. Hayattaki en büyük şükür sebebim sizin kızınız olmaktır. Bu yorucu süreçte motivasyon ve güç kaynağım olan, ne zaman kendimi tükenmiş ve yalnız hissetsem yanlarına sığındığım sevgili abim Hüseyin Aydın, ablam Ayşegül Genç Aydın ve kardeşim Hasan Eymen Aydın'a teşekkür ederim. Son olarak, varlığıyla hayatımın en büyük neşe kaynağı olan ve en üzüldüğüm zamanlarda dahi gülüşüyle tüm endişelerimi unutturan biricik yeğenim Eda'ma sevgimi ve teşekkürümü sunuyorum.

ÖZET

İş-Aile Çatışması, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkinin Kaynakların Korunumu Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Mevcut çalışmada A tipi kişilik, kontrol odağı, eş desteği, iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık değişkenleri arasındaki ilişkinin Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteğinin psikolojik sağlık ile arasındaki ilişkisinde iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin aracı rollerinin araştırılması planlanmıştır. Çalışmaya herhangi bir kurumda çalışan ve en az bir çocuk sahibi olan 270 yetişkin katılmıştır. Çalışma verisi demografik bilgi formu, İş-Aile Çatışması Ölçeği, Bortner Derecelendirme Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Eş Destek Ölçeği ve Anne Baba Stres Ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan hipotezler SPSS 25 ve Process Macro v4.1 eklentisi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve seri aracılık analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek dış kontrol odağı puanlarına sahiptir, daha fazla işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresi deneyimlemektedir, daha fazla psikolojik semptom bildirmektedir ve eşlerinden daha az destek almaktadır. Ayrıca, A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteği değişkenlerinin iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmektedir. Seri aracılık analizlerine göre 1) işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin ve 2) aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar; kontrol odağı ve psikolojik semptomlar; eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide seri aracılık rolü bulunmaktadır. Son olarak, çalışmaya ait bulgular mevcut kuramsal bilgi ve Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir ve çalışmanın güçlü yanları, alan yazına katkıları ve sınırlılıklarından bahsetmekle birlikte gelecekteki ilerlemelere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: A tipi kişilik, ebeveynlik stresi, eş desteği, kaynakların korunumu kuramı, kontrol odağı, iş-aile çatışması, psikolojik sağlık

ABSTRACT

An Analysis of the Relationship between Work-Family Conflict, Parenting Stress and Psychological Health in the Framework of the Conservation of Resources Model

In the current study, it was aimed to investigate the relationship between the variables of Type A personality, locus of control, spousal support, work-family conflict, parenting stress and psychological health within the framework of the Conservation of Resources Model. Accordingly, it is planned to examine the mediating roles of work-family conflict and parenting stress in the relationship of type A personality, locus of control and spousal support with psychological health. 270 adults working in any institution and having at least one child participated in the study. Data of the study were collected with demographic information form, Work-Family Conflict Scale, Bortner Rating Scale, Internal-External Locus of Control Scale, The Spouse Support Scale and Parent Stress Scale. The hypotheses formed according to purposes of the study were analyzed with SPSS 25 and Process Macro v4.1. In this context, independent samples t-test, one-way ANOVA and serial mediation analyzes were conducted. According to results of the analyzes, women as opposed to men had higher external locus of control scores, experienced more work-to-family conflict and parenting stress, reported more psychological symptoms and received less support from their spouses. It is also shown that type A personality, locus of control and spousal support have a direct effect on work-family conflict, parenting stress and psychological symptoms. According to serial mediation analyzes, 1) work-to-family conflict and parenting stress and 2) family-to-work conflict and parenting stress had a serial mediating role in the relationship between type A personality and psychological symptoms; locus of control and psychological symptoms; spousal support psychological symptoms. Finally, the findings of the study were evaluated within the framework of current theoretical knowledge and Conservation of Resources Theory, and the strengths, contributions to the literature and limitations of the study were mentioned as well as suggestions for future improvements were made.

Keywords: Conservation of resources theory, locus of control, parenting stress, psychological health, spousal support, type A personality, work-family conflict

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Kaynakların Korunumu Kuramı.....	2
1.2. İş-Aile Çatışması.....	5
1.2.1. İş-Aile Çatışmasının Öncülleri.....	7
1.2.2. İş-Aile Çatışmasının Sonuçları.....	9
1.2.3. İş-Aile Çatışmasının Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi.....	10
1.3. A ve B Tipi Kişilik.....	12
1.3.1. A ve B Tipi Kişiliğin Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi.....	14
1.3.2. A ve B Tipi Kişiliğin İş-Aile Çatışması ile İlişkisi.....	16
1.4. Kontrol Odağı.....	17
1.4.1. Kontrol Odağının Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi.....	19
1.4.2. Kontrol Odağının İş-Aile Çatışması ile İlişkisi.....	21
1.5. Ebeveynlik Stresi.....	22
1.5.1. Ebeveynlik Stresinin Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi.....	25
1.5.2. Ebeveynlik Stresinin İş-Aile Çatışması ile İlişkisi.....	26
1.6. Sosyal Destek.....	28
1.6.1. Eş Desteği.....	30
1.7. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	33
1.8. Araştırmanın Hipotezleri.....	34
2. YÖNTEM.....	35
2.1. Araştırmanın Örneklemi.....	35
2.2. Veri Toplama Araçları.....	36
2.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	36
2.2.2. İş-Aile Çatışması Ölçeği (İAÇÖ).....	36
2.2.3. Bortner Derecelendirme Ölçeği (BDÖ).....	37
2.2.4. Kısa Semptom Envanteri (KSE).....	37

2.2.5. İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (İDKOÖ).....	38
2.2.6. Eş Destek Ölçeği.....	39
2.2.7. Anne Baba Stres Ölçeği.....	40
2.3. İşlem.....	40
2.4. Verilerin Analizi.....	40
3. BULGULAR.....	42
3.1. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici Analizleri.....	42
3.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Analizleri.....	43
3.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması.....	48
3.4. İş Yerindeki Konuma Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması.....	50
3.5. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması.....	51
3.6. Ailenin Toplam Kazancı Değişkenine göre İş-Aile Çatışması, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik Semptomların Karşılaştırılması.....	52
3.7. Aracılık Analizlerine İlişkin Bulgular.....	53
3.7.1. A Tipi Kişilik ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	55
3.7.2. A Tipi Kişilik ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	57
3.7.3. Eş Desteği ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	59
3.7.4. Eş Desteği ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	61
3.7.5. Kontrol Odağı ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	63
3.7.6. Kontrol Odağı ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi.....	65
4. TARTIŞMA.....	70
4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Grup Karşılaştırmalarına Ait Değerlendirmeler..	70
4.1.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	70
4.1.2. Araştırma Değişkenlerinin İş Yerindeki Konuma (Yönetici veya Çalışan) Göre Karşılaştırılması.....	73
4.1.3. Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması.....	74
4.2. Bulguların Kaynakların Korunumu Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	75

4.2.1. A Tipi Kişilik ve Kontrol Odağı Değişkenlerinin Kişisel Kaynak Olarak Değerlendirilmesi.....	76
4.2.1.1. A Tipi Kişilik.....	76
4.2.1.2. Kontrol Odağı.....	79
4.2.2. Eş Desteği Değişkeninin Duruma Özgü Kaynak Olarak Değerlendirilmesi..	82
4.2.3. Ailenin Aylık Toplam Kazancının Maddi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi.....	85
4.3. Seri Aracılık Analizlerine Ait Değerlendirmeler.....	86
4.4. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Katkıları.....	88
4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler.....	89
5. SONUÇ.....	93
6. KAYNAKLAR.....	94
7. EKLER.....	129
EK-1. Demografik Bilgi Formu.....	129
EK-2. İş-Aile Çatışması Ölçeği.....	130
EK-3. Bortner Derecelendirme Ölçeği.....	131
EK-4. Kısa Semptom Envanteri.....	132
EK-5. İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği.....	134
EK-6. Eş Destek Ölçeği.....	136
EK-7. Anne Baba Stres Ölçeği.....	137
EK-8. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	138

KISALTMALAR DİZİNİ

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

İAÇ: İş-Aile Çatışması

KHH: Koroner Kalp Hastalığı

İAÇÖ: İş-Aile Çatışması Ölçeği

BDÖ: Bortner Derecelendirme Ölçeği

KSE: Kısa Semptom Envanteri

İDKOÖ: İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği

EDÖ: Eş Desteği Ölçeği

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

ANOVA: Varyans Analizi

EDÖ-DD: Eş Destek Ölçeği-Duygusal Destek

EDÖ-MY: Eş Destek Ölçeği-Maddi Yardım ve Bilgi Desteği

EDÖ-TD: Eş Destek Ölçeği-Takdir Etme Desteği

EDÖ-Sİ: Eş Destek Ölçeği-Sosyal İlgı Desteği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Seri çoklu aracılık analizi olan model 6'ya ait diyagram.....	54
Şekil 2. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	55
Şekil 3. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	57
Şekil 4. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	59
Şekil 5. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	62
Şekil 6. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	64
Şekil 7. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz.....	66

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler.....	35
Tablo 2. Araştırma değişkenlerine ait betimleyici özellikler.....	43
Tablo 3. Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyonlar.....	46
Tablo 4. Cinsiyet değişkeni açısından betimleyici analizler ve t değerleri.....	49
Tablo 5. İş yerindeki konum değişkeni açısından betimleyici analizler ve t değerleri.....	50
Tablo 6. Çocuk sayısı değişkeni açısından betimleyici analizler, ANOVA ve Tukey HSD post hoc analizi sonuçları.....	51
Tablo 7. Ailenin toplam kazancı değişkeni açısından betimleyici analizler ve ANOVA sonuçları.....	53
Tablo 8. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz sonuçları.....	56
Tablo 9. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz sonuçları.....	58
Tablo 10. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları.....	61
Tablo 11. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları.....	63
Tablo 12. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları.....	65
Tablo 13. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları.....	67
Tablo 14. Seri aracılık analizlerine ilişkin sonuçların özeti.....	68
Tablo 15. Araştırma hipotezleri ve bu hipotezlerin desteklenme durumları.....	69

1.GİRİŞ

Geleneksel bakış açısına göre aile içerisinde, kadınlar ev ile ilgilenmekten ve aile üyelerine bakım vermekten sorumluyken erkekler evin geçimini üstlenerek ailenin maddi olarak refahını sağlamakla yükümlü olarak görülmüştür. Ancak, 20. yüzyılın sonlarına doğru iş gücüne katılıma ait yapısal değişimler başlamıştır. Kadınların iş gücüne katılımı artmakla birlikte çift kariyerli ailelerde de artış görülmüştür (Zedeck ve Mosier, 1990). Ayrıca, kadınların ebeveyn olduktan sonra çalışmaya devam etme oranları da giderek artmaktadır (OECD, 2011). Bu nedenle, aile içerisindeki rollerde de değişimler olmuştur ve hem kadınlar hem de erkekler aile ve iş hayatının sorumluluklarını eş zamanlı olarak üstlenmeye başlamıştır (Cunningham, 2008; Zedeck ve Mosier, 1990). Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı diğer OECD ülkelerine kıyasla daha düşük olsa da (OECD, 2011) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nun yayımladığı son verilere göre 15 yaş ve üstü yaş grubunda kadınların istihdam oranı yaklaşık %30’dur. Ayrıca, 25-49 yaş arasında olup 0-3 yaş arasında en az bir çocuk sahibi olan çalışan kadınların oranı %25 iken çalışan erkeklerin oranı yaklaşık %85 olarak raporlanmıştır. Bu veriler, Türkiye’de de pek çok bireyin aynı anda ebeveyn, çalışan/yönetici, eş gibi çeşitli roller üstlendiğini göstermektedir. Ancak, Türkiye, çalışan ebeveynlere iş ve aile yaşamları arasında denge kurabilmeleri için çok az destek sunan ülkelerden birisi olarak görülmektedir (Adema ve ark., 2020). Bu bağlamda, çalışanların ve iş yerlerinin demografisindeki değişiklikler ve çalışanlara sunulan kısıtlı destek iş ve aile yaşamı arasındaki ilişkiyi incelemeyi önemli hale getirmiştir.

Bireylerin iş ve aile yaşamlarında eş zamanlı sahip olduğu rollerin getirisi olan uyumsuz talepler sonucunda deneyimlediği çatışma iş-aile çatışması (İAÇ) olarak tanımlanmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985). İş gücüne katılımı zaman içerisinde gerçekleşen değişimlerin yanı sıra iş-aile çatışması çalışanların ebeveynlikle ilgili deneyimleri ve psikolojik sağlıkları ile olumsuz şekilde bağlantılı olduğu için zamanla daha fazla araştırmaya dâhil edilmiştir. Yapılan çalışmalar, çalışanların deneyimlediği iş-aile çatışmasında artış oldukça daha fazla stres, depresyon, kaygı, somatik semptomlar, hostilite, alkol, sigara ve madde kullanımı problemleri gibi çeşitli psikolojik sağlık şikâyetleri bildirdiklerini göstermektedir (Allen ve ark., 2000; Amstad ve ark., 2011; Frone, 2000). Ayrıca, kısıtlı sayıda araştırma, çalışan ebeveynlerin deneyimlediği iş-aile çatışması ve

ebeveynlik stresi arasında pozitif yönde bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır (Kinnunen ve ark., 2004; Nomaguchi ve Johnson, 2013) ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik sağlığın da bozulduğu görülmüştür (Creasey ve Reese, 1996; Skreden ve ark., 2012).

İş-aile çatışmasının olası olumsuz sonuçlarına ek olarak iş ve aile alanlarında bireylerin sahip oldukları rollere ilişkin çatışmanın öncüllerini anlamaya yönelik ilgi pek çok araştırmanın yürütülmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda, alan yazın incelendiğinde kişiliğe dair çeşitli değişkenlerin iş-aile çatışması ile ilişkili olduğunu belirten sonuçlar bulunmaktadır. Bireylerin yüksek düzeylerde A tipi kişilik özelliklerine sahip olması daha fazla iş-aile çatışması deneyimleme olasılığını artırmaktadır (Allen ve ark., 2012; Garavan ve ark., 2021; Koura ve ark., 2017). Ayrıca, kontrol odağı da iş-aile çatışması ile ilişkili diğer bir kişilik değişkenidir ve dış kontrol odağına sahip bireyler daha yüksek düzeylerde iş-aile çatışması deneyimlemektedir (Andreassi ve Thompson, 2007; Hsu, 2011; Noor, 2002). Bu bilgiler ışığında, A tipi kişilik ve kontrol odağı gibi bazı kişilik özelliklerinin iş-aile çatışması için zemin oluşturabileceği düşünülebilir. Son olarak, sosyal destek iş-aile çatışması ile başa çıkmada önemli bir etken olarak ele alınmıştır. Aile içerisinde alınan desteğe odaklanıldığında daha fazla destek veren eşlere sahip bireylerin daha az iş-aile çatışması deneyimlediği bulunmuştur (Aycan ve Eskin, 2005; Parasuman ve ark., 1996; Selvarajan ve ark., 2016).

Sonuç olarak, mevcut kuramsal bilgiler doğrultusunda bu tez çalışmasında kontrol odağı, A tipi kişilik ve eş desteği ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin aracı rollerinin Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümün ilerleyen kısımlarında sırasıyla Kaynakların Korunumu Kuramı, iş-aile çatışması, A tipi kişilik, kontrol odağı, ebeveynlik stresi ve eş desteği hakkında detaylı bilgi verilmiştir ve değişkenlerin birbiri ile ve psikolojik sağlık ile ilişkisini gösteren araştırma sonuçları özetlenmiştir. Ayrıca, bölümün sonunda araştırmanın önemi ve amacı ve araştırma hipotezleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Kaynakların Korunumu Kuramı

Kaynakların Korunumu Kuramı, Hobfoll (1989) tarafından bireyin çevresinde maruz kaldığı stresli durumlara nasıl tepki vereceğini ve bu stresli durumların iyi oluş halini nasıl etkilediğini açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Kuram temel olarak, bireylerin değer verdiği şeyleri temin etmek, muhafaza etmek, korumak ve geliştirmek için çaba gösterdiğini ifade

etmektedir ve değer verilen bu unsurlar “kaynak” olarak isimlendirilmektedir. Bu temel doğrultusunda stres şu durumlarda ortaya çıkmaktadır: Kaynakların kaybedileceğine dair bir tehdit bulunduğunda, kaynaklar kaybedildiğinde ve dikkate değer bir çaba sarf edilmesine rağmen kaynaklar elde edilemediğinde. Kaynak kaybı ve kazanımını tanımlamak amacıyla kuram çerçevesinde bazı ilkeler ne sürülmüştür. İlk olarak, bireylerin üzerinde kaynak kaybının etkisinin kaynak kazanımının etkisine kıyasla daha gl olduğu ifade edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, bireyin hayatında kaynakların kaybedilmesi kazanılmasına kıyasla daha belirgin durumdadır ve kaynakların kaybedilmesi insanları daha hızlı şekilde etkiler (Hobfoll, 2001). Örneğin, çalışanın maaşındaki azalmanın bıraktığı olumsuz etki, aynı miktarda maaş artışının olumlu etkisinden daha gl olabilir (Halbesleben ve ark., 2014).

İkinci olarak, insanların yeni kaynaklar edinebilmek, kaynak kayıplarını telafi edebilmek ve kaynak kaybına karşı korunabilmek için kaynaklara yatırım yapmaları gerektiği belirtilir. Örneğin, birey birikim yaparak işini kaybetme tehlikesine karşı doğrudan nlem alabilir (Hobfoll, 2017). Kuramın nc ilkesi, kaynak kaybedildiğinde kaynak kazanımının daha belirgin ve önemli hale geldiğini ne sürmektedir. Bu bağlamda, kaynağı az olan ya da olmayan kişiler kaynak kaybına karşı daha savunmasızdır ve kaynak kazanma konusunda becerileri daha düşüktür (Hobfoll, 2017). Son ilkeye göre ise bireyler kaynakları tükendiğinde benliklerini ve mevcut kaynaklarını korumak amacıyla savunmacı bir tutum sergilerler ve bu bireyler genellikle saldırgan ve/ya mantık dışı tepkiler verebilir (Hobfoll, 2017).

Kaynak kazanımı ve kaybının sarmal bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle, bireylerin kaynakları azaldıkça yeni kaynaklar kazanmaları daha zor hale gelmektedir ya da daha fazla kayıp yaşama olasılıkları yükselmektedir. Bu durum, kayıp sarmalı olarak isimlendirilmiştir. Buna karşın, bireyler kaynaklarını arttırdıkça ek kaynaklar elde edebilmek için de daha iyi bir konumda bulunurlar ve kaynak kaybına karşı hassasiyetleri azalır. Bu durum ise kazanım sarmalı olarak kavramsallaştırılmıştır. Ayrıca, kaynakların bireysel olarak var olmadıkları bunun yerine bir araya gelme eğilimi gösterdikleri ve “paket” halinde mevcut oldukları ifade edilmiştir. Örneğin, z-saygısı yüksek olan insanlar daha iyimser olma ve daha fazla sosyal destek alma eğilimindedir (Hobfoll, 2002; Hobfoll, 2017).

Kaynakların Korunumu Kuramı, kaybedildiğinde stres ortaya çıkaran, kazanıldıkında ise iyi oluşu arttıran kaynakları nesneler, durumlar, kişisel özellikler ve

enerjiler olmak üzere dört kategoride sınıflandırmıştır. Nesneler sahip oldukları fiziksel niteliklerine bağlı olarak ya da sıklıklarına ve pahasına göre kazandıkları ikincil bir statü nedeniyle değer görmektedir. Örneğin, ev bireyin barınma ihtiyacını karşıladığı için kendiliğinden değer taşıırken köşke sahip olmak statüyü de arttırdığı için eve kıyasla değeri artmaktadır. Nesneler sosyoekonomik durum ile ilişkili olduğu için strese karşı koruyucu bir unsur olarak katkıda bulunmaktadır (Hobfoll, 1989). Ayrıca, stresle başa çıkmada kişinin sahip olduğu yeterliliğini anlamaya dair önemli bir rolü olan “durumlar” da birey için kaynak oluşturmaktadır. Bir ailenin üyesi olmak, evli ve/ya çalışan olmak, işteki kıdem gibi örnekler bireyin bunlara verdiği değere bağlı olarak duruma özgü kaynak oluşturmaktadır.

Diğer bir kaynak türü olan kişisel özellikler, öz-saygı, öz-yeterlilik, iyimserlik gibi bireye ait çeşitli özellikleri içermektedir. Son olarak, enerji kaynaklarına maddi kaynaklar (para vb.), bilgi, zaman gibi unsurlar dâhil edilmektedir. Bu unsurlar kendilerine has, bağımsız değerleri yerine başka türde kaynakları kazanmaya yardımcı olduğu için önemlidir. Örneğin, bireyin maddi durumunun iyi olması işi ile alakalı farklı eğitimleri almasına ve dolayısıyla kendini geliştirebileceği alanlara yönelmesine olanak sağlamaktadır (Hobfoll, 2001). Hobfoll (1989) sosyal desteği belirtilen kaynak türleri içerisinde açıklamak yerine sosyal ilişkilerin bireylere mevcut kaynaklarını muhafaza etmesine ya da arttırmasına katkıda bulunduğu sürece bir kaynak olarak ele alınabileceğini ancak bu ilişkilerin bireylerin kaynaklarını da azaltabileceğini ifade etmiştir. Diğer bir ifadeyle, sosyal destek bireyin ihtiyaçlarını karşıladığında faydalıyken karşılamadığında zararlı ya da etkisiz olabilir.

Lazarus ve Folkman’ın (1984) açıkladıkları stres kuramı, olaylar yerine bireyin olayı değerlendirmesine odaklanmaktadır. Buna göre, stresli durumlar bireyin bu durumu stresli olarak algılamasına bağlıdır. Ancak, Kaynakların Korunumu Kuramı stresli durumların nesnel doğasını vurgulamaktadır. Bireyin olayı değerlendirmesi göz ardı edilmemesine rağmen stresin temelinde çevresel, kültürel ve sosyal bileşenler bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, insanlar deneyimleri ve öğrenme ile bulundukları kültür içinde başarıya ulaşmak ya da hayatta kalabilmek için neye değer vermeleri gerektiğini anlarlar. Değer verilen bu unsurlar ise kaynak olarak ifade edilmiştir (Hobfoll ve Ford, 2007). Bu bağlamda, kaynakların da bireysel düzeyde değil kültürler tarafından belirlendiği belirtilmiştir (Hobfoll, 2001).

Kaynakların Korunumu Kuramına göre birey, aile ve iş alanındaki rollerini dengeleme sürecinde kaynaklarını kullandığı için roller arası çatışmanın strese yol açacağı

ifade edilmiştir. İş-aile çatışması sırasında meydana gelen olası ya da gerçek kaynak kayıpları ise tatminsizlik, depresyon, kaygı veya fiziksel gerginlik gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir (Grandey ve Cropanzano, 1999). Kuramın temel ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda birçok kaynağa sahip kişilerin daha az çatışma deneyimleyeceği ve bazı kaynakların ise çatışmaya karşı koruyucu bir rolü bulunabileceği belirtilmiştir (Jones ve ark., 2006). Mevcut bilgiler ışığında, çeşitli kaynaklara sahip çalışanların daha az iş-aile çatışması deneyimleyeceği ve dolayısıyla daha az psikolojik sağlık problemleri bildireceği düşünülmüştür.

Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde ele alınan mevcut çalışma, iş-aile çatışmasının belirli kaynakların eksikliğinde daha fazla deneyimlendiğini ve dolayısıyla daha fazla ebeveynlik stresi ve daha kötü psikolojik sağlık ile ilişkili olabileceğini önermektedir. Bu kurama göre kişiliğe dair özellikler kaynak olarak ele alınabilir (Hobfoll, 1989). Bu nedenle, A/B tipi kişilik ve iç/dış kontrol odağı çalışma kapsamında kişisel kaynaklar olarak incelenecektir. Ayrıca, eş desteği de duruma özgü kaynak olarak ve ailenin aylık toplam kazancı ise maddi kaynak olarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

1.2. İş-Aile Çatışması

Ailelerin yapısında ve aile içi ilişkilerde pek çok farklılıklar bulunsa da genel itibarıyla “aile” insanları kan bağı, evlilik ya da diğer bağlarla bir arada tutan ve toplumların ana sosyal grubu olarak açıklanmaktadır (Amerikan Psikoloji Derneği, b.t.). Toplumlar arası farklılıkların yanı sıra zaman içerisinde ailelerin biçimine ve bireylerin aile içindeki görevlerine dair farklılıklar da gerçekleşmiştir (Cunningham, 2008). Aile ve iş yaşamında bireylerin sahip olduğu rollere dair değişimlerin yaşanması, kadınların ve özellikle 18 yaşından küçük çocuğu olan kadınların oranının iş hayatında artış göstermesi, erkeklerin aile içi sorumlulukları daha fazla üstlenmeye başlaması ve yaşlanan nüfus ile bireylerin yaşlı bakımına ait sorumluluklarında artış olması gibi çeşitli durumlar iş ve aile yaşamları arasında çatışmayı tetiklemektedir (Kossek ve Lee, 2017). Ayrıca, gelişen teknoloji ile iletişim cihazlarının ve farklı iletişim yollarının yaygınlaşması, aile ve iş yaşamları arasında sınır çizilmesini zorlaştırmaktadır ve bireyleri isteyken aile ile ilgili meselelere, iş dışındaki vakitlerde de işle ilgili meselelere maruz bırakabilmektedir (Jones ve ark., 2013). Bu nedenle, son yıllarda iş-aile çatışması modern toplumlar için giderek büyüyen zorluklardan biri olarak görülmektedir.

Günümüz toplumunda yetişkinler için zaman ve enerjilerini etkili şekilde paylaştırarak aile ve iş yaşamlarında denge kurmaya çalışmak önemli zorluklardan biridir. Bireyin kısıtlı zaman ve enerjisini aşan taleplerin varlığında ise farklı yaşam alanlarına dair rollerde çatışma çıkması beklenmektedir (Sieber, 1974). Bu doğrultuda, aile ve iş alanlarında sahip olunan sorumluluklar arasındaki çatışma alan yazında iş-aile çatışması olarak kavramsallaştırılmıştır. Roller arası çatışmanın bir türü olarak tanımlanan iş-aile çatışması, iş ve aile alanındaki rollerden eş zamanlı olarak gelen taleplerin ve baskıların uyumsuzluğundan doğan çatışmadır. Rol kuramına göre bu çatışma sonucunda, iş (aile) rolüne katılım, aile (iş) rolüne katılım nedeniyle daha zor hale gelmektedir ve belirli bir role dair beklentiler diğer rolün gerekliliklerini yerine getirmeyi kısıtladığı için bireyin iş ya da aile rolünde etkin şekilde yer almasını engellemektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985; Kahn ve ark., 1964). Yayılma (spillover) kuramına göre ise farklı yaşam alanlarının sınırları arasında geçirgenlik olduğu, diğer bir ifadeyle bireyin bir alanda sahip olduğu tutumlar, duygular, değerler, davranışlar ya da duygudurumun farklı bir alana aktarılabilceğini ifade etmektedir. Buna göre, iş (aile) yaşamında deneyimlenen olumsuzluklar aile (iş) yaşamına yansiyabilir (Staines, 1980). Örneğin, Kinman ve Jones (2001) kişinin iş alanında deneyimlediği endişe ve yorgunluk gibi olumsuzlukların aile yaşamını da etkileyerek kişinin rolüne dair verimliliğinin kısıtlanabileceğini belirtmiştir (akt. Kossek ve Lee, 2017).

İş-aile çatışmasının tanımı iki yönlü bir kavramsallaştırmaya dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle, iş rolüne dair sorumluluklar aile rolüne dair sorumlulukların yerine getirilmesini engellediğinde işten aileye doğru çatışma (work-to-family conflict), aileye dair taleplerin işe dair talepleri engellemesi ile aileden işe doğru çatışma (family-to-work conflict) ortaya çıkmaktadır (Frone ve ark., 1992). İş-aile çatışmasının bu iki yönü nispeten ilişkili olmasına rağmen işle ilgili unsurlar daha çok işten aileye doğru çatışmanın, aile ile ilgili unsurlar ise daha çok aileden işe doğru çatışmanın kaynaklarını oluşturmaktadır (Byron, 2005). Örneğin, iş stresi, işe katılım (job involvement) ve daha uzun çalışma saatleri işten aileye doğru çatışma ile daha güçlü şekilde ilişkiliyken çocuk sayısı, eş desteği ve ebeveynlikle ilgili sorumluluklar aileden işe doğru çatışma ile daha güçlü şekilde ilişkilidir (Byron, 2005; Michel ve ark., 2011).

Greenhaus ve Beutell (1985) iş ve aile rolleri arasındaki çatışmanın zaman temelli, gerginlik temelli ve davranış temelli olmak üzere üç türde gerçekleştiğini ifade etmiştir. *Zaman temelli çatışma*, bir rolün gerekliliklerinin yerine getirilmesi için ihtiyaç duyulan

zaman başka bir rolün talepleri için gerekli zamanı kısıtladığında ortaya çıkmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985). Örneğin, çalışan bir ebeveynin mesai saatleri dışında da çalışması çocuklarıyla geçirebileceği zamanı sınırlandırabilir ya da aile bireyinin hastalanması ve bakıma ihtiyaç duyması çalışma saatlerini azaltabilir (Kossek ve Lee, 2017). Diğer bir çatışma türü olan *gerginlik temelli çatışma*, bireyin bir role dair deneyimlediği gerginlik başka bir rolüne aktarıldığında ve dolayısıyla bu gerginlik sonucu ortaya çıkan kaygı, sinirlilik, depresyon, yorgunluk gibi semptomlar diğer rolün taleplerini yerine getirme becerisini kısıtladığında ortaya çıkmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985). Örneğin, kişi işyerinde yorucu ve zor bir gün geçirdiği için aile içerisindeki rolüne ait çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgilenme gibi gereklilikleri yerine getiremeyebilir ve aile rolünde gerginlik temelli çatışma meydana gelebilir (Halbesleben ve ark., 2012). Son olarak, *davranış temelli çatışma*, bireyin belirli bir rolü için gerekli ve etkili olan davranışlarının diğer bir rolü için uyumsuz olması ya da role dair talepleri karşılamaması ve bireyin sahip olduğu rollere uygun olarak davranış örüntüsünde değişiklik yapmaması sonucunda ortaya çıkar (Greenhaus ve Beutell, 1985). Örneğin, askeriyede çalışan ve iş yerinde otoriter bir etkileşim tarzı benimseyen bireyin aile içi ilişkilerine de bu etkileşim tarzını taşıması uygun olmayabilir ve davranış temelli çatışma oluşturabilir (Kossek ve Lee, 2017).

1.2.1. İş-Aile Çatışmasının Öncülleri (Antecedents)

Yapılan araştırmalar çeşitli değişkenleri iş-aile çatışmasının (İAÇ) iki yönü olan işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmanın öncülleri olarak ele almıştır. İş ile ilişkili öncüller, aile ile ilişkili öncüller ve bireysel ve/ya demografik öncüller olmak üzere pek çok değişkenin İAÇ ile ilişkisi incelenmiştir. Hem iş hem de aile alanındaki çeşitli rollere dair talepler bireylerin rol baskısı deneyimlemesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, rol baskısından kaynaklanan rol çatışması, rol belirsizliği ve aşırı rol yükü gibi sahip olunan rollere dair stresörler İAÇ yaşanmasında etkili olmaktadır. İş ile ilişkili rol stresörleri daha çok işten aileye doğru çatışma, aile ile ilişkili rol stresörleri ise daha çok aileden işe doğru çatışma deneyimleme olasılığını arttırmaktadır (Fu ve Shaffer, 2001; Michell ve ark., 2011). Ayrıca, bireyin belirli bir rol ile kendini ne kadar özdeşleştirdiğini ya da o role psikolojik olarak katılım düzeyini ifade eden rol katılımı da İAÇ ile ilişkilidir. Bireyin iş rolüne katılımı arttıkça işten aileye doğru çatışma artarken aile rolüne katılımı arttıkça aileden işe doğru çatışma artmaktadır (Byron, 2005; Michell ve ark., 2011).

İş yerinde yönetim ile ilgili bir pozisyonda çalışan bireyler yönetim dışı pozisyonlarda çalışanlara kıyasla daha fazla İAÇ yaşamaktadır (Carnicer ve ark., 2004). Ayrıca, mesai saatlerinin artmasıyla birlikte işle ilgili talepler de artmaktadır (Moreira, 2019). İşle ilgili unsurların yanı sıra aile yapısına dair çeşitli unsurlar bireyin daha çok İAÇ deneyimlemesine yol açmaktadır. Aileye, ev işlerine ya da çocuk bakımı gibi işle ilgili olmayan sorumluluklara harcanan zaman arttıkça deneyimlenen aileden işe doğru çatışma da artmaktadır (Byron, 2005). Ayrıca, çocuk sahibi olmak, artan çocuk sayısı ve en küçük çocuğun yaşındaki azalma algılanan İAÇ'yi önemli ölçüde arttırmaktadır (Carnicer ve ark., 2004; Michell ve ark., 2011). Evli ve çocuklu kişiler, çocuğu olmayan bekârlara ya da çocuğu olmayan evli kişilere kıyasla daha fazla İAÇ yaşamaktadır. Çocuğun varlığına ek olarak eşi çalışan evli kişilerin bildirdiği İAÇ eşi çalışmayanlara kıyasla daha yüksektir. Kadın ve erkekler arasındaki fark baktığımızda ise hem işten aileye çatışma hem de aileden işe doğru çatışma çocuğu olan evli kadınlarda çocuğu olan evli erkeklere kıyasla daha fazladır (Carnicer ve ark., 2004).

Çeşitli araştırmalar sosyal desteğin iş-aile çatışmasını azaltmadaki rolüne odaklanmıştır. Destekleyici olmayan aileye ve/ya iş yerine sahip bireylerin daha fazla İAÇ deneyimlediği düşünülmüştür. İş alanında alınan sosyal destek İAÇ ile negatif yönde ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, örgütsel destek, yönetici desteği ve iş arkadaşlarından alınan destek düşük olduğunda çalışanların İAÇ deneyimleme olasılığı artmaktadır. Benzer olarak, aile desteği ve eş desteğinin de İAÇ'yi azaltmada önemli rolü bulunmaktadır (Byron, 2005; Blanch ve Ajula, 2009; Michell ve ark., 2011; Pluut ve ark, 2018). Ayrıca, çalışanın eğitim düzeyi arttıkça deneyimlediği İAÇ de artmaktadır. Örneğin, yüksek lisans ya da doktora derecesine sahip çalışanlar lise ve daha düşük eğitim düzeyine sahip çalışanlara kıyasla daha fazla İAÇ bildirmiştir (Carnicer ve ark., 2004).

İş-aile çatışmasının yordayıcılarını inceleyen çalışmaların çoğunda daha çok iş ya da aile alanındaki durumsal değişkenler ele alınmıştır ve kişilik özelliklerini içeren çalışmalar kısıtlı kalmıştır. Wayne ve ark. (2004, s. 110)'na göre “Kişilik özellikleri, çalışanların zamanını ve enerjisini daha verimli kullanmasına, stresle baş ederken daha etkili yollar benimsemesine ve daha az stres deneyimlemesine yardımcı olduğu için daha az çatışma ile bağlantılıdır.” Bu nedenle, kişilik özelliklerinin iş-aile çatışması bağlamında incelenmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Yürütülen çalışmalarda beş faktörlü kişilik özelliklerinden nörotiklik (neuroticism) boyutunda daha yüksek, özdenetim (conscientiousness) ve

uyumluluk (agreeableness) boyutlarında ise daha düşük puanlara sahip bireyler iş-aile çatışması deneyimlemeye daha yatkındır (Baltes ve ark., 2011; Wayne ve ark., 2004). Ayrıca, olumsuz duygulanım, A tipi kişilik ve dış kontrol odağı hem işten aileye doğru çatışmayı hem de aileden işe doğru çatışmayı yordamaktadır (Allen ve ark., 2012; Michell ve ark., 2011). Olumlu duygulanım, iç kontrol odağı, öz-yeterlik ve iyimserlik ise bireyleri iş-aile çatışmasına karşı korumaktadır (Allen ve ark., 2012).

Kişiliğe ek olarak bireysel öncüller kapsamında kadın ve erkeklerin deneyimledikleri İAÇ düzeyindeki farklılıklar da çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Bazı araştırmalar kadınlar ve erkeklerin bildirdikleri İAÇ düzeyinde farklılık bulunmadığını raporlarsa da (Eagle ve ark., 1997; Powell ve Greenhaus, 2010) diğer araştırmalar cinsiyetin bireylerin İAÇ'ye dair algılarını şekillendirmede önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir. Geleneksel olarak, kadınlar daha çok aile merkezli, erkekler ise daha çok iş merkezli olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, erkekler iş ile ilgili sorumluluklarına öncelik verirken kadınlar aile rolüne dair talepleri ön planda tutmaktadır (Martins ve ark., 2002). Bu bağlamda, kadın çalışanların daha fazla aileden işe doğru çatışma deneyimlerken erkeklerin daha çok işten aileye doğru çatışma deneyimledikleri belirtilmiştir (Wayne ve ark., 2004). Ancak, McElwain ve ark. (2005) kadınlar ve erkeklerin bildirdikleri aileden işe doğru çatışma seviyelerinde bir farklılık bulunmadığını ve kadınların erkeklerden daha çok işten aileye doğru çatışma deneyimlediklerini bulmuştur. Ayrıca, kadınların genel olarak İAÇ yaşama riskinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Cinamon, 2011; Guille ve ark., 2017). Sonuç olarak, alanyazında İAÇ ve cinsiyet arasındaki ilişkiye dair sonuçlarda görüş birliği sağlanamamıştır.

1.2.2. İş-Aile Çatışmasının Sonuçları

İş-aile çatışması ile ilgili araştırmaların artması ile birlikte hem işten aileye doğru çatışmanın hem de aileden işe doğru çatışmanın doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olduğu potansiyel olumsuz sonuçlara da dikkat çekilmiştir. Allen ve ark. (2000)'nın meta-analiz çalışmasında iş-aile çatışmasının sonuçları iş ile ilgili sonuçlar, işi kapsamayan (non-work) sonuçlar ve stres (sağlık) ile ilgili sonuçlar olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır.

İş ile ilgili sonuçları göz önünde bulundurduğumuzda iş-aile çatışmasının davranış ya da tutum olarak çeşitli olumsuz sonuçları incelenmiştir. Bu alanda yapılan araştırmalarda

en çok ilgiyi çeken değişkenlerden biri iş doyumudur ve birçok araştırma sonucu iş-aile çatışmasındaki artışın iş doyumunda azalma ile sonuçlandığını bulmuştur (Beutell ve ark., 2007; Bruck ve ark., 2002; Cortese ve ark., 2010; Talukder, 2019). Ayrıca, yüksek düzeyde iş-aile çatışması daha düşük düzeyde kariyer doyumunu (Amstad ve ark., 2011) örgütsel bağlılık (Allen ve ark., 2000; Aryee ve ark., 2005; Thompson ve ark., 1999) ve iş performansı (Allen ve ark., 2000; Karatepe ve Sökmen, 2006) ile ilişkiliyken daha yüksek düzeyde işten ayrılma niyeti (Amstad ve ark., 2011; Wang ve ark., 2017; Yavas ve ark., 2008), mesleki tükenmişlik (Lambert ve Hogan, 2010; Montgomery ve ark., 2006; Pu ve ark., 2017), iş stresi (Armstrong ve ark., 2015; Nart ve Batur, 2014) ve işe devamsızlık (Boyar ve ark., 2005; Hammer ve ark., 2003) ile ilişkilidir.

İş ile ilgili sonuçlara ek olarak, iş-aile çatışması, evlilik doyumunu (Voydanoff, 2005), yaşam doyumunu (Beutell, 2007; Rupert ve ark., 2012) ve aile doyumunu (Beutell, 2007; Wayne ve ark., 2004) ile negatif yönde ilişkiliyken duygusal tükenmişlik (Boles ve ark., 1997; Yavas ve ark., 2008) ile pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca, aile ve iş alanları arasında çatışma deneyimlenmesi bireylerin stres ve sağlık ile ilgili sonuçlar olan fiziksel ve psikolojik iyi oluşlarını da olumsuz anlamda etkilemektedir. Çeşitli çalışmalar iş-aile çatışmasının daha kötü fiziksel ve psikolojik sağlığa sahip olma olasılığını arttırdığını ve stres, depresyon, somatik şikayetler, alkol bağımlılığı, sağlıksız beslenme ve daha az egzersiz yapma gibi sonuçlar ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Allen ve ark., 2000; Allen ve Armstrong, 2006; Amstad ve ark., 2011; Frone ve ark., 1997).

1.2.3. İş-Aile Çatışmasının Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi

İş-aile çatışması (İAÇ) ve sağlık arasındaki ilişkiyi ele alan çeşitli çalışmalar, İAÇ'nin hem fiziksel hem de psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Sonuçlar yoğun İAÇ yaşayan bireylerin depresyon, kaygı, sıkıntı gibi psikolojik problemlerin yanı sıra fiziksel sağlık problemlerine sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca, işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma olmak üzere İAÇ'nin iki yönü de belirtilen sağlık problemleri ile ilişkilidir (Frone ve ark., 1996; Grzywacz ve Bass, 2003; Kim ve Cho, 2020; Minnotte ve Yucel, 2018; Vinokur ve ark., 1999; Yu ve Li, 2020). Yapılan çalışmalar işten aileye doğru çatışmanın psikolojik sağlık üzerinde aileden işe doğru çatışmadan daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Eshak, 2019; Symoens ve Bracke, 2015).

Allen ve ark. (2000)'nın meta-analiz çalışmasına göre işten aileye doğru çatışmanın psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır ve çatışma arttıkça deneyimlenen kaygı, iritabilite/hostilite, yorgunluk ve iştahsızlık gibi somatik semptomlar, depresyon ve stres de artmaktadır. Diğer bir meta-analiz çalışmasında ise İAÇ'nin iki yönü olan işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmanın sonuçları ayrı olarak incelenmiştir. Buna göre, sağlık problemleri, somatik/fiziksel şikayetler, depresyon, madde kullanımı, stres ve kaygı ile İAÇ'nin iki yönü arasında pozitif yönde güçlü ilişki vardır (Amstad ve ark., 2011). Ayrıca, geniş örneklemelerle yürütülen çalışmalar hem işten aileye doğru çatışma hem de aileden işe doğru çatışmanın depresyon, kaygı bozuklukları, zayıf fiziksel sağlık, sigara kullanımı ve alkol bağımlılığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Frone, 2000; Frone ve ark., 1992; Frone ve ark., 1996; Wolff ve ark., 2013). 4-5 yaş arasında çocuğu bulunan çalışanlarla yürütülen beş aşamalı bir boylamsal çalışmaya göre kronik İAÇ yaşayan ebeveynler en kötü psikolojik sağlığa sahipken hiç İAÇ deneyimlememiş ebeveynler en iyi psikolojik sağlığı ve en az psikolojik sıkıntıyı bildirmiştir. Ayrıca, zaman içerisinde deneyimlenen İAÇ azaldığında hem annelerin hem de babaların psikolojik sağlıkları anlamlı şekilde iyileşme göstermiştir (Cooklin ve ark., 2016).

Carvalho ve ark. (2018) ise çocuk sahibi ve/ya evli çalışanlarla yaptığı çalışmasında kadın ve erkek katılımcılar için İAÇ'nin psikolojik sağlık ile pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların deneyimledikleri İAÇ arttıkça bildirdikleri somatik şikayetler, kaygı, depresyon ve sosyal işlevsellikte bozulma da artmaktadır. Frone ve ark (1997) ise çalışan ebeveynlerde İAÇ ve sağlık arasındaki ilişkiyi incelediği dört senelik boylamsal araştırma yürütmüştür. Araştırmanın sonucuna göre, katılımcıların ilk ölçümde bildirdiği aileden işe doğru çatışma dört sene sonraki artmış depresyon seviyesi ve daha kötü fiziksel sağlık ile ilişkilidir. Ek olarak, Fujimoto ve ark. (2014) çift-kariyerli ailelerde İAÇ ve psikolojik sağlık ile ilgili eşler arası dinamikleri incelemek için karı-kocalardan veri toplamış ve karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, hem kadınlar hem de erkekler için İAÇ ve depresyon arasında pozitif yönde ilişki vardır. Ancak, eşleriyle kıyaslandığında İAÇ'nin depresyon üzerindeki etkisinin kadınlarda daha büyük olduğu bulunmuştur.

COVID-19 pandemi döneminde İspanya'da yürütülen bir çalışmaya göre İAÇ yüksek düzeyde kaygı ve depresyonu yordamaktadır. Ayrıca, kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla İAÇ bildirmiştir (Lopez-Nunez ve ark., 2021). Benzer şekilde, hemşirelerle yapılan başka bir çalışmada da kadınların daha fazla İAÇ deneyimlediği bulunmuştur. Ayrıca, erkek

hemşirelerin bildirdiği İAÇ arttıkça deneyimledikleri kaygı, depresyon ve somatizasyon da artmaktadır. Ancak, kadın hemşireler için artan İAÇ sadece artan somatizasyon puanları ile ilişkilidir (Zurlo ve ark., 2020). Hemşirelerle yürütülen diğer çalışmalar da daha fazla İAÇ'nin depresyon/depresif semtolar ve kaygı dahil olmak üzere daha kötü psikolojik sağlık ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Hwang ve Yu, 2021; Modaresnezhad ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2017a; Zhang ve ark., 2017b). Hemşirelere ek olarak, hapishane memurları, polis memurları, yöneticiler, şoförler, çocuğu olan çalışan anneler gibi farklı örneklemlemlerle yürütülen çalışmalar, deneyimlenen İAÇ arttıkça depresyon, kaygı ya da somatizasyon gibi psikolojik sağlık problemlerine sahip olma olasılığının arttığını desteklemektedir (He ve ark., 2002; Obidoa ve ark., 2011; Poelmans, 2001; Seto ve ark., 2004; Shin ve Jeong, 2021; Wang ve Peng, 2017). Ayrıca, bireylerin deneyimledikleri İAÇ arttıkça bildirdikleri hostilete de artmaktadır (Brenning ve ark., 2020). Judge ve ark. (2006) aileden işe doğru çatışmanın işte hissedilen suçluluk ve hostilete ile ilişkiliyken işten aileye doğru çatışmanın evde hissedilen suçluluk ve hostilete ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Son olarak, Türkiye’de yürütülen çalışmalar da artan iş-aile çatışmasının depresyon, somatik şikayetler ve hostilete gibi psikolojik semptomlar bildirdiği bulunmuştur (Akçınar Yayla ve ark., 2021; Çulha, 2015).

1.3. A ve B Tipi Kişilik

1950’lerden itibaren kalp hastalıklarının yordayıcıları olarak kişilik tipleri ve bu kişilik tiplerinin sonucunda ortaya çıkan davranış kalıpları üzerine çalışmalar alanyazında yer bulmaya başlamıştır. Muayenehanenin bekleme odasında tamirat işleriyle ilgilenen bir işçinin koltukların sadece ön taraflarının yıprandığını belirtmesinden sonra iki kardiyolog Friedman ve Rosenman, kalp hastalarının endişeli olduklarını, koltuklarda hareketsiz oturmakta zorluk çektiklerini ve koltukların kenarlarında oturduklarını gözlemlemiştir (Griffin ve Moorhead, 2013). Bu gözlemden hareketle, 1950’lerin sonlarında Friedman ve Rosenman (1959), koroner kalp hastalığı bulunan kişilerin davranışlarını ve özelliklerine dair çalışma yürüterek A ve B tipi davranış kalıbını tanımlamıştır.

Friedman ve Rosenman (1974), A tipi kişiliğin tanımını şu şekilde yapmıştır: “Agresif bir şekilde kronik ve aralıksız olarak daha az zaman içerisinde, gerektiğinde diğer şeylerin veya diğer kişilerin karışt çabalarına karşı koyarak, daha fazlasını başarmak için mücadele eden kişilerde görülen eylem-duygu kompleksidir (s. 67).” A tipi davranış

kalıbının ana unsurları, uygun çevresel koşulların varlığında gözlemlenebilen saldırganlık, genellikle kolayca ortaya çıkabilen ancak iyi rasyonalize edilmiş hostilite (düşmanlık, öfke), rekabetçilik ve başarı çabası içerisinde olma şeklindedir (Friedman ve Rosenman, 1974; Rosenman, 1978). Kendilerinin belirlediği hedeflere ulaşmak için yoğun ve sürekli bir dürtüye sahip olsalar da bu hedefler genellikle iyi tanımlanmamış hedeflerdir (Rosenman, 1986). Ayrıca, bu davranış kalıbında en sık görülen diğer özellikler zaman baskısı altında hissetme ve sabırsızlıktır. Yoğunlukla bu sabırsızlık çok yoğun hale geldiği için kronik iritasyon ve öfke duygusu yaratır (Friedman, 1996). Benzer olarak, A tipi kişilerin hırslı ve aceleci bir yaklaşıma sahip olduğu, mümkün olan en kısa sürede çok fazla şey başarmaya çalıştıkları, aynı anda birden fazla iş yapmaya çalıştıkları ve işte niteliğe değil niceliğe önem verdikleri ifade edilmektedir (Friedman ve Rosenman, 1974). Bu kişiler iş odaklı ve kendini işine adanmış bir görünüm çizmektedir (Griffin ve Moorhead, 2013) ve tanınırlık kazanma ve terfi alma için sürekli istek sahibidir (Rosenman, 1986). Ayrıca, hızlı ve yüksek sesle konuşma, kas gerginliği, mental uyanıklık, hızlı motor hareketleri, aşırı uyarılmışlık ve huzursuzluk gibi özellikler A tipi kişilikte görülür (Friedman ve Rosenman, 1974; Rose, 1987).

Friedman (1996), A tipi kişilerin mükemmeliyetçi ve eleştiriye karşı aşırı hassas bir yapıları olduğunu ifade etmiştir. Bu bireyler, olumsuz geri bildirim ve eleştiri aldığı anda daha fazla kardiyovasküler reaktivite göstermektedir (Lyness, 1993). Ayrıca, bu bireyler karşılıklarına çıkan engelleri aşma konusunda yüksek motivasyona sahip olsa dahi yüksek standartlara sahip oldukları için çabaları ve başarıları ile tatmin olmazlar (Friedman, 1996). “İşkolik” olarak tanımlanan A tipi kişiler, boş vakitleri değerlendirme, dinlenme ve sosyal aktiviteler için zaman ayırma konusunda sıkıntı yaşamaktadır (Friedman, 1996; Luthans ve ark., 2021). A tipi davranışlar yalnızca kişilik faktörlerinden kaynaklanmaktansa belirli çevresel koşullar ve kişilik özellikleri arasındaki etkileşime bağlı olarak gelişir. Bu davranışları sergileyen bireyler belirli stres etmenlerine belirli bir biçimde yanıt verme eğilimine sahip görünmektedir (Rose, 1987).

B tipi davranış kalıbı, A tipi olarak tanımlanan özelliklerin göreceli olarak yokluğu şeklinde ifade edilmektedir (Friedman ve Rosenman, 1974). B tipi kişiler, sakin, sabırlı ve uysal olma eğilimindedir ve daha yavaş tempolu bir hayat yaşarlar (Chamorro-Premuzic, 2013). Bu kişiler, hayata ve işlerine karşı aceleci olmayan, rahat ve dengeli bir yaklaşım gösterirken saldırganlık ve düşmanlık sergilemezler (Yoder, 1987). Ayrıca, zamanla ilgili

kaygılanmama, suçluluk duymadan dinlenebilme ve işlerin son teslim tarihleri ile ilgili baskı altında hissetmeme gibi özellikler taşırlar (Luthans ve ark., 2021). B tipi kişiler, A tipi kişilere kıyasla daha az rekabetçidir ve aktif olarak üretken faaliyetlerde bulunmadıkları zamanlarda nadiren boşa zaman harcamış gibi hissederler. Bu kişiler, stres deneyimlemeyen kişiler değildir ama zorluklarla ya da dış tehditlerle karşılaştıklarında telaşa kapılmadan yüzleşebilirler (Griffin ve ark., 2019). Griffin ve Moorhead (2013) B tipi kişilerin insanlarla daha az çatışma yaşadığını, kendilerine daha fazla güvendiğini ve işte daha sabit bir hızda çalıştığını belirtmiştir. Diğer kişilerle yarış içinde olmayan B tipi kişiler, sosyal, eleştiriye açık, olumlu duygularını ifade edebilen ve kazanmak için değil eğlenmek için oyun oynayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Darshani, 2014; Luthans, 2021).

A tipi davranış kalıbı ayrı bir tipolojiden ziyade davranışların aşırı A tipi davranışlardan aşırı B tipi davranışlara kadar değişen bir sürekliliğe sahip olduğu düşünülmüştür (Matthews, 1988). Rosenman ve ark. (1975) ise tam gelişmiş A tipi davranıştan zayıf A tipi davranışa doğru A tipi davranışın çeşitli yoğunluk derecelerinin olduğunu ifade etmiştir. İnsanlar tamamen A tipi ya da B tipi kişiliğe sahip olmak yerine bir tipe eğilim gösterirler. Başka bir ifadeyle, bir birey çoğu zaman A tipi davranışlar sergilese de bu bireyde nadiren B tipi davranış olarak kabul edilen zaman baskısı hissetmeme ve rahat olabilme gibi davranışlar gözlemlenebilir (Griffin ve Moorhead, 2013).

1.3.1. A ve B Tipi Kişiliğin Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi

A tipi davranış kalıbı, Friedman ve Roseman'ın (1959) kalp hastalarıyla yaptığı çalışmada belirli psikolojik özellikleri incelemeleri sonucu tanımlandığı için koroner-eğilimli davranış kalıbı olarak da ifade edilmiştir. Friedman ve Roseman (1974) Bu tip davranışlara sahip kişilerin strese ve koroner kalp hastalığına (KKH) daha yatkın olduğunu ve eğer A tipi davranışlar değiştirilebilirse KKH insidansının da düşeceğini ileri sürmüştür. Daha sonra yürütülen çalışmalar da A tipi davranış kalıbının KKH riskini artırdığını desteklemiştir (Rosenman ve ark., 1975; Friedman ve Booth-Kewley, 1987; Haynes ve ark., 1980). Ancak, önceki destekleyici kanıtlara rağmen, sonraki bazı araştırmalar önceki bulguları tekrarlamada başarısız olmuştur ve A tipi davranış kalıbı ve KKH arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını göstermiştir (Dembroski ve ark., 1989; Matthews, 1988) ya da çelişkili sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Čatipović-Veselica ve ark., 2001; Gallacher ve ark.,

2003). Bu sonuçlara karşın, çeşitli fiziksel ve psikolojik semptomlarla ilişkisini gösteren kanıtlara dayanarak A tipi davranışın göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir.

Kalp hastalıklarının yanı sıra A tipi davranış kalıbı çeşitli fiziksel semptomlar ve olumsuz sağlık sonuçları ile ilişkilidir (GhorbaniAmir ve ark., 2011; Kivimäki ve ark., 1996; Matteson ve Ivancevich, 1982; Pickering, 2009; Spence ve ark., 1987). A tipi kişiler B tipi kişilere kıyasla daha fazla yorgunluk (Byrne ve Reinhart, 1990; Fukunishi ve Hattori, 1997; Mellam ve Espnes, 2003), uyku problemleri (GhorbaniAmir ve ark., 2011; Hicks ve Pellegrini, 1982), baş ağrısı ve kronik baş ağrısı (Martin ve ark., 1987; Rappaport ve ark., 1988), sindirim sistemi ile ilgili semptomlar (Woods ve Burns, 1984) ve solunum problemleri (Stout ve Bloom, 1982; Woods ve Burns, 1984) bildirmektedir. Ayrıca, A tipi davranışların daha sık hastalık bildirme ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Cassidy ve Dhillon, 1997).

Fiziksel sağlığın ötesinde, A tipi davranış kalıbının psikolojik semptomlar ve bozukluklar ile ilişkisi farklı araştırmalarda incelenmiştir. Fukunishi ve ark. (1992) KHH hastası katılımcılarla yürüttüğü çalışmanın sonucunda A tipi kişilerde, A tipi olmayan kişilere kıyasla depresyona yatkın bir kişiliğe sahip olma oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, birkaç araştırmada depresyon ve A tipi davranış kalıbı arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır (Bertolotti ve ark., 1995; Chesney ve ark., 1981; Sanavio ve ark., 1996). Bazı araştırmalarda ise depresyon ve A tipi davranışlar arasında negatif yönde ilişki raporlamıştır. Diğer bir ifadeyle, daha fazla A tipi davranış bildiren kişilerin daha az depresyon deneyimlediği bulunmuştur (Burke ve Weir, 1980; Nakano, 1990). Buna karşın, A tipi davranış kalıbının depresyon ve depresif semptomlar ile pozitif yönde anlamlı ilişkisini gösteren birçok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalara göre, sergilenen A tipi davranışlar arttıkça deneyimlenen depresyon ve/ya depresif semptomlar ve depresyonun şiddeti de artmaktadır (Bluen ve ark., 1990; Byrne ve Reinhart, 1990; Flett ve ark., 2011; Fukunishi ve Hattori, 1997; GhorbaniAmir ve ark., 2011; Watson ve ark. 2006). Depresyona benzer olarak, bazı çalışmalar kaygı ve A tipi davranış kalıbı arasında ilişki olmadığını (Bertolotti ve ark., 1995; Sanavio ve ark., 1996) ya da negatif yönde ilişki bulunduğunu (Chesney ve ark., 1981) belirtse de diğer çalışmalar A tipi kişilerin daha fazla kaygı, kaygı semptomları, durum ve sürekli kaygı deneyimlediklerini göstermiştir (Byrne ve Reinhart, 1990; Caplan ve Jones, 1975; Fukunishi ve Hattori, 1997; GhorbaniAmir ve ark., 2011; Matteson ve Ivancevich, 1982; Mellam ve Espnes, 2003; Nakano ve Kitamura, 2001).

Ayrıca, A tipi kişiler daha yüksek seviyelerde somatizasyon/psikomatik semptomlar (Byrne ve Reinhart, 1990; Jamal, 1990; Mellam ve Espnes, 2003; Nakano ve Kitamura, 2001), obsesif-kompulsif problemler (Nakano ve Kitamura, 2001), agresyon, hostilite, öfke/sürekli öfke, irritabilite ve dürtüsellik (Chesney ve ark., 1981; Fukunishi ve Hattori, 1997; Kopper, 1993; Malatesta-Magai ve ark., 1992) bildirmektedir. Moriana ve Herruzo (2005) A tipi kişilerin psikiyatrik hastalık izni alma oranının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Son olarak, A tipi kişiler yüksek düzeyde stres ve psikolojik sıkıntı deneyimlerken genel iyi oluş hali düşüktür (Day ve Jreige, 2002; Day ve ark., 2005; Pickering, 2009; Søgaaard ve ark., 2008).

1.3.2. A ve B Tipi Kişiliğin İş-Aile Çatışması (İAÇ) ile İlişkisi

A tipi kişilik, üretkenlik ve daha yüksek performans ile ilişkilidir (Barling ve Charbonneau, 1992; Bermudez ve ark., 1990; Matthews ve ark., 1980; Taylor ve ark., 1984). A tipi kişiler, diğerlerinden daha iyi performans gösterme ve üretkenliğini artırma konusunda hırslı ve katı bir çalışan olarak tanımlanır (Friedman ve Rosenman, 1974). Ayrıca, bu kişiler işte daha fazla öz-saygı, daha fazla iş katılımı ve örgütsel özdeşleşme bildirmiştir (Burke ve Weir, 1980). Howard ve ark. (1977) ise A tipi kişilerin çoğunlukla yönetici konumunda bulunduğunu ve yöneticilerin A tipi kişiliğe sahip olmasının da daha yüksek düzeyde şirket büyüme oranıyla ilişkili olduğunu ifade etmiştir. İş hayatında A tipi kişilik ile ilişkili davranışlar daha fazla ilgi çekse de ve tercih edilse de bu kişiliğe dair özellikler olumsuz sonuçlara yol açabilir.

A tipi davranış yüksek düzeylerde rol belirsizliği, rol çatışması ve kişilerarası çatışma ile ilişkilidir (Jamal, 1990; Spector ve O'Connell, 1994). A tipi davranışlar arttıkça iş ve aile rollerini içeren alanlarda rol çatışması da artmaktadır (Greenglass, 1990). A tipi kişilerin çalışma alışkanlıkları incelendiğinde bu kişilerin haftalık çalışma sürelerinin daha yüksek olduğu ve yıl içerisinde daha fazla gün iş nedeniyle seyahat ettiği belirtilmiştir (Howard ve ark., 1977). Benzer şekilde, Burke ve Weir (1980) ise beyan edilen A tipi davranış oranı arttıkça haftalık çalışma süresinin, iş yükünün ve işle ilgili sorumlulukların arttığını ifade etmiştir. Ayrıca, A tipi davranış yükseldikçe işin ev ortamı, kişisel yaşam ve aile işlevselliği üzerindeki olumsuz etkileri de atmaktadır (Burke ve Weir, 1980; Burke ve ark., 1980). Sonuç olarak, A tipi kişilerin işle daha fazla meşgul olmaya meyilli olması iş dışı aktivitelere harcanan zamanı kısıtlayabilir ve İAÇ'ye yol açabilir (Carlson, 1999).

Burke (1988) evli polis memurlarıyla yürüttüğü çalışmasının sonucuna göre daha yüksek seviyelerde A tipi davranış sergileyen bireylerin İAÇ deneyimleme olasılığının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, Bruck ve Allen (2003) A tipi kişiliğin genel olarak İAÇ ile ilişkili olduğunu ancak İAÇ'nin alt boyutları olan zaman, davranış ve gerginlik temelli İAÇ ile ilişkili olmadığını belirtmiştir. Buna karşın, başka bir çalışmada A tipi kişiliğin davranış temelli İAÇ ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak, beklenenin aksine bu ilişki negatif yöndedir. Diğer bir ifadeyle, bireyin beyan ettiği A tipi kişilik düzeyi arttıkça deneyimlediği davranış-temelli İAÇ azalmaktadır (Carlson, 1999).

Allen ve ark. (2012) eğilimsel (dispositional) değişkenler ve İAÇ'nin iki yönü olan işten aileye doğru ve aileden işe doğru çatışma arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla meta-analiz çalışması yürütmüştür ve İAÇ ile A tipi kişilik arasında pozitif yönlü orta düzeyde etki büyüklüğü bulunduğu belirtilmiştir. Daha sonraki araştırmalar da A tipi davranış ile İAÇ arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu (Gulzar ve Khalid, 2016; Koura ve ark., 2017; Shaheen, 2012) ve A tipi kişiliğin hem iş-aile hem de aile-iş çatışmasının yordayıcısı olduğunu göstermiştir (Gulzar ve Khalid, 2016). Garavan ve ark. (2021) ise A ve B tipi kişiliğin işten aileye doğru ve aileden işe doğru çatışma ile ilişkisini Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelemiştir ve A tipi kişiliği kaynak kaybı, B tipi kişiliği ise kaynak kazanımı şeklinde kuramsallaştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, A tipi kişilik hem işten aileye doğru hem de aileden işe doğru çatışma ile pozitif yönde ilişkiliyken B tipi kişilik hem işten aileye doğru hem de aileden işe doğru çatışma ile negatif yönde ilişkilidir. Bu bağlamda, iki kişilik tipinin de İAÇ'yi açıklayan yordayıcı güce sahip olduğu belirtilmiştir (Garavan ve ark., 2021).

1.4. Kontrol Odağı

Uzun zamandır Psikoloji alanında araştırmalara konu olan ve Türkçe alanyazında “denetim odağı” olarak da ifade edilen kontrol odağı, ilk olarak Rotter (1966) tarafından tanımlanan bir kişilik boyutudur. Kontrol odağı kavramı, Rotter'ın (1954) Sosyal Öğrenme Kuramı temel alınarak geliştirilmiştir. Bu kurama göre, bir davranışı yordayan dört temel unsur bulunmaktadır: Davranış potansiyeli, beklenti, pekiştireç değeri ve psikolojik durum (psychological situation). Davranış potansiyeli, belirli bir durumda belirli bir davranışı sergileme olasılığı iken beklenti ise belirli bir davranışın belirli bir pekiştirece yol açmasının kişiye has olasılığıdır. Pekiştireç değeri ise davranışların yol açtığı sonuçların arzu edilirliliği

olarak tanımlanır ve bireye özgü bir değer taşımaktadır. Son olarak, psikolojik durum, her bireyin çevresiyle olan deneyiminin benzersiz olduğunu ifade eder. En temel haliyle, bir davranışın ortaya çıkma olasılığı, bu davranışın belirli bir psikolojik durumda pekiştirmeye yol açma beklentisi ve bu pekiştirmenin değerinin fonksiyonudur. Bu kuramda, beklentilerin davranışları yordamadaki rolü vurgulanmaktadır ve bu beklentilerin geçmişteki deneyimler tarafından şekillendiği ifade edilmektedir. Birey, belirli bir davranışının pekiştireç ile sonuçlandığını algılandığında gelecekte de aynı davranışı sergilerse o pekiştireç ile sonuçlanacağına dair beklenti oluşturur. Pekiştireç geçmişine bağlı olarak bireyler pekiştireçleri kendi davranışlarına atfetme derecesinde farklılık gösterecektir. Beklentiler ise durumlar arasında genellenebilir ve bu durumlar birbiriyle ilişkili olarak algılandığında “genelleştirilmiş beklentiler” ortaya çıkar. Genelleştirilmiş beklentilerin bir sonucu olarak, bireyin durumlara tepki verme şeklini etkileyen karakteristik değişiklikler meydana gelebilir. Bireysel davranışların altında yatan en önemli genelleştirilmiş beklentilerden biri ise pekiştirecin iç veya dış kontrolü yani kontrol odağıdır (Rotter, 1954; Rotter, 1966; Rotter, 1975).

Bireyler pekiştireçlerin kendi davranışlarına ya da dışsal unsurlara bağlı olduğuna dair genel bir beklenti benimseyebilir. Kontrol odağı olarak ifade edilen bu beklenti, bireyin davranışına bağlı olarak ortaya çıkan pekiştireçler üzerinde, diğer bir ifadeyle, bireyin kendi yaşamı üzerinde hissettiği kontrol derecesi olarak tanımlanır. Yaşamlarında meydana gelen olayların kendi davranışlarının, yeteneklerinin, kişiliklerinin ve/ya çabalarının sonucu olduğuna inanan bireylerin iç kontrole sahip olduğu ifade edilir. İç kontrol odağına sahip kişiler, deneyimledikleri olaylarda kişisel bir sorumluluk ve etki üstlenirler. Buna karşın, dış kontrole sahip kişiler, yaşamlarındaki olayların kendi davranışlarından bağımsız olduğunu düşünür ve bu olayların şans, kader, güç sahibi diğer kişiler gibi kontrolü dışındaki unsurlardan kaynaklandığını ya da çevresindeki güçlerin karmaşıklığı nedeniyle olayların tahmin edilemez olduğunu düşünür (Rotter, 1966; Rotter, 1975). Kontrol odağı, bir ucunda iç kontrol odağı diğer ucunda ise dış kontrol odağı bulunan bir sürekliliği temsil etmektedir (Phares, 1968). Ancak, Levenson (1972) kontrol odağının iki kutuplu tek bir boyut olmak yerine çok boyutlu bir kavram olduğunu ve iç kontrolün yanı sıra dış kontrol boyutunun şans (chance) ve güçlü kişiler (powerful others) olarak iki alt boyut içerdiğini savunmuştur.

İç kontrol odağına sahip bireyler kendileri için daha zor hedefler belirler ve daha fazla başarı ihtiyacına sahiptir (Yukl ve Latham, 1978). Benzer olarak, iç kontrol odağı

arttıkça akademik başarıda da artış olmaktadır (Kalechstein ve Nowicki, 1997). Ayrıca, iç kontrol odaklı bireyler durumları kendi amaçlarına göre ayarlayabilir ve yönetebilirken dış kontrol odaklı bireyler durumların dış faktörlerden kaynaklandığını düşünür (Abid ve ark., 2016). İç ve dış kontrol odağına sahip kişiler aynı organizasyonda çalışıyor olsalar bile farklı iş davranışları gösterir. Örneğin, dış kontrol odaklılar sonuçların zaten belli olduğunu düşünerek engeller karşısında daha az çaba sarf ederken iç kontrol odaklılar engelleri aşabilmek için daha fazla çaba gösterir. Ayrıca, dış kontrol odağına sahip bireyler tepkisel ve olumsuz olma eğilimindeyken iç kontrol odağına sahip bireyler daha aktiftir ve olumlu iş davranışları sergiler (Spector, 1982). Dış kontrol odağına sahip kişiler daha fazla duygusal tükenme, mesleki tükenmişlik ve işe bağlı gerginlik (tension) deneyimlemektedir (Brookings ve ark., 1985).

Kontrol odağının deneyimlenen stres üzerinde önemli bir rolü vardır. İç kontrol odağına sahip kişiler kendilerini stresörler üzerinde kontrol sahibi olarak algılar ve dolayısıyla daha az stres deneyimler. Buna karşın, dış kontrol odağına sahip kişiler daha az kontrole sahip olduğunu düşünür ve dolayısıyla dış etkenlere ve strese daha duyarlıdır (Bollini ve ark., 2004; Khan ve ark., 2012; Krause ve Stryker, 1984). Örneğin, iç kontrol odağının daha düşük düzeylerdeki iş stresi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Chen ve Silverthorne, 2008; Ng ve ark., 2006). Ayrıca, eylemleri ile sonuçları etkileyebileceğini düşünen bireyler, eylemlerinin deneyimledikleri stresi etkilemeyeceğine inananlara kıyasla stresli durumlarda daha fazla müdahale ve çaba göstermektedir (Baltes ve ark., 2011). İç kontrol odağı, bireylere stresli durumlarla aktif olarak başa çıkabilmelerini ve farklı durumlara daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Leontopoulou, 2006; Haybatollahi ve Gyekye, 2014). İç kontrol odaklı bireyler daha etkili baş etme ve problem çözme stratejileri kullanmaktadır (Nogaj, 2017). İç kontrol odağına sahip kişiler başa çıkma stratejilerini, özellikle problem-odaklı stratejiyi, daha fazla kullanırken dış kontrol odağına sahip kişiler herhangi bir başa çıkma stratejisini kullanmamaktadır ya da kaçınmacı başa çıkma stratejisi kullanmaktadır (Rees ve Cooper, 1992; Gianakos, 2002). Kurtovic ve ark. (2018) ise dış kontrol odağına sahip bireylerin daha çok duygu-odaklı başa çıkma stratejisini kullandıklarını ve bu stratejinin de psikolojik semptomlarla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında, dış kontrol odağının daha olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu ve dolayısıyla stres ve psikolojik bozukluklar için risk faktörü olduğu düşünülebilir.

1.4.1. Kontrol Odağının Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi

Kontrol odağı hem psikolojik hem de fiziksel sağlık ile yakından ilişkilidir. İç kontrol odağına sahip kişilerin sağlıkla ilgili durumlara daha duyarlı olmaları ve sağlıklarını korumak ve geliştirmek için aktif bir çaba içerisinde olmaları beklenebilir. Yapılan çalışmalar, iç kontrol odağına sahip kişilerin sağlıklı alışkanlıkları sürdürme olasılıklarının daha yüksek olduğunu, daha sağlıklı beslendiğini, daha az sigara içtiğini ve daha sık egzersiz yaptığını belirtmiştir (Cobb-Clark ve ark., 2014; Kesavayuth ve ark., 2020). Gore ve ark. (2016) ise dış kontrol odağının depresyon, stres, fiziksel hastalık semptomları (soğuk algınlığı ya da grip, göğüs ağrıları, mide bulantısı vb.), abur cubur tüketimi ve madde kullanımının yordayıcısı iken iç kontrol odağının egzersiz yapma gibi sağlıklı davranışları yordadığını ifade etmiştir. Benzer olarak, Türkiye de dahil olmak üzere farklı ülkelerde yapılan çalışmalar iç kontrol odağının daha iyi fiziksel ve psikolojik sağlık ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Dağ, 1992; Dökmen, 2003; Kirkcaldy ve Cooper, 1992; Kirkcaldy ve ark., 1998; Kirkcaldy ve ark., 2002; Ormel ve Schaufeli, 1991; Groth ve ark., 2019).

Psikolojik sağlık göz önünde bulundurulduğunda birçok çalışmanın kontrol odağı ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelediği görülmektedir ve dış kontrol odağına sahip kişilerin depresyona/depresif belirtilere sahip olma olasılığının iç kontrol odağına sahip kişilere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Abdolmanafi ve ark., 2011; Benassi, 1988; Burger, 1984; Khumalo ve Plattner, 2019). Depresyona yatkın olmanın yanı sıra dış kontrol odağına sahip kişiler antidepresanlara yanıt vermede daha zayıftır ve mutluluk seviyeleri daha düşüktür (April ve ark., 2012; Reynaert ve ark., 1995). Lester ve ark. (1991) ise Amerikan, Türk ve Filipinli öğrencilerle yürüttüğü çalışmasında Türk öğrencilerde dış kontrol odağının depresyon ve intihar düşünceleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Kontrol odağı ve depresyon ile kaygı semptomları arasındaki çift yönlü ilişkiyi inceleyen 9 senelik boylamsal bir çalışma, dış kontrol odağının daha yüksek seviyelerde depresyon ve kaygı şiddetini yordarken daha yüksek depresyon şiddeti ise daha dışsal bir kontrol odağının geliştirilmesini yordamıştır (Hovenkamp-Hermelink ve ark., 2019). Papadopoulos ve ark. (2019) ise dış kontrol odağının depresyon, melankoli, kaygı ve asteni gibi birçok olumsuz sonuçla ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Kişinin çevresi üzerinde kontrolünün az olduğunu düşünmesi kaygıya yol açabilir. Bu kaygı dış kontrol odağına sahip kişilerin çevresini daha güvenilmez ve kötücül olarak algılamasından kaynaklanıyor olabilir (Levenson ve Mahler, 1975). Yapılan çalışmalar da bu görüşü desteklemektedir ve dış kontrol odaklı kişilerin daha yüksek düzeylerde kaygıya

sahip olduklarını bulmuştur (Archer, 1979; Bar-Tal, 1980; Dökmen, 2003; Watson, 1967). Sınırlı sayıda çalışma kontrol odağının obsesif-kompulsif semptomlar ile ilişkisini araştırmıştır ve bu araştırmaların sonuçları tutarsız görünmektedir. Kennedy ve ark. (1998) depresyon, genel kaygı bozukluğu, panik bozukluk, yaygın kaygı bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk (OKB), sosyal fobi ya da karışık kaygı-depresyon bozukluğu tanılarında birine sahip hastalarla sağlıklı bireyleri karşılaştırmıştır. Sağlıklı bireyler dâhil olmak üzere tüm gruplar iç kontrol, şans ve güçlü kişiler boyutlarında benzer puanlara sahiptir. Yazarlar, OKB'li katılımcıların iç kontrol ihtiyacını karşılamak için takıntı ve ritüelleri kullanmalarından dolayı bu sonucu bulduklarını düşünmüştür. Ancak, tüm hasta grupları içinde OKB hastaları dış kontrol odağı boyutlarında (şans ve güçlü kişiler) en düşük puanları almıştır. Altın ve Karancı (2008)'nın Türkiye'de ergenlerle yürüttüğü çalışmaya göre daha yüksek seviyelerde dış kontrol odağının obsesif düşünme ve kompulsif kontrol ile ilişkili olduğunu ancak genel obsesif-kompulsif semptomlar ile ilişkili olmadığını bulunmuştur. Türkiye'de üniversite öğrencileriyle yapılan diğer bir çalışma ise kontrol odağının obsesif-kompulsif semptomlarının şiddeti ve bu semptomların boyutları ile ilişkili olmadığını ifade etmiştir (Inozu ve ark., 2012). Ancak, diğer çalışmalar dış kontrol odağına sahip bireylerin daha fazla obsesif-kompulsif semptoma sahip olduğunu göstermektedir (Akbarikia ve Gasparyan, 2012; Froreich ve ark., 2016). Ayrıca, çocuk ve ergenlerle yapılan çalışmalar da dış kontrol odağının depresyon, kaygı, sosyal kaygı, somatik şikayetler, obsesif-kompulsif semptomlar, öfke problemleri ve agresiflik gibi birçok psikolojik bozukluk ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Deming ve Lochman, 2008; Flores ve ark., 2020).

1.4.2. Kontrol Odağının İş-Aile Çatışması (İAÇ) ile İlişkisi

İç kontrol odağına sahip kişiler iş ve aile yaşamları arasında daha iyi bir denge kurabilmektedir (Oguegbe ve ark., 2021). Dış kontrol odaklı kişiler ise daha fazla rol yükü, rol belirsizliği ve rol çatışması deneyimlemenin yanı sıra iş-yaşam dengesi kurmakta zorlanmaktadır (Basım ve ark., 2011; Karabay ve ark., 2016; Ng ve ark., 2006; Organ ve Greene, 1974; Szilagyi ve ark., 1976). Benzer şekilde, Karkoulia ve ark. (2016) dış kontrol odaklı kişilerde iş hayatının kişisel yaşama müdahalesinin (work interference with personal life) daha yüksek olduğunu ve dolayısıyla dış kontrol odaklı kişilerin iş ve yaşam arasında dengesizlik deneyimleyebileceğini belirtmiştir. İç kontrol odaklı kişilerin iş ve aile yaşamlarında kontrolün kendilerinde olduğunu algılama olasılıkları ve daha adaptif başa

çıkma stratejileri kullanma olasılıkları yüksektir (Andreassi, 2011; Parkes, 1984). Bu nedenle, kontrol odağı ve iş-aile çatışması arasında ilişki olması beklenebilir.

Görüldüğü üzere kontrol odağı, alanyazında uzun süredir birçok çalışmaya dâhil edilmiştir. Ancak, bu kişilik değişkeni hakkında çok sayıda hem teorik hem de ampirik bilgi bulunsa da kontrol odağı ve İAÇ arasındaki ilişkiyi inceleyen kısıtlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Noor (2002), evli ve çocuk sahibi kadın çalışanlarla yaptığı çalışmasında dış kontrol odağına sahip bireylerin daha fazla İAÇ deneyimlediklerini bulmuştur. Benzer şekilde, Noor (2006) kontrol odağının hem iş-aile hem de aile-iş çatışması için güçlü bir yordayıcı olduğunu belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle, iç kontrol odağına sahip bireyler daha düşük düzeylerde iş-aile ve aile-iş çatışması bildirmiştir. Benzer şekilde, diğer çalışmalar da kontrol odağının İAÇ ile negatif yönde ilişkili olduğunu ve dış kontrol odağına sahip bireylerin daha fazla İAÇ deneyimlediklerini belirtmektedir (Ahmad ve Ngah, 2011; Andreassi ve Thompson, 2007; Hsu, 2011; Ngah ve ark., 2009). Ayrıca, meta-analiz çalışmaları da iç kontrol odağının İAÇ ile negatif yönde ilişkili olduğunu ve kontrol odağının İAÇ'nin iki yönü olan iş-aile ve aile-iş çatışması üzerinde yordayıcı rolü olduğunu göstermiştir (Allen ve ark., 2012; Michel ve ark., 2011; Ng ve ark., 2006).

1.5. Ebeveynlik Stresi

Ebeveynliğe geçiş süreci, bireylerin rollerinde önemli ve potansiyel olarak stresli bir değişim olarak görülmektedir. Deneyimlenen stresin belirli rollere özgü olduğu, diğer bir ifadeyle ebeveynlik rolündeki stresin iş yeri, kişilerarası ilişkiler ya da hayat boyu karşılaşılan olumsuz olaylar gibi farklı alanlarda deneyimlenen stresten farklı olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda, ebeveynlik stresi, bireylerin çocuk yetiştirirken ebeveynlikle ilgili talepleri karşılama ve bu role uyum sağlama girişimlerinden kaynaklanan psikolojik ve fizyolojik tepkileri içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu stres, doğrudan ebeveynlik rolünden kaynaklanması ve genellikle ebeveynin kendine ve çocuğuna karşı olumsuz duygulara ya da inanışlara sahip olması ile yaşanır (Deater-Deckard, 2004). Ebeveynlik stresi, ebeveynliğin getirdiği talepler, bu taleplere verilen fizyolojik tepkiler, ebeveynlikle ilgili kaynaklar, ebeveynin psikolojik iyi oluşu ve davranışları, çocuğun davranışları ve psikososyal uyumu, ebeveynin çocukla, diğer aile üyeleriyle ve ev dışındaki diğer kişiler ve kurumlarla bağlantılarını içeren kapsamlı, karmaşık ve dinamik bir süreçtir (Deater-Deckard, 1998; Deater-Deckard, 2004). Cooper ve ark. (2009)'na göre ise ebeveynler,

mevcut kişisel ve sosyal kaynaklarının ebeveynlikle ilgili gereksinimleri ve talepleri karşılamak için yetersiz olduğunu düşündüğünde ebeveynlik stresi deneyimler.

Belsky (1984), anne-baba olmanın işlevselliğindeki bireysel farklılıkların belirleyicilerini tanımladığı “Süreç Modeli”nde üç dinamikten bahsetmiştir: Ebeveynlerin kişiliği ve bireysel psikolojik kaynakları, çocuğun özellikleri ve son olarak bağlamsal stres ve destek kaynakları. Ebeveynin kendi gelişimsel geçmişi kişiliğini oluşturmaktadır ve iyi oluş halini etkilemektedir ve dolayısıyla bireyin sağlıklı bir kişiliğe sahip olması da ebeveynliğindeki işlevselliğini ve kendi çocuğunun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşın, zor mizaçlı çocuğu olan ebeveynler çocuğu ile daha az etkileşime girmektedir ve çocuğunun duygularına olumsuz yönde cevap vermektedir (Belsky, 1984). Ebeveyne ve çocuğa ait özelliklerin yanı sıra Belsky (1984), evlilik ilişkisi ve evliliğin kalitesi, sosyal çevrenin varlığı ve iş hayatı olmak üzere üç farklı bağlamsal stres ya da destek kaynağı bulunduğunu ve bu kaynakların ebeveynliğe dair yeterliliği arttırdığını ya da azalttığını belirtmiştir.

Belsky ve ark. (1988) sonraki çalışmaları ile ebeveynlik davranışı için önemli kabul edilen değişkenleri içeren modelini geliştirmiş olsa da bu model ebeveyni tam olarak düşünen, planlayan ve hedef odaklı bir birey olarak ele alma konusunda eksiklikler içermektedir (Abidin, 1992). Bu nedenle, Abidin (1992) sosyolojik, çevresel ve gelişimsel çeşitli unsurların ebeveynlerin davranışlarını ve çocukların uyumunu etkilediğini savunmuştur ve kapsayıcı bir model olarak “Ebeveynlik Stresi Teorisi”ni önermiştir. Bu teoriye göre, ebeveynlik stresi ebeveyne ait faktörler (çocuğa bağlanma, psikopatoloji, kişilik, öz-yeterlilik algısı vb.), çocuğa ait faktörler (mizaç, duygudurum, talepkarlık, hiperaktivite/dikkat dağınıklığı vb.) ve ebeveyn-çocuk etkileşimine ait faktörler (çatışma, olumsuz ebeveynlik vb.) olmak üzere üç ayrı alandan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, ebeveynin kendisinin ya da yakın aile üyesinin evlilik, boşanma, taşınma, yeni bir işe başlama gibi olaylar deneyimlemesi stres kaynağı olabilir (Abidin, 2012). Ebeveyn ve çocuk arasında çift-yönlü etkileşim bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, eğer çocuğun duygusal ve davranışsal problemleri zamanla artarsa, ebeveynlik stresi de büyük olasılıkla artacaktır. Ayrıca, ebeveynin psikolojik sağlığındaki ya da işlevselliğindeki sıkıntılar, ebeveynlikteki olumsuzluklara ve dolayısıyla çocukta duygusal ve davranışsal problemlere yol açabilir. Bu durum da ebeveynlik stresinde artışla sonuçlanabilir (Deater-Deckard, 2004).

Crnic ve Greenberg (1990) ebeveynlik stresinin çocuk yetiştirmeye ve çocukların olağan ancak çoğu zaman zorlayıcı davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkan gündelik sıkıntılardan kaynaklandığını ifade etmiştir. Ebeveynlikle ilgili gündelik sıkıntılar, boşanma ve ebeveynin işini kaybetmesi gibi büyük stres kaynaklarını değil ailelerde sıklıkla meydana gelen ve zamanla etkisini arttırabilen küçük stresli olaylardır. Ebeveynlerin, ebeveynliğin taleplerine bağlı olarak bir noktada ebeveynlik stresi deneyimlemesi olağandır ancak tüm ebeveynlerin ebeveynlikle ilgili görevleri ya da çocuklarının davranışlarını eşit şekilde stresli bulmayabilir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocukları ile ilişkisinde günlük streslerini arttıracak çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar ebeveyne ait unsurlar (doğum öncesi işlevsellik, çocuk yetiştirmeye dair inanışlar, kişilik özellikleri, strese yatkınlık vb.), çocuğa ait unsurlar (mizaç, cinsiyet, davranışlar) ve aile sistemine ait unsurlar (evlilik ilişkisi, ortak ebeveynlik vb.) olmak üzere üç kategoride açıklanmıştır (Crnic ve Greenberg, 1990; Crnic ve Low, 2002).

Ebeveynlik stresi ve ebeveynin yaşı arasında eğrisel bir ilişki olabilir. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlik rolüne dair stres yaş ile birlikte artmak ya da azalmak yerine bu stres çok genç ve çok yaşlı ebeveynlerde daha fazla olabilir (Deater-Deckard, 2004). Örneğin, Passino ve ark. (1993) ergen annelerin yetişkin annelere kıyasla daha fazla ebeveynlik stresi yaşadığını belirtmiştir. Başka bir çalışmada ise annelerin yaşı arttıkça ebeveynlik stresinin arttığı bulunmuştur (Östberg ve Hagekull, 2000). Oyarzun-Farias ve ark. (2021) ise en yüksek ebeveynlik stresinin genç ebeveynler tarafından bildirildiğini ve ebeveynlerin yaşı arttıkça bildirilen ebeveynlik stresinin de azaldığını ama 37 yaşından sonra yaş arttıkça ebeveynlik stresinin de yeniden artmaya başladığını belirtmiştir. Ebeveynin yaşının yanı sıra ebeveynlik stresi ile ilişkili başka değişkenler de bulunmaktadır. Östberg ve Hagekull (2000) 6 ay-3 yaş arası çocuğu olan annelerle yürüttüğü çalışmasının sonucuna göre, annenin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı, ev içindeki iş yükü, çocuk bakımı ile ilgili güçlükler ve olumsuz yaşam olayları arttıkça deneyimlenen ebeveynlik stresi de artmaktadır. Ayrıca, çocuğunu zor mizaçlı olarak tanımlayan anneler daha fazla ebeveynlik stresi deneyimlemektedir. Diğer çalışmalar ise sadece annelerin değil babaların da evdeki çocuk sayısı arttıkça ve evdeki çocuğun yaşı azaldıkça daha fazla ebeveynlik stresi yaşadığını belirtmiştir (Lavee ve ark., 1996; Skreden ve ark., 2012). Başka bir çalışmada, çalışmayan annelere kıyasla, çalışan annelerin daha fazla ebeveynlik stresi deneyimlediği, ancak deneyimlenen stresin ebeveynin yaşına göre değişiklik göstermediği bulunmuştur (Rajgariah ve ark., 2021). Ancak, Si ve ark. (2020) çalışmayan ebeveynlerin çalışanlara kıyasla daha

yüksek düzeyde ebeveynlik stresine sahip olduğunu belirtmiştir. Ek olarak, düşük gelir düzeyi (Cain ve Combs-Orme, 2005; Mulsow ve ark., 2002; Si ve ark., 2020), eşle duygusal yakınlığın ve sosyal desteğin az olması (Mulsow ve ark., 2002; Semerci ve Volery, 2017; Östberg ve Hagekull, 2000; Si ve ark., 2020), düşük eğitim düzeyi (Koeske ve Koeske, 1990), kadın olmak (Oyarzun-Farlas, 2021; Vismara ve ark., 2016), A tipi kişiliğe ve dış kontrol odağına sahip olmak (Ellis, 2020; Forgays, 2001) daha yüksek düzeylerde ebeveynlik stresi ile ilişkilidir.

1.5.1. Ebeveynlik Stresinin Fiziksel ve Psikolojik Sağlık ile İlişkisi

Ebeveynlik rolü bireylerin yaşamında psikolojik sağlıklarını birçok yönden etkileyen önemli bir dönemdir. Yapılan çalışmalar ebeveynlik nedeniyle deneyimlenen stresin hem annelerin ve hem de babaların psikolojik iyi oluş halini olumsuz şekilde etkilediğini ve daha yüksek seviyede psikolojik ve somatik semptomlarla bağlantılı olduğunu göstermektedir (Koeske ve Koeske, 1990; Lavee ve ark., 1996; Williford ve ark., 2006). Deater ve Deckard (2004) ebeveynlerin iyi oluş hali ve hem psikolojik hem de fiziksel sağlıkları arasında iki yönlü bir ilişki bulunduğunu ifade etmiştir. Ebeveynlik ile birlikte ortaya çıkan stres verici unsurlar, fiziksel ve psikolojik problemlere neden olan kronik strese yol açabilir ya da ebeveynlikle ilişkili kronik stres bu sağlık problemlerinden kaynaklanabilir. Bazı ebeveynler ebeveynlik sürecine nispeten daha az uyum problemi ile başlasalar da ciddi düzeyde ebeveynlik stresi nedeniyle psikolojik sağlıkları olumsuz şekilde etkilenebilir. Buna karşılık, bazı ebeveynler ebeveynlik sürecinin öncesinde psikolojik sağlıkla ilgili problemleri olduğu için daha yüksek seviyede ebeveynlik stresi için risk altında olabilir (Deater-Deckard, 2004).

Ebeveynlikle birlikte artan gündelik talepler ve sıkıntılar ebeveynlerin hayatında önemli bir stres kaynağı oluşturmaktadır ve hostilite, depresyon, kaygı gibi psikolojik belirtiler ile bağlantılıdır (Creasey ve Reese, 1996; Crnic ve Greenberg, 1990). Bireylerin yeni bir rol olarak ebeveynliği üstlenmesi ile deneyimlenen stres arttıkça, doğum sonrasındaki aylarda annelerin ve babaların kaygı ve depresyon/depresif semptomları da artmaktadır ve ebeveynlik stresi doğum sonrasındaki depresif semptomları yordamaktadır (Anding ve ark., 2016; Riva-Crugnola ve ark., 2016; Prino ve ark., 2016; Vismara ve ark., 2016). Diğer çalışmalar ise doğum öncesinde bildirilen depresyon ya da kaygının doğumdan 3-6 ay sonra deneyimlenen ebeveynlik stresini yordadığını göstermektedir (Leigh ve Milgrom, 2008; Misri ve ark., 2010). Çalışmaların sonucuna göre ebeveynlik stresinin

psikolojik semptomlar için, psikolojik semptomların ise ebeveynlik stresi için yordayıcı olması bu iki değişken arasındaki iki yönlü ilişkiyi gösteriyor olabilir.

Doğumdan kısa bir süre sonra yapılan çalışmaların yanı sıra 1-2 yaşındaki çocuğa sahip ebeveynlerde de depresyon ve kaygı semptomları ebeveynlik rolündeki stres ile pozitif yönde ilişkilidir (Cornish ve ark., 2006; Rolle ve ark., 2017). Ayrıca, Skreden ve ark. (2012)'nın 1-7 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerle yürüttüğü çalışmaya göre psikolojik sıkıntı (kaygı, somatizasyon, sosyal fonksiyonlarda bozulma ve uykusuzluk) ve fiziksel sağlık problemleri hem anneler hem de babalarda ebeveynlik stresini yordamaktadır. Ayrıca, Hillson ve Kuiper (1994) çocuğa kötü muameleyi etkileyen unsurları ele aldığı modelinde bakım veren stresinin öfke ifadelerinin artmasında ve dolayısıyla kötü muameleyi belirlemede kritik bir role sahip olabileceğini ifade etmiştir. Lam (1999) ise ebeveynlik stresindeki artışın ebeveynlerin öfke ifadelerindeki artış ile ilişkili olduğunu bulmuştur ve Hillson ve Kuiper (1994)'ın ifadesini desteklemiştir. Benzer şekilde, 12 ay-7 yaş arasında çocuğu olan annelerle yürütülen diğer bir çalışmada ebeveynlik stresinin somatizasyon semptomları ve öfke ifadeleri ile pozitif yönde ilişli olduğu bulunmuştur (Kim ve Koh, 2016).

Normal gelişime sahip çocukları olan ebeveynlerle yapılan çalışmalara ek olarak gelişimsel ya da nörojenetik bozuklar gibi problemleri olan çocuklara ya da ergenlerin ebeveynlerini içeren çalışmalar da ebeveynlik stresi ve ebeveyn psikopatolojisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmalara göre, deneyimlenen ebeveynlik stresi arttıkça ebeveynlerin depresyon, somatik problemler, kaygı gibi psikopatolojik semptomları da artmaktadır ve ebeveynlerin bildirdiği genel psikopatoloji düzeyi ebeveynlik rolünde yaşadıkları stresi büyük ölçüde yordamaktadır (Anastopoulos ve ark., 1992; Biondic ve ark., 2019; Hastings ve ark., 2006; Johnston ve ark., 2003; Si ve ark., 2020). Ayrıca, gelişim ve davranış problemlerine sahip çocuğu olan annelerde artan ebeveynlik stresi daha kötü fiziksel sağlık ile ilişkilidir (Eisenhower ve ark., 2009).

1.5.2. Ebeveynlik Stresinin İş-Aile Çatışması (İAÇ) ile İlişkisi

Çalışan ebeveynlerin işle ilgili olumsuzluklara maruz kalması ebeveynlik deneyimlerini de etkilemektedir (Perry-Jenkins ve ark., 2000). İşe bağlı olarak ortaya çıkan unsurların aile içi etkileşimler ve ebeveynlik üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Crouter ve Bumpus, 2001). Günlük çalışma saatleri fazla olan ebeveynler çocuklarının bakımına daha az zaman harcamaktadır ve çocuklarıyla daha az vakit geçirmektedir (Bass

ve ark., 2009). Ayrıca, daha uzun ve standart olmayan çalışma saatlerine sahip, kısıtlayıcı iş yerinde çalışan ve iş stresi yüksek olan ebeveynlerin çocukları ile ilişkisinin kalitesi düşüktür (Roeters ve ark., 2010). Benzer şekilde, iş-aile çatışmasındaki artış da ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkisinde daha sinirli, sabırsız, sıcaklık barındırmayan ve sevecen olmayan davranışlar göstermesi ve çocukları ile daha az vakit geçirmesi ile ilişkilidir (Cooklin ve ark., 2015a; Cooklin ve ark., 2016). Bu bağlamda, işle ilgili unsurlar ve çalışanların ebeveynlik deneyimleri arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasında da ilişki olabileceği düşünülebilir.

Çocuk yetiştirme sorumluluğunun eklenmesi ile birlikte iş ve aile alanları arasındaki çatışmaların artmasına bağlı olarak çalışan anneler ve babalar ebeveynlik stresi yaşama eğilimindedir (Hwang ve Kim, 2021; Moreira ve ark., 2019; Semerci ve Volery, 2018; Vieira ve ark., 2012; Si ve ark., 2020). İtfaiyeci babalarla yapılan bir çalışmada iş-aile çatışmasının daha yüksek ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Shreffler ve ark., 2011). Hwang ve Jung (2020) ise evli olmayan annelerle yürüttüğü çalışmada çalışma programları fark etmeksizin bildirilen iş-aile çatışmasının deneyimlenen ebeveynlik stresi ile pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Nomaguchi ve Johnson (2013)'ın çalışmasına göre daha fazla İAÇ bildiren anneler ve babalar yüksek düzeylerde ebeveynlik stresi deneyimlemektedir. Ancak, İAÇ babaların deneyimlediği ebeveynlik stresi ile daha çok ilişkilidir. Ayrıca, İAÇ ve mevcut istihdam durumu babalarda ebeveynlik stresi için güçlü yordayıcılar olsa da annelerde ebeveynlik stresini yordamada iş-aile stresi kronik depresyon ve çocuklarla etkileşim sıklığından sonra gelmektedir. Bu sonuçlar, babaların işle ilgili unsurlardan kaynaklı ebeveynlik stresi yaşama olasılığının annelerden daha fazla olduğunu göstermektedir (Nomaguchi ve Johnson, 2013). Ancak, başka bir çalışmada babalara kıyasla annelerin iş ve aile rollerini yönetirken daha fazla stres deneyimlediği bulunsu da çocuklarının davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkan ebeveynlik stresi hem anneler hem de babaların bildirdiği İAÇ ile ilişkilidir (Allen ve ark., 2019). Benzer şekilde, Kinnunen ve ark. (2004)'nın yürüttüğü bir yıllık boylamsal çalışmanın sonucuna göre kadınların ilk ölçümde bildirdiği yüksek seviyelerdeki İAÇ bir yıl sonraki ikinci ölçümde deneyimledikleri ebeveynlik stresini yordamaktadır. Bununla beraber, erkeklerin birinci ölçümde deneyimledikleri ebeveynlik stresi bir yıl sonraki ikinci ölçümde bildirdikleri iş-aile çatışmasının yordayıcısıdır. Ebeveynlerin evden çalışmaya çocukların ise evde eğitim görmeye geçiş yaptığı COVID-19 pandemi döneminde yürütülen bir çalışmada ise önceki

sonuçlara benzer olarak ebeveynlik stresinin İAÇ ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulunmuştur (Hong ve ark., 2021).

1.6. Sosyal Destek

Bireyleri stresin olumsuz etkilerinden korumaya ve stresle başa çıkmaya yardımcı olan kişilerarası ilişkiler ve sosyal etkileşimler sosyal destek olarak tanımlanmaktadır (Beach ve Gupta, 2006; Nielson ve ark., 2001). Başka bir tanımda ise sosyal desteğin, bireylerin ihtiyaçlarını gideren kaynakları ve/ya ihtiyaçlarının karşılandığı sosyal ilişkileri kapsadığı ifade edilmiştir (Jacobson, 1986). Benzer olarak, Shumaker ve Brownell (1984) de sosyal desteği, desteği alan ve desteği sağlayan olmak üzere en az iki kişiyi kapsayan ve alıcının iyi oluşunu arttırmaya yönelik kaynak alışverişi olarak ifade etmiştir. Sosyal destek ile bireyler önemsendiği, saygı duyulduğu, sevildiği, değer verildiği ya da karşılıklı sorumlulukları ve iletişimi içeren bir sosyal çevreye bağlı olduğu bilgisini almış olur (Cobb, 1976). Sosyal destek, genellikle aile üyeleri, arkadaşlar, komşular ve meslektaşlar dâhil olmak üzere farklı alanlardaki önemli kişiler tarafından sağlanabilir (Thoits, 1995). Bu destek, bireyin yaşam içerisinde karşılaştığı sorunlarla başa çıkmasını ve deneyimlediği değişimlere uyum sağlamasını kolaylaştırır (Cobb, 1976).

Alan yazında sosyal desteğin stres ile ilişkisindeki rolüne dair iki temel model ortaya konmaktadır. Bunlardan ilki olan *tampon modeli (buffering model)*, sosyal desteğin bireyleri stresin potansiyel olumsuz etkilerinden koruduğunu ileri sürmektedir. Diğer bir ifadeyle, sosyal destek, algılanan stres ve sağlık ya da iyi oluşla ilgili olumsuz sonuçlar arasında düzenleyici (moderating) rol alarak bu ilişkiyi ortadan kaldırmaktadır veya zayıflatmaktadır (Cohen ve Wills, 1985). İkinci olarak, *temel etki modeli (main-effect model)* ise bireylerin stres altında olup olmamasından bağımsız olarak sosyal desteğin doğrudan faydalı bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır (Cohen ve Wills, 1985). Bu modele göre, sosyal çevre ile etkileşim, bireylere pozitif duygudurum, toplumda sosyal olarak ödüllendirilmiş roller, hayatlarında öngörülebilirlik ve tutarlılık sağlamanın yanı sıra olumsuz deneyimlerden de kaçınmayı sağlayabileceği için sosyal desteğin genel iyi oluş ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Cohen ve Wills, 1985).

Sosyal desteğe dair yürütülen ilk çalışmalar desteği tek faktörlü bir yapı olarak incelese de daha sonra yürütülen çalışmalar sosyal desteğin karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olduğunu ileri sürmüştür (Jacobson, 1986). Sosyal destek genellikle duygusal

(emotional) destek, maddi (material/instrumental) destek, bilgi (information) desteği ve değerlendirme (appraisal) desteği olmak üzere dört grup altında incelenmektedir. Çoğunlukla yakın kişiler tarafından sağlanan ve alan yazında takdir (esteem) desteği olarak da ifade edilen duygusal destek, bir kişiye gösterilen sevgi, saygı, anlayış, ilgi, sempati, güven ve değere ilişkin davranışları kapsamaktadır ve bu destek ile kişiye olduğu gibi kabul gördüğü bilgisi iletilir. Maddi destek ise bir kişiye sağlanan fiziksel ve mali yardım gibi somut bir kaynağı temsil etmektedir. Bilgi desteği, kişinin ihtiyacı doğrultusunda gerekli becerileri ya da bilgiyi edinmesini sağlarken değerlendirme desteği ile kişiye uygun geri bildirimler ve tavsiyeler iletilir ve karar verme aşamasında yardımcı olunur. Alan yazın bilgi desteği ve değerlendirme desteğini iki farklı tür destek olarak açıklamak yerine tek bir başlık altında da açıklayabilmektedir. Ayrıca, bu iki destek türü bilişsel destek olarak da isimlendirilmektedir (Berkman ve ark., 2000; Cohen ve Wills, 1985). Son olarak, Cohen ve Wills (1985) bu destek türlerinin yanı sıra sosyal beraberlik (social companionship) desteğini de açıklamıştır. Sosyal beraberlik desteği, diğer kişilerle boş zamanlarda vakit geçirmeyi ve eğlenceli aktivitelere katılmayı ifade eder. Böylece, bireylerin başkalarıyla iletişim kurma ve bağlılık ihtiyacı karşılanır ve dolayısıyla stres seviyeleri düşebilir. Ayrıca, sosyal beraberlik ile bireylerin dikkati endişe verici olaylardan başka yöne çekilerek pozitif duygu durumları arttırılabilir (Cohen ve Wills, 1985).

Sosyal desteğin türlerine ek olarak desteğin yapısal ve işlevsel yönlerinin farklılığı üzerinde de durulmuştur. Desteğin yapısal yönleri, kurulan sosyal ilişkilerin varlığına dair özellikleri, diğer bir ifadeyle, kurulan sosyal bağların sayısı, kimlerle etkileşime geçildiği ve bu etkileşimlerin sıklığı, destek alınan kişilerin yakınlık derecesi gibi özellikleri kapsamaktadır. Desteğin işlevsel yönleri ise desteği alan kişinin desteğe dair algısını, destek ihtiyacının karşılanma derecesini ve uygun desteği alıp almadığını ifade etmektedir (Cohen ve Wills, 1985; Thoits, 1995; Yıldırım, 2004). Pines ve Aronson (1988) sosyal desteğin tüm türlerine dair işlevleri altı temel başlıkta özetlemiştir. Bu işlevler şu şekildedir: Kişiyi eleştirmeden aktif olarak dinleme; kişiye bir işle ilgili tavsiyelerde bulunma ya da takdir etme; kişinin performansını geliştirebilmek için yapıcı geri bildirimde bulunma; kişiyi koşulsuz kabul ederek duygusal destek iletme; kişinin kendisini dürüstçe görebilmesine yardımcı olma; kişinin çevresindeki gerçekliği olduğu gibi görmesini sağlama.

Bireyin gerçekten aldığı destek ve desteğin mevcudiyetine dair algısı sosyal desteğin ölçümünde göz önünde bulundurulacak iki temel kavramsallaştırmadır. Buna göre, alınan

(received) destek, belirli bir süre içerisinde sosyal ilişkilerde sağlanan gerçek desteği temsil ederken algılanan (perceived) destek ihtiyaç duyulduğunda sağlanacak desteğe ve desteğin yeterliliğine dair inancı temsil etmektedir. Diğer bir ifadeyle, alınan destek geçmişe dönük destek kaynaklarını ifade ederken algılanan destek gelecekte alınabilecek desteği yansıtmaktadır (Schwarzer ve Gutierrez-Dona, 2005).

1.6.1. Eş Desteği

İnsanlarla kurulan güçlü sosyal ilişkiler sosyal destek kaynağı oluşturmaktadır. Evlilik ile oluşturulan aile sistemi içerisinde elde edilen eş desteği ise en önemli destek kaynaklarından biridir ve strese karşı koruyucu belirgin bir rolü bulunmaktadır (Belsky, 1984; Dehle ve ark., 2001). Thoits (1986) en etkili sosyal destek kaynağının desteği alan kişi ile sosyal olarak benzer değerlere ve özelliklere sahip kişiler ya da benzer stresli olaylarla başarılı şekilde başa çıkmış kişilerden gelebileceğini ifade etmiştir. Bu nedenle, eşlerin benzer stresörlere maruz kalması ve benzer özellikleri taşıması muhtemel olduğu için etkili bir destek kaynağı olacağı düşünülmüştür (Dehle ve ark., 2001). Verhofstadt ve ark. (2008) eşlerin duygusal tepkilerinin büyük oranda benzerlik gösterdiğini ve birbirlerinin destek ihtiyaçlarını anlamada ve etkili desteği sağlamada daha yetenekli olduklarını bildirmiştir. Bu nedenle, eşlerin duygusal ve fiziksel yakınlıklarının yanı sıra birbirlerinin düşünceleri ve duygularından destek arayışlarına dair çıkarımlarda bulunmada becerikli olmaları eş desteğinin önemini doğrulamaktadır (Cornwell, 2012; Verhofstadt ve ark., 2008). Evli çalışanlarla yapılan bir çalışmaya göre katılımcılar, çocukları, diğer aile üyeleri, arkadaşları ve iş arkadaşlarına kıyasla eşlerini birincil destek kaynağı olarak görmektedir (Beach ve ark., 1993). Yıldırım (2004)'ın Türk örneklem ile yürüttüğü eş desteğine dair ölçüm aracı geliştirme çalışmasına göre eşler birbirinden “duygusal destek”, “maddi yardım ve bilgi desteği”, “takdir etme desteği” ve “sosyal ilgi desteği” olmak üzere dört farklı türde destek almaktadır (s. 22). Eşin çocuk bakımı ve ev işlerinde gerekli sorumlulukları üstlenmesi, eşinin refahı ile ilgilenmesi, sorunlarla başa çıkmasına yardım etmesi ve tavsiyelerde bulunması, empati, sevgi, ilgi ve değer göstermesi gibi durumlar eş desteğine örnek verilebilir (Adams ve ark., 1996; Beach ve ark., 1993).

Sosyal desteğe dair cinsiyet farklılıklarına odaklanan popüler görüşlerden biri kadınların erkeklere kıyasla eşlerinden daha az destek aldığı ve bu desteğin daha az yardımcı olduğunu belirtmektedir (Belle, 1982). Ayrıca, eşler arasındaki destek alışverişinde

erkeklerin avantajlı konumda olduğu ve daha fazla destek aldığı kadınların ise dezavantajlı konumda olduğu ve daha az destek aldığı ifade edilmiştir. Ancak, bu farklılığın alınan destek değil algılanan destek için olduğu düşünölmektedir. Diğer bir ifadeyle, kadınlar erkeklere kıyasla eşlerinden daha fazla destek görmek istemektedir (Belle, 1982; Cutrona, 1996; Schwarzer ve Gutierrez-Dona, 2005). Ayrıca, Xu ve Burleson (2001)'a göre erkekler ve kadınların eşlerinden aldıkları destek seviyesi farklılaşmamasına rağmen kadınlar eşlerinden daha fazla destek beklemektedir. Pines ve ark. (2003) ise kadınların sosyal desteğe daha fazla değer verdiğini ve sosyal desteği daha fazla kullandığını bulmuştur. Ayrıca, kadınlar ve erkeklerin eşlerine sağladığı destek türünde de farklılıklar olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin, kadınlar eşlerine daha çok duygusal destek sağlarken erkekler daha çok maddi destek sağlamaktadır (Verhofstadt ve ark., 2007; Verhofstadt ve Weytens, 2013).

Birçok çalışma yetersiz sosyal desteğin psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal desteğin yüksek olması soğuk algınlığı, eklem ağrısı, kanser, tüberküloz gibi çeşitli hastalıklara karşı koruyucudur ya da iyileşmeyi kolaylaştırır. Ayrıca, daha çok sosyal destek alan kişiler depresyon, kaygı, somatizasyon ve alkol bağımlılığı dâhil olmak üzere daha az psikolojik bozukluk belirtisi göstermektedir (Cassel, 1976; Cobb, 1976; Compas ve ark., 1986; Lin ve ark., 1979; Jang ve ark., 2002; Taylor ve Lynch, 2004).

Eş desteği genel psikolojik sağlık ile negatif yönde ilişkilidir ve eş desteği arttıkça bildirilen kaygının, depresyonun ve enerji eksikliğinin azaldığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra, eş desteğinin işe bağlı gerginlik (job strain) ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi bulunmaktadır ve koruyucu bir rolü bulunmaktadır (Syrotuik ve D'Arcy, 1984). Wallace (2005) duygusal eş desteği yükseldikçe çalışanların deneyimlediği depresyonun azaldığını belirtmiştir. Biehle ve Mickelson (2012) ise eşten alınan yeterli duygusal desteğin hem kadınlar hem de erkeklerde daha düşük seviyede depresyon ve kaygı ile ve daha fazla olumlu duygudurum ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın, Santini ve ark. (2016) daha yüksek düzeyde eş desteğinin sadece erkekler için depresif semptomlara karşı koruyucu olduğunu bulmuştur. Türkiye'de yürütölen diğer bir çalışma da artan eş desteğinin azalan depresyon ve artan yaşam memnuniyeti ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Aycan ve Eskin, 2005). Çiftçi-Arıdağ ve ark. (2019) ise psikolojik iyi oluşun eşten alınan duygusal destek, değerlendirme desteği ve sosyal beraberlik desteği tarafından yordandığını ancak maddi desteğin iyi oluşu yordamadığını bulmuştur.

Fiziksel ve psikolojik sağlığa ek olarak sosyal destek iş-aile çatışması ile de ilişkilidir. Greenhaus ve Beutell (1985) sosyal desteğin iş ve aile rolleri arasındaki çatışma ile iki şekilde ilişkili olabileceğini belirtmiştir. İlk olarak, sosyal destek bireyin belirli rollerden kaynaklı hissettiği baskıyı azaltabilir ve dolayısıyla birey daha az zaman baskısı ve stres deneyimler ya da sahip olduğu roller için gerekli davranışlara dair daha esnek beklentilere sahip olur. Bu durumda, sosyal destek, rollerden kaynaklı stresörler için öncül (antecedent) olarak kabul edilir. İkinci olarak ise sosyal destek, İAÇ ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide düzenleyici olabilir ve bu ilişkide bireyin iyi oluş halini koruyucu bir rol üstlenebilir. Sonuç olarak, sosyal destek, İAÇ ile başa çıkmada önemli bir unsur olarak görünmektedir ve eş desteği, diğer aile üyeleri, yakınlar ve arkadaşlardan alınan destek, yönetici desteği ve iş arkadaşlarından alınan destek gibi farklı türde destek kaynakları daha az İAÇ ile ilişkilidir (Adams ve ark., 1996; Griggs ve ark., 2013; van Daalen ve ark., 2006; Zhang ve ark., 2020).

Kadınlar ve erkekler aldıkları eş desteği düzeyinde ve türünde farklılıklara sahip olsa da eş desteği hem erkeklerde hem de kadınlarda daha düşük İAÇ ile ilişkili görünmektedir. Diğer bir ifadeyle, daha düşük seviyelerde eş desteği alan kişiler daha fazla İAÇ deneyimlemektedir (Parasuman ve ark., 1996; Selvarajan ve ark., 2016; van Daalen ve ark., 2006). Ancak, Wallace (2005) daha fazla duygusal eş desteği alan çalışanların işte daha fazla vakit geçirdiğini ve daha fazla İAÇ deneyimlediğini bulmuştur. Burke ve Greenglass (1999) ise eş desteğinin işten aileye doğru çatışmaya etkisinin bulunmadığını ancak aileden işe doğru çatışmayı azalttığını belirtmiştir. Çocuğu olan çift gelirli ailelerdeki kadınlar ve erkeklerle Türkiye’de yürütölen bir çalışmaya göre eş desteği aileden işe doğru çatışma ile ilişkilidir ancak işten aileye doğru çatışma ile ilişkili değildir (Aycan ve Eskin, 2005). Türkiye’de çalışan annelerle yapılan diğer bir çalışmaya göre ise duygusal eş desteği hem işten aileye doğru çatışmayı hem de aileden işe doğru çatışmayı negatif yönde yordamaktadır (Uysal Irak ve ark., 2020). Ayrıca, O’Brien ve ark. (2014)’nın İsrail, Güney Kore ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşıyan çalışan annelerle yaptığı çalışmaya göre eş desteği, İAÇ ve depresyon arasındaki ilişkide aracı (mediator) rol almaktadır. Buna göre, İAÇ eş desteğini negatif yönde yordamaktadır ve eş desteği ise depresyonu negatif yönde yordamaktadır. Zurlo ve ark. (2020) ise kadın hemşirelerin deneyimlediği İAÇ arttıkça bildirdikleri somatizasyonun da arttığını ve sosyal desteğin bu ilişkide düzenleyici olarak rol alarak bireyleri İAÇ’nin psikolojik sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinden koruduğunu bulmuştur.

Sonuç olarak, eş desteği deneyimlenen İAÇ'yi azaltabilmek için önemli bir kaynak olarak görünmektedir.

1.7.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alan yazındaki bilgilere bakıldığında iş-aile çatışmasını çok boyutlu olarak incelemenin önemi görülmektedir. Dünya genelinde iş-aile çatışması ile psikolojik sağlık, A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteği arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar mevcuttur. Ancak, Türkçe alan yazında bu konulardaki araştırmalar sınırlı sayıdadır. Ayrıca, alan yazında ebeveynlik stresi ve iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen kısıtlı sayıda araştırma mevcutken bildiğimiz kadarıyla Türkiye’de bu ilişkiyi inceleyen araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu tez çalışmasının kontrol odağı, A tipi kişilik, eş desteği, iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık değişkenleri arasındaki ilişkiyi göstererek alan yazındaki boşlukları dolduracağı düşünülmektedir.

Mevcut araştırma en az bir çocuk sahibi ve herhangi bir kurumda çalışan yetişkinleri içermektedir. Alan yazındaki bilgiler doğrultusunda bu araştırmanın ana amaçlarından biri, kontrol odağı, A tipi kişilik özellikleri ve eş desteği ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru ve aileden işe doğru çatışma olmak üzere iş-aile çatışmasının iki yönü ve ebeveynlik stresinin seri aracılık rollerini incelemektir. Bu bağlamda, hem iş-aile çatışması hem de psikolojik semptomlar için yordayıcı nitelikte olan değişkenler de belirlenebilecektir. Nitekim, bu tez çalışması belirtilen seri aracılık analizini içeren ilk araştırma olması bakımından önem taşımaktadır.

Diğer yandan, araştırma değişkenlerinin cinsiyet, iş yerindeki konum ve çocuk sayısı gibi demografik değişkenlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ek olarak, maddi bir kaynak olarak ailenin aylık toplam kazancı değişkenine göre iş-aile çatışmasında, ebeveynlik stresinde ve psikolojik semptomlarda farklılık olup olmadığı incelenecektir. Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde kişisel kaynak olarak iç/dış kontrol odağı ve A tipi kişilik, duruma özgü kaynak olarak eş desteği ve maddi kaynak olarak ailenin aylık toplam kazancı ele alınacaktır. Alan yazın incelendiğinde, bu çalışmada kaynak olarak ele alınan değişkenlerin iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık üzerindeki etkisini Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde değerlendiren sınırlı sayıda görgül araştırma bulunurken Türkçe alan yazında ele alan görgül araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu araştırma ile çalışan ebeveynler için kaynak oluşturabilecek değişkenlerin incelenmesi,

bu kaynakların eksikliği durumunda ortaya çıkabilecek olası sonuçların belirlenmesi ve alan yazındaki mevcut bilgilere katkıda bulunarak sonraki görgül araştırmalara ve müdahalelere ışık tutulması amaçlanmaktadır.

1.8. Araştırmanın Hipotezleri

1. A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
2. A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
3. Eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
4. Eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
5. Dış kontrol odağı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
6. Dış kontrol odağı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.
7. Ailenin toplam aylık kazancına göre işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir.
8. A tipi kişilik ve kontrol odağının işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı pozitif yönde, eş desteğinin işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı negatif yönde yordadığı, işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresini pozitif yönde yordadığı, ebeveynlik stresinin psikolojik semptomları pozitif yönde yordadığı model anlamlı olacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini herhangi bir kurumda tam zamanlı olarak çalışan, evli ve en az bir çocuğu olan yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise belirtilen koşulları sağlayan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden Türkiye'nin çeşitli illerinden toplamda 270 katılımcı oluşturmaktadır. Mevcut örneklemdaki kadın katılımcıların sayısı 104 (%38.5) iken erkek katılımcıların sayısı 166'dır (%61.5). Katılımcıların yaşları 26 ile 58 arasında değişmektedir ve yaşlarının ortalaması 40.10'dur. Katılımcıların 107'si (%39.6) 1 çocuk sahibi iken 108'i (%40) 2 çocuk ve 55'i (%20.4) 3 çocuk veya daha fazla çocuk sahibidir. Araştırmaya katılan bireylere ait demografik bilgilere Tablo 1'de detaylı olarak yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişkenler		Sıklık (%)	Ortalama (SS)
Yaş			40.10 (7.77)
Cinsiyet	Kadın	104 (38.5)	
	Erkek	166 (61.5)	
Medeni Durum	Evli ve Birlikte Yaşıyor	268 (99.3)	
	Evli Ama Ayrı Yaşıyor	2 (0.7)	
Eğitim Durumu	İlkokul	1 (0.4)	
	Ortaokul	2 (0.7)	
	Lise	27 (10.0)	
	Üniversite	160 (59.3)	
	Yüksek Lisans	66 (24.4)	
	Doktora	14 (5.2)	
İş Yerindeki Konum	Çalışan	197 (73.0)	
	Yönetici	73 (27.0)	
Haftalık Toplam Mesai Saati			40.89 (11.91)
Mesai Saatleri Dışında Toplam Çalışma Süresi (Haftalık)			10.24 (16.87)
Ailenin Toplam Aylık Kazancı	0-8000	66 (24.44)	
	8001-12 000	75 (27.78)	
	12 001-16 000	64 (23.70)	
	16 001 ve üstü	65 (24.07)	
Otomobil Sahibi Olma	Evet	233 (86.3)	
	Hayır	37 (13.7)	
Ev Sahibi Olma	Evet	189 (70.0)	
	Hayır	81 (30.0)	
İşe Ulaşım	Kendi Otomobilimle	151 (55.9)	
	Kurum Servisi/Aracı ile	43 (15.9)	
	Toplu Taşıma ile	45 (16.7)	
	Yaya olarak	25 (9.3)	
	Diğer	6 (2.3)	

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler (devam)

Evde Ücretli Yardımcı Bulunması	Evet	27 (10.0)
	Hayır	243 (90.0)
Evde (Eş dışında) Ücretsiz Yardımcı (Aile Ferdi/Yakın vb.) Bulunması	Evet	52 (19.3)
	Hayır	218 (80.7)
Sağlık Durumu	Sağlıklı	259 (95.9)
	Fiziksel Hastalık	8 (3.0)
	Bedensel Bozukluk	3 (1.1)
Çocuk Sayısı	1	107 (39.6)
	2	108 (40.0)
	3 ve üstü	55 (20.4)
En Küçük Çocuğun Yaşı		7.09 (5.30)
Çocuk/Çocuklar ile Yaşama	Birlikte	266 (98.5)
	Ayrı	4 (1.5)

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcılardan demografik bilgi formu aracılığı ile cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu, meslek, iş yerindeki konumu, haftalık toplam çalışma süresi ve mesai saatleri dışında çalışma süresi, aylık kazanç ve sağlık durumu hakkında bilgi alınmıştır. Ayrıca, bu formda katılımcıların çocuk sayısı, en küçük çocuğunun yaşı, çocuklarıyla birlikte yaşayıp yaşamadıkları, araba ve ev sahibi olup olmadıkları, işe nasıl ulaşım sağladıkları ve evde yardımcı bulunup bulunmadığına ilişkin bilgi almak için sorular bulunmaktadır. Bu form araştırmacı tarafından geliştirilmiştir ve bir kopyası EK-1’de yer almaktadır.

2.2.2. İş-Aile Çatışması Ölçeği (İAÇÖ)

İAÇÖ, çalışanların deneyimledikleri iş-aile çatışması düzeyini ölçmek amacıyla Netemeyer ve ark. (1996) tarafından geliştirilmiştir. İşten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma olmak üzere iki alt ölçekten oluşan İAÇ, her alt ölçekte 5’er madde olmak üzere toplamda 10 madde içermektedir. İşten aileye doğru çatışma alt ölçeği için örnek ölçek maddesi “İşimle ilgili sorumluluklarım aile hayatımı etkilemektedir.” şeklindeyken aileden işe doğru çatışma alt ölçeği için örnek ölçek maddesi “Ailemin ya da eşimin talepleri işimi etkilemektedir.” şeklindedir. Ölçekte yer alan maddeler 7’li Likert tipinde 1 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 7 (Kesinlikle katılıyorum) arasında puanlandırılmaktadır. Her bir alt

ölçekten alınabilecek en yüksek puan 35 iken en düşük puan 5'tir. Alınan yüksek puanlar çalışanların deneyimlediği daha yüksek düzeydeki işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı ifade etmektedir. İşten aileye çatışma alt ölçeği için bildirilen Cronbach alfa katsayısı .88 iken aileden işe doğru çatışma alt ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Apaydın (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonunda işten aileye çatışma alt ölçeğine ait Cronbach alfa katsayısı .86 olarak, aileden işe doğru çatışma alt ölçeğine ait Cronbach alfa katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise işten aileye doğru çatışma alt ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı .91 iken aileden işe doğru çatışma alt ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı .89'dur. İAÇÖ'nün bir örneğine EK-2'de yer verilmiştir.

2.2.3. Bortner Derecelendirme Ölçeği (BDÖ)

Bortner (1966) tarafından bireylerin sahip oldukları A tipi kişilik düzeylerini (ya da B tipi kişilik düzeylerini) ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal versiyonu bir sürekliliğin karşıt uçlarında yer alan ifadeleri içeren toplamda 14 maddeden oluşmaktadır. Bu 14 madde içerisinden A tipi kişiliği ölçmede en etkili olan 7 madde ile ölçeğin kısa formu oluşturulmuştur. Ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı .68 olarak bildirilmiştir. Ölçeğin kısa formu 1 ile 8 arasında olmak üzere Likert tipi şeklinde puanlanmaktadır ve 1 ile 8 arasındaki sürekliliğin iki karşıt ucunda birbirinin zıttı olan ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların her bir maddeden aldığı puanlar toplandıktan sonra 3 ile çarpılarak ölçek sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre, ölçekten alınabilecek en düşük puan 21 iken en yüksek puan 168'dir. 100 ve üzeri puanlar A tipi kişilik olarak adlandırılırken alınan yüksek puanlar aşırı A tipi kişiliği, alınan düşük puanlar ise A tipi kişiliğin yokluğunu, diğer bir ifadeyle aşırı B tipi kişiliği temsil etmektedir (Luthans ve ark., 2020). Ölçeğin maddelerinden biri "Kendimi her zaman acele içinde hissederim." şeklindedir. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Aktaş (2001) ve Özsoy (2013) tarafından yapılmıştır. Özsoy (2013)'un bildirdiği Cronbach alfa katsayısı .63 iken başka bir çalışmada ölçeğe ait Cronbach alfa katsayısı .69 olarak bulunmuştur (Gürsoy ve Uzun Aksoy, 2021). Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa katsayısı ise .60 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait bir kopya EK-3'te gösterilmektedir.

2.2.4. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeği olan KSE, hem normal bireylerin hem de psikiyatrik tanısı bulunan bireylerin psikolojik belirti durumunu değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır. KSE, 90 madde içeren Belirti Tarama Listesi (Symptom Check List, SCL-90-R) temel alınarak daha kısa bir alternatif ölçek olması için geliştirilmiştir. KSE, 53 madde ve SCL-90-R gibi 9 alt ölçeği içermektedir. KSE'nin alt ölçekleri, SCL-90-R için yapılan faktör analizi sonucunda her bir alt ölçekte en yüksek yüke sahip maddeler seçilerek oluşturulmuştur. Bu alt ölçekler “Somatizasyon”, “Obsesyon-Kompulsiyon”, “Depresyon”, “Kaygı”, “Hostilite”, “Kişilerarası Alınganlık (Sensitivity)”, “Fobik-Kaygı”, “Paranoid Düşünce” ve “Psikotizm” şeklindedir. Bu 9 alt ölçeğe ek olarak KSE, geçmiş ya da şimdiki semptom düzeyini, semptomların yoğunluğunu ve semptomların sayısını ölçen 3 global sıkıntı (distress) indeksi içermektedir. Bu indeksler “Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi”, “Belirti Toplamı” ve “Semptom Rahatsızlık İndeksi” şeklindedir. Ölçeğin tamamlanması yaklaşık 5-10 dakika sürmektedir ve her madde 5’li Likert tipinde (0 = Hiç, 4 = Çok fazla) değerlendirilir. Ölçekten alınabilecek puan 0 ile 212 arasında değişmekte olup yüksek puanlar psikolojik semptomlardaki artışı belirtmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlılık katsayıları .71 ile .85 arasında değişirken test-tekrar test güvenirlik değeri ise .68 ile .91 arasında değişmektedir. Global sıkıntı indekslerinin test-tekrar test değerleri ise .87 ile .90 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır ve bu çalışmada ölçeğin 5 faktörlü bir yapıya indirgenebileceği bulunmuştur. Bu faktörler ve madde sayıları şu şekildedir: Depresyon faktörü 12 madde, anksiyete faktörü 13 madde, somatizasyon faktörü 9 madde, olumsuz benlik faktörü 12 madde ve hostilite faktörü 7 madde içermektedir. Bu faktörler için örnek maddeler sırasıyla “Hiçbir nedeni olmayan ani korkular”, “Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme”, “Kolayca incinebilme, kırılma”, “Sıcak, soğuk basmaları” ve “İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali” şeklindedir. Faktörlere ilişkin alt ölçeklere ait Cronbach alfa katsayıları .75 ile .88 arasında değişiklik göstermektedir. Bu çalışmada ise faktörlere ait Cronbach alfa katsayıları depresyon faktörü için .87, anksiyete faktörü için .87, somatizasyon faktörü için .83, olumsuz benlik faktörü için .81 ve hostilite faktörü için .73 olarak hesaplanmıştır. KSE'nin bir örneği EK-4'te verilmiştir.

2.2.5. İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (İDKOÖ)

Bireylerin iç-dış kontrol odağı düzeyini, diğer bir ifadeyle, bireylerin olayları kendi davranışlarının veya dış unsurların sonucu olarak yorumlama düzeyini ölçmeyi amaçlayan

İDKOÖ, Rotter (1966) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 29 maddeden oluşmaktadır ve her madde ikişer ifadeyi içermektedir. Seçime-zorlanık (forced choice) olarak cevaplanması gereken ölçekte katılımcılar her madde için “a” ya da “b” seçeneklerinden en çok katıldığı ifadeyi seçer. Katılımcıların ölçeğin amacını anlamasını engellemek için ölçekte 6 tane dolgu (filler) maddesi bulunmaktadır ve bu maddeler değerlendirmeye alınmaz. Diğer 23 madde ise dış kontrol odağına dair ifadelerle 1’er puan vererek değerlendirilip toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan 23’tür. Alınan yüksek puanlar bireyin daha yüksek düzeyde dış kontrol odağına sahip olduğunu ifade etmektedir. Ölçekteki dış kontrol odağına dair maddelerinden biri “Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.” şeklindedir. Rotter (1966) ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik çalışmalarını dört örneklem ile yürütmüştür. Ölçeğe ilişkin test-tekrar test güvenirlik değeri .49 ile .83 arasında değişiklik gösterirken iç tutarlılık değeri ise .65 ile .79 arasında değişiklik göstermektedir. İDKOÖ’nün Türkçeye uyarlama çalışması Dağ (1991) tarafından yürütülmüştür ve ölçeğe ait bildirilen Cronbach alfa katsayısı .70 iken test-tekrar test güvenirlik değeri .83’tür. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .67 olarak bulunmuştur. Bu ölçeğin bir örneği EK-5’te yer almaktadır.

2.2.6. Eş Destek Ölçeği (EDÖ)

EDÖ, evli bireylerin eşlerinden aldıkları destek düzeyini ölçme amacıyla Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiştir. Toplamda 27 madde içeren EDÖ, “duygusal destek (9 madde)”, “maddi yardım ve bilgi desteği (7 madde)”, “takdir etme desteği (8 madde)” ve “sosyal ilgi desteği (3 madde)” olmak üzere 4 faktörlü bir yapıya sahiptir. Her ölçek maddesi 3’lü Likert tipinde 1 (Bana uygun değil), 2 (Kısmen Uygun) ve 3 (Bana uygun) olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 27 iken alınabilecek en yüksek puan 81’dir. EDÖ’den alınan puanın artması bireyin eşinden aldığı desteğin arttığına işaret etmektedir. Ölçekte madde 10, madde 20 ve madde 24 ters olarak puanlanmaktadır. Duygusal destek alt boyutuna ilişkin örnek madde “Yaptıklarımı destekler.”, maddi yardım ve bilgi desteği alt boyutuna ilişkin örnek madde “Evimizle ilgili her türlü sorunla ilgilenir.”, takdir etme desteği alt boyutuna ilişkin örnek madde “Başardıklarımı takdir eder.” ve sosyal ilgi desteği alt boyutuna ilişkin örnek madde “Benimle sohbet eder, dertleşir.” şeklindedir. Ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayısı .95 olarak, test-tekrar test güvenirlik değeri ise .89

olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .96 olarak bulunmuştur. EDÖ'nün bir örneği EK-6'da gösterilmiştir.

2.2.7. Anne Baba Stresi Ölçeği (ABSÖ)

ABSÖ, ebeveynlerin çocukları ile olan günlük etkileşimlerinde deneyimledikleri stresi ölçmek amacıyla Özmen ve Özmen (2012) tarafından geliştirilmiştir. Tek boyutlu bir yapıya sahip olan ABSÖ, toplamda 16 madde içermektedir. Ölçeğe ait maddeler 4'lü Likert tipi (1= Hiçbir zaman, 4= Her zaman) şeklinde değerlendirilmektedir ve alınabilecek en yüksek puan 64 iken en düşük puan 16'dır. ABSÖ'den alınan puanın yükselmesi ebeveynin deneyimlediği stresin yükselmesine işaret etmektedir. Ölçeğin maddelerinden biri "Çocuğumu mutlu etmek benim için çok zor." şeklindedir. Ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayısı .85 olarak, iki yarı (split half) test güvenirlik değeri ise .82 olarak bulunmuştur. ABSÖ'nün bu çalışmadaki Cronbach alfa katsayısı ise .88 olarak bulunmuştur. ABSÖ'ye ait bir örnek EK-7'de yer almaktadır.

2.3. İşlem

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 09. 12. 2021 tarihinde gerekli etik onay alındıktan sonra mevcut araştırma için çalışma koşullarını sağlayan kişilerden veri toplamaya başlanmıştır. Araştırma verisi "Google Forms" aracılığıyla gönderilen link ile çevrimiçi olarak toplanmıştır. İlgili linkin başlangıcında katılımcılara araştırmanın amacı, içeriği, araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlanabileceği ve istenildiğinde araştırmaya katılımın sonlandırılabilmesine ilişkin bilgi veren bilgilendirilmiş onam sunulmuştur (bkz. EK-8). Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar sırasıyla Demografik Bilgi Formu, İş-Aile Çatışması Ölçeği (İAÇÖ), Kısa Semptom Envanteri (KSE), Bortner Derecelendirme Ölçeği (BDÖ), Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ), İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (İDKOÖ) ve Eş Destek Ölçeği (EDÖ) doldurmuştur. Çalışmanın tamamlanması ortalama 20-25 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Veri analizine başlamadan önce araştırma kriterlerine uymayan katılımcıların (bekâr, dul, boşanmış, çocuk sahibi olmayan veya herhangi bir kurumda tam zamanlı olarak

Çalışmayan) verileri temizlenmiştir. Mevcut araştırmaya dâhil edilen verilerin analizi SPSS 25.0 paket programı ve PROCESS macro v4.1 ile yrtlmştır. Veri setleri yalnızca tm ölçek maddeleri eksiksiz olarak doldurulduğunda kaydedildiği için kayıp veri mevcut değildir ve dolayısıyla kayıp veri için ayrıca bir analiz yapılmamıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını test etmek amacıyla normallik analizi yrtlmştır ve analiz sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna varıldığı için değişkenlere ilişkin diğer analizlere geçilmiştir. SPSS 25.0 paket programı ile araştırma değişkenlerine ait betimleyeci analizler, korelasyon analizleri ve grup farklılıklarını incelemek için bağımsız örneklemler t-test ve tek faktrl varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ayrıca, PROCESS macro v4.1 (Hayes, 2022) ile seri aracılık analizleri yrtlmştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde mevcut araştırma kapsamında incelenen hipotezlere ilişkin analizlere ait bulgular sunulmuştur. Analizlere başlamadan önce uç değerler incelenmiştir. Bunun için öncelikle değişkenlerin z puanları hesaplanarak tek değişkenli uç değerler bulunmuştur. Alan yazında -3.29 ile +3.29 değerleri arasında yer almayan z puanları uç değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda, belirtilen aralıkta bulunmayan 6 uç değer veri setinden silinmiştir. Ayrıca, araştırma verileri, parametrik testler ile analiz edilmeden önce verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanarak normalliği kontrol edilmiştir. Alanyazında çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında (Tabachnick ve Fidell, 2013) veya -2 ile +2 arasında (George ve Mallery, 2010) olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, mevcut araştırma verilerinin bu aralıklar içerisinde yer aldığı ve normal dağıldığı görülmüştür. Normallik analizinden sonra diğer analizlere geçilmiştir ve öncelikle, araştırmaya dâhil edilen değişkenlerin betimleyici analizlerinin ve devamında bu değişkenlere ait ikili korelasyon analizinin sonuçları açıklanmıştır. Daha sonra, sırasıyla cinsiyet, iş yerindeki konum, çocuk sayısı ve ailenin aylık toplam kazancı değişkenlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması amacıyla yürütülen bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü faktör analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir. Ardından, araştırma değişkenlerine ait hipotezleri test etmek için yapılan seri aracılık analizlerinin sonuçları sunulmuştur.

3.1. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici Analizleri

Araştırmaya dâhil edilen değişkenlere ait betimleyici analizlerin sonuçları Tablo 2’de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma değişkenlerine ait betimleyici özellikler

Değişkenler	n	Ort.	S.S.	Min.	Max.	Ölçek Min.	Ölçek Max.
İDKOÖ	270	10.93	3.71	0	19	0	23
BDÖ	270	110.82	21.72	63	168	21	168
EDÖ	270	69.21	11.70	36	81	27	81
EDÖ-DD	270	23.21	4.22	12	27	9	27
EDÖ-MY	270	18.44	3.02	9	21	7	21
EDÖ-TD	270	20.11	3.68	9	24	8	24
EDÖ-Sİ	270	7.44	1.6	3	9	3	9
İAÇ	270	13.42	5.55	5	35	5	35
AİÇ	270	10.59	5.05	5	35	5	35
ABSÖ	270	28.14	7.19	16	46	16	64
KSE	270	38.18	27.16	0	106	0	212
Anksiyete	270	7.71	7.07	0	28	0	52
Depresyon	270	10.91	10.19	0	34	0	48
Olumsuz Benlik	270	8.74	8.21	0	25	0	48
Somatizasyon	270	4.52	4.21	0	20	0	36
Hostilite	270	6.29	0.04	0	19	0	28

Not. İDKOÖ (İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği), BDÖ (Bortner Derecelendirme Ölçeği), EDÖ (Eş Destek Ölçeği), EDÖ-DD (Duygusal Destek), EDÖ-MY (Maddi Yardım ve Bilgi Desteği), EDÖ-TD (Takdir Etme Desteği), EDÖ-Sİ (Sosyal İlgi Desteği), İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri)

3.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Analizleri

Demografik değişkenler (haftalık toplam mesai süresi, mesai saatleri dışında haftalık toplam çalışma süresi, çocuk sayısı, en küçük çocuğun yaşı, ailenin toplam aylık kazancı, ebeveynin yaşı ve eğitim durumu), araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla kullanılan ölçekler ve alt boyutları (İDKOÖ, BDÖ, EDÖ, EDÖ-DD, EDÖ-MY, EDÖ-TD, EDÖ-Sİ, İAÇ, AİÇ, ABSÖ, KSE, Anksiyete, Depresyon, Olumsuz Benlik ve Somatizasyon, Hostilite) arasındaki ikili ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon analizi yürütülmüştür. Bu analiz sonucunda değişkenler arasındaki ilişkilere ait elde edilen Pearson korelasyon katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere İAÇ ile İDKOÖ ($r = .15, p < .05$), BDÖ ($r = .25, p < .01$) ve AİÇ ($r = .63, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.17, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.17, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.19, p < .01$) ve EDÖ-TD ($r = -.16, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır. Ancak, İAÇ ile EDÖ-Sİ ($r = -.09, p > .05$) arasındaki ilişki anlamlı değildir. Benzer şekilde, AİÇ ile İDKOÖ ($r = .17, p < .01$) ve BDÖ ($r = .23, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken

EDÖ ($r = -.20, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.20, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.22, p < .01$) ve EDÖ-TD ($r = -.19, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır. Ancak, AİÇ ile EDÖ-Sİ ($r = -.11, p > .05$) arasındaki ilişki anlamlı değildir. ABSÖ ile İDKOÖ ($r = .27, p < .01$), BDÖ ($r = .23, p < .01$), İAÇ ($r = .27, p < .01$) ve AİÇ ($r = .27, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.46, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.44, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.42, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.46, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.34, p < .01$) arasındaki ilişki negatif yönde anlamlıdır. Ancak, İDKOÖ ile BDÖ ($r = .10, p > .05$) arasındaki ilişki anlamlı değildir.

EDÖ ile İDKOÖ ($r = -.21, p < .01$) ve BDÖ ($r = -.19, p < .01$) ile negatif yönde ilişki varken EDÖ'nün alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = .97, p < .01$), EDÖ-MY ($r = .92, p < .01$), EDÖ-TD ($r = .95, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = .90, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Ayrıca, EDÖ-DD ile İDKOÖ ($r = -.17, p < .01$) ve BDÖ ($r = -.20, p < .01$) arasında, EDÖ-MY ile İDKOÖ ($r = -.21, p < .01$) ve BDÖ ($r = -.19, p < .01$) arasında, EDÖ-TD ile İDKOÖ ($r = -.24, p < .01$) ve BDÖ ($r = -.16, p < .01$) arasında ve son olarak EDÖ-Sİ ile İDKOÖ ($r = -.15, p < .05$) ve BDÖ ($r = -.14, p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Alt boyutların birbiri ile ilişkisine bakıldığında ise EDÖ-Sİ ile EDÖ-DD ($r = .86, p < .01$), EDÖ-MY ($r = .76, p < .01$) ve EDÖ-TD ($r = .82, p < .01$) arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Benzer olarak, EDÖ-TD ile EDÖ-MY ($r = .81, p < .01$) ve EDÖ-DD ($r = .88, p < .01$) arasında ve EDÖ-MY ile EDÖ-DD ($r = .84, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

KSE ile İDKOÖ ($r = .26, p < .01$), BDÖ ($r = .30, p < .01$), İAÇ ($r = .44, p < .01$), AİÇ ($r = .35, p < .01$) ve ABSÖ ($r = .51, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.38, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.34, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.38, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.37, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.31, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. KSE ile alt boyutları olan Anksiyete ($r = .93, p < .01$), Depresyon ($r = .93, p < .01$), Olumsuz Benlik ($r = .91, p < .01$), Somatizasyon ($r = .79, p < .01$) ve Hostilite ($r = .79, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki mevcuttur. Alt boyutlar incelendiğinde ise Hostilite ile İDKOÖ ($r = .19, p < .01$), BDÖ ($r = .24, p < .01$), İAÇ ($r = .38, p < .01$), AİÇ ($r = .35, p < .01$), ABSÖ ($r = .40, p < .01$), Anksiyete ($r = .68, p < .01$), Depresyon ($r = .66, p < .01$), Olumsuz Benlik ($r = .67, p < .01$) ve Somatizasyon ($r = .53, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.30, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.27, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.31, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.29, p$

$< .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.26, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Somatizasyon ile İDKOÖ ($r = .20, p < .01$), BDÖ ($r = .16, p < .05$), İAÇ ($r = .35, p < .01$), AİÇ ($r = .23, p < .01$), ABSÖ ($r = .39, p < .01$), Anksiyete ($r = .72, p < .01$), Depresyon ($r = .67, p < .01$) ve Olumsuz Benlik ($r = .60, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.32, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.30, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.31, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.30, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.29, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Olumsuz Benlik ile İDKOÖ ($r = .21, p < .01$), BDÖ ($r = .33, p < .01$), İAÇ ($r = .40, p < .01$), AİÇ ($r = .32, p < .01$), ABSÖ ($r = .45, p < .01$), Anksiyete ($r = .83, p < .01$) ve Depresyon ($r = .81, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.36, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.32, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.35, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.36, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.30, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Depresyon ile İDKOÖ ($r = .24, p < .01$), BDÖ ($r = .26, p < .01$), İAÇ ($r = .40, p < .01$), AİÇ ($r = .30, p < .01$), ABSÖ ($r = .47, p < .01$) ve Anksiyete ($r = .82, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.30, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.26, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.30, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.30, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.25, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Son olarak, Anksiyete ile İDKOÖ ($r = .28, p < .01$), BDÖ ($r = .29, p < .01$), İAÇ ($r = .38, p < .01$), AİÇ ($r = .32, p < .01$) ve ABSÖ ($r = .53, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki varken EDÖ ($r = -.40, p < .01$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.35, p < .01$), EDÖ-MY ($r = -.40, p < .01$), EDÖ-TD ($r = -.40, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.31, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Demografik değişkenler incelendiğinde ise haftalık toplam mesai süresi İAÇ ($r = .22, p < .01$) ve mesai saatleri dışında haftalık toplam çalışma süresi ($r = .27, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir. Ayrıca, çocuk sayısı İDKOÖ ($r = -.22, p < .01$) ve eğitim durumu ($r = -.16, p < .01$) ile negatif yönde, katılımcının yaşı ($r = .59, p < .01$) ve en küçük çocuğun yaşı ($r = .31, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahiptir. En küçük çocuğun yaşı ise KSE ($r = .13, p < .05$), Somatizasyon ($r = .25, p < .01$), Anksiyete ($r = .16, p < .01$) ve katılımcının yaşı ($r = .80, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiliyken EDÖ ($r = -.15, p < .05$) ve alt boyutları olan EDÖ-DD ($r = -.14, p < .05$), EDÖ-MY ($r = -.17, p < .01$) ve EDÖ-Sİ ($r = -.15, p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Son olarak, ailenin toplam aylık kazancı yalnızca en küçük çocuğun yaşı ($r = .14, p < .05$) ve eğitim durumu ($r = .31, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlıdır.

Tablo 3. Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.İDKÖÖ	-															
2.BDÖ	.10	-														
3.EDÖ	-.21**	-.19**	-													
4.EDÖ-DD	-.17**	-.20**	.97**	-												
5.EDÖ-MY	-.21**	-.19**	.92**	.84**	-											
6.EDÖ-TD	-.24**	-.16**	.95**	.88**	.81**	-										
7.EDÖ-Sİ	-.15*	-.14*	.90**	.86**	.76**	.82**	-									
8.İAÇ	.15*	.25**	-.17**	-.17**	-.19**	-.16*	-.09	-								
9.İİÇ	.17**	.23**	-.20**	-.20**	-.22**	-.19**	-.11	.63**	-							
10.ABSÖ	.27**	.23**	-.46**	-.44**	-.42**	-.46**	-.34**	.27**	.27**	-						
11.KSE	.26**	.30**	-.38**	-.34**	-.38**	-.37**	-.32**	.44**	.35**	.51**	-					
12.Anksiyete	.28**	.28**	-.40**	-.35**	-.40**	-.40**	-.31**	.38**	.32**	.53**	.93**	-				
13.Depresyon	.24**	.26**	-.30**	-.26**	-.30**	-.29**	-.25**	.40**	.30**	.47**	.93**	.82**	-			
14.Olumsuz Benlik	.21**	.33**	-.36**	-.32**	-.35**	-.36**	-.30**	.41**	.32**	.45**	.91**	.83**	.81**	-		
15.Somatizasyon	.20**	.16**	-.32**	-.30**	-.31**	-.30**	-.29**	.35**	.23**	.39**	.79**	.72**	.67**	.60**	-	
16.Hostilite	.19**	.24**	-.30**	-.27**	-.31**	-.29**	-.26**	.38**	.35**	.40**	.79**	.68**	.66**	.67**	.53**	-
17.Mesai süresi	.01	-.02	.01	.00	.02	.03	-.02	.22**	.06	.03	.06	.08	.02	.07	.08	.03
18.Mesai dışı çalışma süresi	-.04	.04	.06	.08	.03	.06	.04	.09	.09	-.06	.08	.03	.09	.11	.04	.09
19.Çocuk sayısı	-.22**	-.09	-.02	-.03	-.06	.04	-.03	-.03	-.02	.06	-.03	-.03	-.07	-.01	-.07	-.07
20.En küçük çocuğun yaşı	-.00	.01	-.15*	-.14*	-.17**	-.11	-.15*	-.02	-.01	.10	.13*	.16**	.04	.12	.25**	.03
21. Toplam aylık kazanç	.09	-.06	.05	.06	.00	.05	.06	.02	-.03	.12	-.07	-.04	-.07	-.06	-.05	-.07
22.Yaş	-.08	-.02	-.12	-.11	-.13	-.07	-.14*	-.02	-.06	.01	.02	.04	-.06	.04	.18**	-.07
23.Eğitim durumu	-.02	.02	.13*	.10	.14*	.12*	.11	-.05	-.16*	-.07	-.19**	-.20**	-.16**	-.20**	-.16**	-.10

Tablo 3. Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyonlar (devam)

	17	18	19	20	21	22	23
17.Mesai süresi	-						
18.Mesai dışı çalışma süresi	.27**	-					
19.Çocuk sayısı	-.06	-.02	-				
20.En küçük çocuğun yaşı	.03	.03	.31**	-			
21.Toplam aylık kazanç	.08	-.01	.06	.14*	-		
22.Yaş	.10	.03	.59**	.80**	.12	-	
23.Eğitim durumu	-.06	-.08	.31**	-.05	.31**	-.10	-

Not. ** $p < .01$, * $p < .05$; İDKOÖ (İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği), BDÖ (Bortner Derecelendirme Ölçeği), EDÖ (Eş Destek Ölçeği), EDÖ-DD (Duygusal Destek), EDÖ-MY (Maddi Yardım ve Bilgi Desteği), EDÖ-TD (Takdir Etme Desteği), EDÖ-Sİ (Sosyal İlgi Desteği), İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri)

3.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Kontrol odağı, A tipi kişilik, eş desteği ve alt boyutları (duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği), işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi, psikolojik sağlık (KSE) ve alt boyutları (anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite) olmak üzere araştırma kapsamında ölçülen değişkenlere ait puanlar cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Kadınlar ile erkekler arasında ölçek puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için bağımsız örneklem t-testi analizi yürütülmüştür.

Tablo 4'te görüldüğü üzere toplam kontrol odağı puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t(270)=4.78, p<.001$). Kadınların ($Ort.=12.25, SS=3.57$) toplam kontrol odağı puanları erkeklere ($Ort.=10.11, SS=3.59$) göre anlamlı şekilde daha yüksektir. Eş destek ölçeği ve alt boyutları açısından incelendiğinde ise eş destek ölçeği toplam puanları ($t(270)=-2.44, p<.05$), toplam duygusal destek puanları ($t(270)=-2.15, p<.05$), toplam maddi yardım ve bilgi desteği puanları ($t(270)=-3.25, p<.001$) ve toplam takdir desteği puanlarının ($t(270)=-2.23, p<.05$) cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre, erkeklerin eş destek ölçeği toplam puanı ($Ort.=70.61, SS=10.25$) kadınların eş destek ölçeği toplam puanına ($Ort.=66.97, SS=12.84$) kıyasla anlamlı şekilde daha yüksektir. Eş destek ölçeğinin alt boyutları açısından karşılaştırıldığında ise erkeklerin toplam duygusal destek puanı ($Ort.=23.65, SS=3.67$), toplam maddi yardım ve bilgi desteği puanı ($Ort.=18.93, SS=2.53$) ve toplam takdir desteği puanı ($Ort.=20.51, SS=3.32$) kadınların toplam duygusal destek puanı ($Ort.=22.52, SS=4.52$), toplam maddi yardım ve bilgi desteği puanı ($Ort.=17.65, SS=3.46$) ve toplam takdir desteği puanından ($Ort.=19.48, SS=3.89$) anlamlı şekilde daha yüksektir. Ancak, toplam sosyal ilgi desteği puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($t(270)=-1.01, p>.05$).

Tablo 4. Cinsiyet değişkeni açısından betimleyici analizler ve t değerleri

Değişkenler	Cinsiyet				<i>t</i>	<i>p</i>
	Kadın		Erkek			
	Ort.	SS	Ort.	SS		
İDKOÖ	12.25	3.57	10.11	3.59	4.78	.00
BDÖ	112.15	19.94	109.99	21.24	.84	.40
EDÖ	66.97	12.84	70.61	10.25	-2.44	.02
EDÖ-DD	22.52	4.52	23.65	3.67	-2.15	.03
EDÖ-MY	17.65	3.46	18.93	2.53	-3.25	.00
EDÖ-TD	19.48	3.89	20.51	3.32	-2.23	.03
EDÖ-Sİ	7.32	1.75	7.52	1.46	-1.01	.32
İAÇ	14.58	5.45	12.69	5.50	2.75	.01
AİÇ	11.28	4.96	10.16	5.03	1.79	.07
ABSÖ	30.63	7.45	26.58	5.71	4.75	.00
KSE	41.11	25.45	32.36	21.64	2.91	.00
Anksiyete	8.33	6.46	6.29	5.44	2.68	.01
Depresyon	12.26	7.45	8.90	6.33	3.82	.00
Olumsuz Benlik	8.88	6.49	7.80	5.65	1.40	.16
Somatizasyon	4.88	4.35	3.79	3.62	2.13	.03
Hostilite	6.77	3.85	5.58	3.66	2.54	.01

Not. İDKOÖ (İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği), BDÖ (Bortner Derecelendirme Ölçeği), EDÖ (Eş Destek Ölçeği), EDÖ-DD (Duygusal Destek), EDÖ-MY (Maddi Yardım ve Bilgi Desteği), EDÖ-TD (Takdir Etme Desteği), EDÖ-Sİ (Sosyal İlgı Desteği), İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri)

Toplam işten aileye doğru çatışma puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($t(270)=2.75, p<.01$). Kadınların ($Ort.=14.58, SS=5.45$) erkeklerle ($Ort.=12.69, SS=5.50$) göre toplam işten aileye doğru çatışma puanı anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna karşılık, toplam aileden işe doğru çatışma puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($t(270)=1.79, p>.05$). Ayrıca, ebeveynlik stresi toplam puanlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t(270)=4.75, p<.001$). Kadınların ebeveynlik stresi toplam puanları ($Ort.=30.63, SS=7.45$) erkeklerin puanlarından ($Ort.=26.58, SS=5.71$) daha yüksektir. Son olarak, kısa semptom envanteri ($t(270)=2.91, p<.01$) ve alt boyutları olan anksiyete ($t(270)=2.68, p<.01$), depresyon ($t(270)=3.82, p<.001$), somatizasyon ($t(270)=2.13, p<.05$) ve hostiliteye ($t(278)=2.54, p<.01$) ait toplam puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre, kadınların kısa semptom envanterinden aldıkları toplam puanların ($Ort.=41.11, SS=25.45$) erkeklerin puanlarına ($Ort.=32.36, SS=21.64$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, kadınların toplam anksiyete ($Ort.=8.33, SS=6.46$), toplam depresyon ($Ort.=12.26, SS=7.45$), toplam somatizasyon

(Ort.=4.88, SS=4.35) ve toplam hostilite (Ort.=6.77, SS=3.85) puanları erkeklerin toplam anksiyete (Ort.=6.29, SS=5.44), toplam depresyon (Ort.=8.90, SS=6.33), toplam somatizasyon (Ort.=3.62, SS=2.13) ve toplam hostilite (Ort.=5.58, SS=3.66) puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ancak, toplam olumsuz benlik puanları cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($t(270)=2.54, p>.01$).

3.4. İş Yerindeki Konuma Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Kontrol odağı, A tipi kişilik, eş desteği ve alt boyutları (duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği), işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi, psikolojik sağlık (KSE) ve alt boyutları (anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite) olmak üzere araştırma kapsamında ölçülen değişkenlere ait puanlar katılımcıların iş yerindeki konumuna göre karşılaştırılmıştır. Yöneticiler ile çalışanlar arasında ölçek puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için bağımsız örneklem t-testi analizi yürütülmüştür. Bu analize ait sonuçlar Tablo 5’te ayrıntılı şekilde verilmiştir.

Tablo 5. İş yerindeki konum değişkeni açısından betimleyici analizler ve t değerleri

Değişkenler	İş Yerindeki Konum				<i>t</i>	<i>p</i>
	Çalışan		Yönetici			
	Ort.	SS	Ort.	SS		
İDKOÖ	11.14	3.76	10.37	3.58	1.52	.13
BDÖ	111.50	20.94	108.99	20.21	0.89	.38
EDÖ	68.51	11.70	71.10	10.53	-1.74	.08
EDÖ-DD	23.02	4.09	23.75	3.93	-1.33	.18
EDÖ-MY	18.28	3.08	18.85	2.66	-1.48	.14
EDÖ-TD	19.83	3.67	20.88	3.21	-2.16	.03
EDÖ-Sİ	7.38	1.61	7.62	1.47	-1.09	.28
İAÇ	13.11	5.43	14.25	5.83	-1.50	.14
AİÇ	10.61	5.05	10.53	4.99	0.11	.91
ABSÖ	28.29	6.79	27.73	6.56	0.62	.54
KSE	36.18	23.29	34.51	24.28	0.52	.61
Anksiyete	7.22	5.91	6.68	6.00	0.66	.51
Depresyon	10.42	7.07	9.58	6.68	0.89	.38
Olumsuz Benlik	8.24	6.05	8.14	5.90	0.12	.90
Somatizasyon	4.07	3.70	4.59	4.53	-0.97	.33
Hostilite	6.23	3.88	5.52	3.44	1.38	.17

Not. İDKOÖ (İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği), BDÖ (Bortner Derecelendirme Ölçeği), EDÖ (Eş Destek Ölçeği), EDÖ-DD (Duygusal Destek), EDÖ-MY (Maddi Yardım ve Bilgi Desteği), EDÖ-TD (Takdir Etme Desteği),

EDÖ-Sİ (Sosyal İlgı Desteği), İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri)

Bağımsız örneklem t-testi analizi, eş destek ölçeğinin alt boyutu olan takdir desteğinin toplam puanlarının iş yerindeki konuma göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t(270)=2.16$, $p<.05$). Yöneticilerin ($Ort.=20.88$, $SS=3.21$) çalışanlara ($Ort.=19.83$, $SS=3.67$) göre takdir desteği alt boyutundan aldıkları toplam puanlar anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ancak, araştırma kapsamında ölçülen diğer ölçek puanları ve alt boyutlara ait puanlar iş yerindeki konum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

3.5. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Araştırma Değişkenlerinin Karşılaştırılması

Kontrol odağı, A tipi kişilik, eş desteği ve alt boyutları (duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği), işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi, psikolojik sağlık (KSE) ve alt boyutları (anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite) olmak üzere araştırma kapsamında ölçülen değişkenlere ait puanlar katılımcıların sahip olduğu çocuk sayısına göre karşılaştırılmıştır. 1 çocuk sahibi, 2 çocuk sahibi ya da 3 ve daha fazla çocuk sahibi olan katılımcıların ölçek puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey testi ile post hoc analizi yürütülmüştür. Bu analize ait sonuçlar Tablo 6'da ayrıntılı şekilde verilmiştir.

Tablo 6. Çocuk sayısı değişkeni açısından betimleyici analizler, ANOVA ve Tukey HSD post hoc analizi sonuçları

Değişkenler	Çocuk Sayısı						F	p
	1 Çocuk		2 Çocuk		3 ve Daha Fazla Çocuk			
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS		
İDKOÖ	11.77 _a	3.60	9.84 _{ab}	3.75	10.67 _b	3.62	5.52	.00
BDÖ	111.45 _a	20.74	112.06 _a	20.11	107.18 _a	21.90	1.09	.34
EDÖ	70.06 _a	10.61	68.48 _a	12.52	68.98 _a	10.83	.52	.59
EDÖ-DD	23.55 _a	3.93	22.96 _a	4.20	23.05 _a	4.02	.62	.54
EDÖ-MY	18.77 _a	2.69	18.20 _a	3.33	18.25 _a	2.76	1.09	.34
EDÖ-TD	20.15 _a	3.32	19.98 _a	3.96	20.29 _a	3.30	.15	.86
EDÖ-Sİ	7.59 _a	1.52	7.33 _a	1.67	7.38 _a	1.50	.76	.47
İAÇ	13.50 _a	5.88	13.45 _a	5.56	13.20 _a	4.92	.06	.95
AİÇ	10.87 _a	5.15	10.19 _a	4.79	10.84 _a	5.27	.58	.56
ABSÖ	26.80 _b	6.29	29.66 _a	6.81	27.76 _{ab}	6.85	5.11	.01

KSE	35.79 _a	23.25	36.60 _a	23.71	33.89 _a	24.02	.24	.79
Anksiyete	7.08 _a	5.98	7.21 _a	5.90	6.78 _a	5.99	.10	.91
Depresyon	10.44 _a	7.18	10.46 _a	6.90	9.18 _a	6.69	.73	.48
Olumsuz Benlik	8.15 _a	5.82	8.44 _a	6.25	7.87 _a	5.94	.17	.84
Somatizasyon	3.75 _a	3.65	4.57 _a	4.08 _a	4.38 _a	4.19	1.25	.29
Hostilite	6.36 _a	4.11	5.91 _a	3.53 _a	5.67 _a	3.57	.72	.49

Not. İDKOÖ (İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği), BDÖ (Bortner Derecelendirme Ölçeği), EDÖ (Eş Destek Ölçeği), EDÖ-DD (Duygusal Destek), EDÖ-MY (Maddi Yardım ve Bilgi Desteği), EDÖ-TD (Takdir Etme Desteği), EDÖ-Sİ (Sosyal İlgı Desteği), İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri);

Aynı satırda yer alan ortalama puanlardan aynı alt indisi paylaşmayanlar Tukey HSD post hoc analizine göre birbirinden anlamlı düzeyde farklıdır.

Yürütülen tek faktörlü varyans analizi sonucunda katılımcıların İDKOÖ toplam puanları ($F(2, 270) = 5.52, p < .01$) ve ABSÖ ($F(2, 270) = 5.11, p < .01$) toplam puanları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın hangi ikili grup arasında olduğunu gösteren Tukey HSD ile yürütülen post hoc analizi sonucuna göre 1 çocuğu olanların ($Ort.=11.77, SS=3.60$) İDKOÖ toplam puanları 3 çocuğu olanlara ($Ort. =10.67, S =3.62$) göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca, 2 çocuğu olanların ($Ort.=29.66, SS=6.81$) ABSÖ toplam puanları 1 çocuğu olanlara ($Ort.=26.80, SS=6.29$) göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Araştırma kapsamında ölçülen diğer ölçek puanları ve alt boyutlara ait puanlar çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p > .05$).

3.6. Ailenin Aylık Toplam Kazancı Değişkenine Göre İş-Aile Çatışması, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik Semptomların Karşılaştırılması

İşten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi, psikolojik sağlık (KSE) ve alt boyutları (anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostile) ailenin aylık toplam aylık kazancı değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Toplam kazancı 0-8000 TL arasında, 8001-12000 TL arasında ve 16001 TL ve üstü kazancı olan katılımcıların ölçek puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) yürütülmüştür. Bu analize ait sonuçlar Tablo 7’de ayrıntılı şekilde verilmiştir.

Tablo 7. Ailenin aylık toplam kazancı değişkeni açısından betimleyici analizler ve ANOVA sonuçları

Değişkenler	Ailenin Aylık Toplam Kazancı								F	p
	0-8 000 TL		8 001-12 000 TL		12 001-16 000 TL		16 001 TL ve üstü			
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS		
İAÇ	13.27	5.26	13.61	5.76	13.34	5.82	13.42	5.44	.05	.99
AİÇ	11.39	5.28	10.13	4.88	10.67	5.10	10.22	4.87	.89	.44
ABSÖ	26.90	6.49	27.24	5.64	29.39	6.67	29.20	7.82	2.51	.06
KSE	39.12	24.96	34.79	23.45	36.25	24.19	32.85	21.45	.83	.48
Anksiyete	7.65	6.13	6.64	5.54	7.42	6.29	6.65	5.85	.53	.66
Depresyon	11.18	7.53	9.88	7.18	10.63	7.11	9.12	5.85	1.09	.35
Olumsuz Benlik	9.38	6.43	7.61	6.07	8.34	6.07	7.58	5.30	1.33	.26
Somatizasyon	4.67	4.36	4.32	4.27	3.94	3.78	3.88	3.23	.57	.63
Hostilite	6.24	3.80	6.33	4.13	5.92	3.69	5.62	3.43	.51	.68

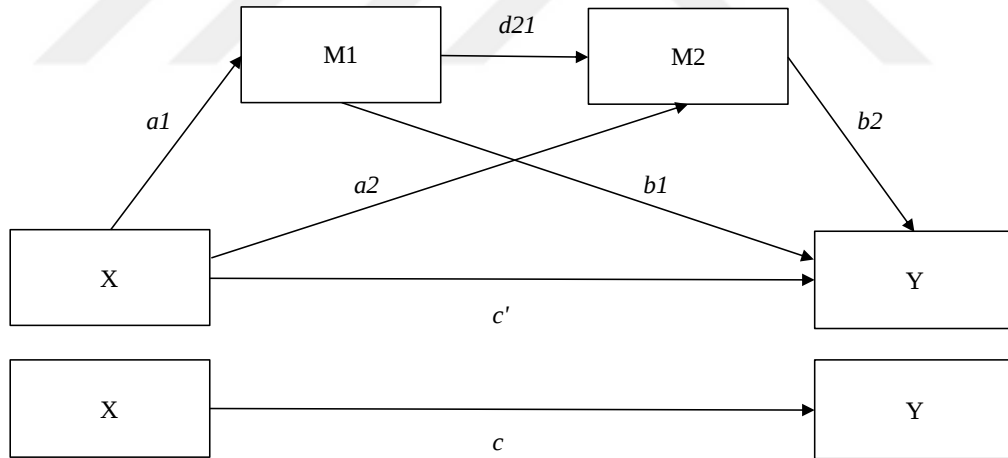
Not. İAÇ (İşten Aileye Doğru Çatışma), AİÇ (Aileden İşe Doğru Çatışma), ABSÖ (Anne Baba Stres Ölçeği), KSE (Kısa Semptom Envanteri)

Yürütülen bu analiz sonuçlarına göre katılımcıların ailenin aylık toplam kazancına göre İAÇ, AİÇ, ABSÖ, KSE, Anksiyete, Depresyon, Olumsuz Benlik, Somatizasyon ve Hostilite puanlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). Bu nedenle, ailenin toplam aylık kazancına göre işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir hipotezi (7. hipotez) desteklenmemiştir.

3.7. Aracılık Analizlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin seri çoklu aracılık analizleri SPSS paket programında yer alan PROCESS macro (v4.1) (Hayes, 2022) eklentisi ile yapılmıştır. Alanyazında yer alan diğer analizler yerine değişkenlerin aracılık rollerinin PROCESS macro v4.1 ile test edilmesinin sebepleri, bu analizin dolaylı etkileri nicel olarak bulgulayabilmesi ve bu etkilere ait güven aralıkları tanımlayabilmesi şeklindedir. Araştırma kapsamında yürütülen aracılık analizleri, dolaylı etkilere ilişkin güven aralıkları oluşturmak amacıyla Sobel testinden daha etkili bir yöntem olan Bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bootstrap yöntemi ile araştırmanın asıl örnekleme ait veri setleri içerisinde en az 1000 kez ve tercihen 5000 kez olmak üzere seçkisiz olarak yeni veri setleri oluşturulur ve yürütülen analizler bu yeni örnekleme ait veri seti temel alınarak yapılır. Bu yöntem ile oluşturulan güven aralıkları sıfır değerini içermediği durumlarda aracı etkilerin anlamlı olduğu sonucuna varılır (Hayes, 2018). Mevcut araştırma kapsamında Bootstrap yöntemi ile 5000 yeni örneklem alınarak %95 güven aralığında analizler yapılmıştır.

Araştırma değişkenlerine ilişkin seri çoklu aracılık analizleri kapsamında kullanılan Model 6'nın içerdiği doğrudan ve dolaylı etkiler Şekil 1'de gösterilmiştir. Buna göre, bağımsız değişkenin (X) birinci aracı değişken (M1) üzerindeki etkisi $a1$ ile, bağımsız değişkenin (X) ikinci aracı değişken (M2) üzerindeki etkisi $a2$ ile, birinci aracı değişkenin (M1) ikinci aracı değişken (M2) üzerindeki etkisi $d21$ ile, birinci aracı değişkenin (M1) bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisi $b1$ ile ve ikinci aracı değişkenin (M2) bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisi $b2$ ile gösterilmiştir. Bu analiz doğrultusunda hesaplanan bağımsız değişkenin (X) bağımlı değişken (Y) üzerindeki doğrudan etkisi c' ile ifade edilmektedir. Hesaplanan dolaylı etkiler, bağımsız değişkenin birinci aracı değişken aracılığı ile bağımlı değişken üzerindeki etkisi ($a1b1$ yolu), bağımsız değişkenin birinci aracı değişken aracılığı ile bağımlı değişken üzerindeki etkisi ($a2b2$ yolu) ve bağımsız değişkenin birinci aracı değişken ve ikinci aracı değişkenin seri aracılığı ile bağımlı değişken üzerindeki etkisi ($a1d21b2$ yolu) olmak üzere üç tanedir. Doğrudan ve dolaylı etkileri kapsayarak bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki toplam etkisi c yolu ile belirtilmektedir (Hayes, 2018).

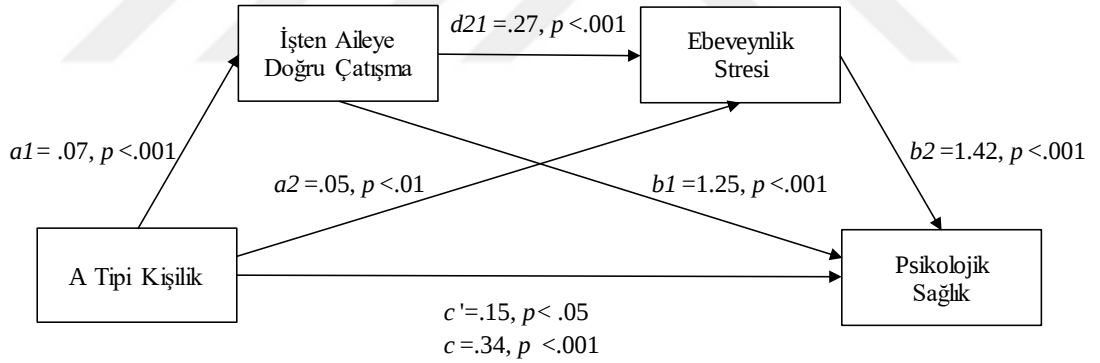
Şekil 1. Seri çoklu aracılık analizi olan model 6'ya ait diyagram

Bu bağlamda, 1) işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin ve 2) aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin A tipi kişilik ile psikolojik semptomlar, eş desteği ile psikolojik semptomlar ve kontrol odağı ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkideki seri aracılık rolü incelenmiştir. İlgili alan yazın göz önünde bulundurularak çocuk sayısı, en küçük çocuğun yaşı, eğitim durumu, mesai süresi ve mesai dışı çalışma süresi değişkenleri seri aracılık analizlerinde ortak değişken olarak eklenerek kontrol edilmiştir.

3.7.1. A Tipi Kişilik ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

A tipi kişilik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin aracı etkileri seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 ile %95 güven aralığında ve 5000 bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Yürütülen analize dair değişkenler arasındaki ilişkiler Şekil 2’de verilmiştir. Buna göre, A tipi kişilik, işten aileye doğru çatışmayı ($a1$ yolu: $b = .07$, $p < .001$, %95 GA [.04, .10]) ve ebeveynlik stresini ($a2$ yolu: $b = .05$, $p < .01$, %95 GA [.02, .09]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. İşten aileye doğru çatışma, ebeveynlik stresini ($d21$ yolu: $b = .27$, $p < .001$, %95 GA [.13, .42]) ve psikolojik semptomları ($b1$ yolu: $b = 1.25$, $p < .001$, %95 GA [.82, 1.68]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($b2$ yolu: $b = 1.42$, $p < .001$, %95 CI [1.06, 1.77]). Ayrıca, A tipi kişiliğin psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu: $b = .15$, $p < .05$, %95 GA [.03, .26]) ve toplam etkisi (c yolu: $b = .34$, $p < .001$, %95 GA [.20, .47]) pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 2. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Mevcut olan üç dolaylı etki göz önünde bulundurulduğunda ilk olarak, A tipi kişiliğin işten aileye doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (A tipi kişilik → işten aileye doğru çatışma → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a1b1 = (.07)*(1.25) = .09$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .04 ile .14 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen ilk dolaylı etki anlamlıdır. Bu sonuca göre, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

İkinci olarak, A tipi kişilik ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (A tipi kişilik → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a2b2 = (.05)*(1.42) = .07$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .02 ile .13 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen ikinci dolaylı etki anlamlıdır. Buna göre, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin işten aileye doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

Son olarak, A tipi kişiliğin, işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur [$a1d21b2 = (.07)*(.27)*(1.42) = .03$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .01 ile .05 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen son dolaylı etki anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, bu sonuç A tipi kişilik arttıkça işten aileye doğru çatışmanın arttığını, işten aileye doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi de arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 53.19, p < .001, R^2 = .375$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %38'ini açıklamaktadır.

Tablo 8'de yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (1. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 8. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz sonuçları

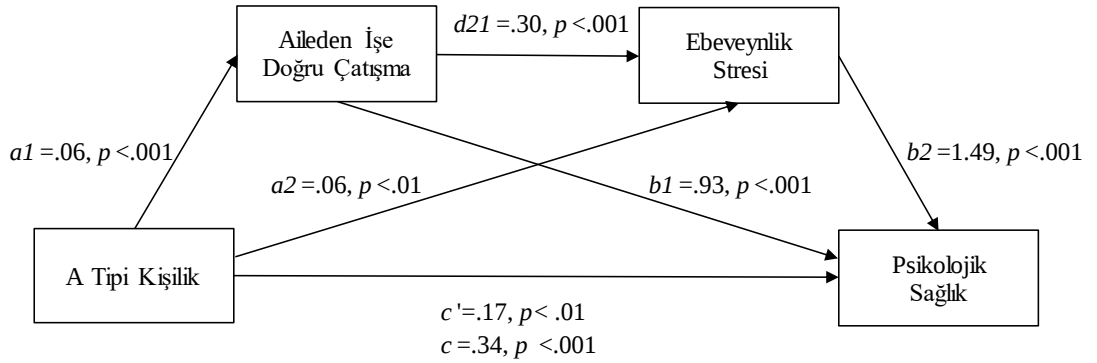
Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	.07	.02	.000	.05	.02	.00	.15	.06	.01
M1	-	-	-	.27	.07	.000	1.25	.22	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.42	.18	.000
Çocuk Sayısı	-.15	.45	.75	.66	.55	.24	-3.50	1.57	.03
En Küçük Çocuğun Yaşı	-.02	.06	.74	.10	.08	.21	.56	.22	.01
Eğitim Durumu	-.42	.43	.33	-.46	.53	.38	-5.24	1.49	.00
Mesai Süresi	.10	.03	.000	-.00	.04	.99	-.07	.10	.47
Mesai Dışı Süre	.00	.02	.85	-.04	.02	.11	.10	.07	.13
Sabit	4.40	3.61	.22	19.43	4.41	.00	1.48	12.95	.91
	$R^2 = .12$			$R^2 = .12$			$R^2 = .38$		
	$F(6, 262) = 6.12$			$F(7, 261) = 5.29$			$F(8, 260) = 53.19$		
	$p < .001$			$p < .001$			$p < .001$		

Not. X= A tipi kişilik, M1= İşten aileye doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

3.7.2. A Tipi Kişilik ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

A tipi kişilik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracı etkileri seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 kullanılarak %95 güven aralığında ve 5000 bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Yürütülen analize dair değişkenler arasındaki ilişkiler Şekil 3'te verilmiştir. Buna göre, A tipi kişilik, aileden işe doğru çatışmayı ($a1$ yolu: $b = .06$, $p < .001$, %95 GA [.03, .08]) ve ebeveynlik stresini ($a2$ yolu: $b = .06$, $p < .01$, %95 GA [.02, .09]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresini ($d21$ yolu: $b = .30$, $p < .001$, %95 GA [.14, .46]) ve psikolojik semptomları ($b1$ yolu: $b = .93$, $p < .001$, %95 GA [.44, 1.42]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($b2$ yolu: $b = 1.49$, $p < .001$, %95 GA [1.13, 1.86]). Ayrıca, A tipi kişiliğin psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır (c' yolu: $b = .17$, $p < .01$, %95 GA [.06, .29]). Toplam etki incelendiğinde ise A tipi kişilik psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (c yolu: $b = .34$, $p < .001$, %95 GA [.20, .47]).

Şekil 3. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Mevcut olan dolaylı etkiler incelendiğinde üç dolaylı etkinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. İlk olarak, A tipi kişiliğin aileden işe doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (A tipi kişilik → aileden işe doğru çatışma → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .02 ile .09

arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlıdır [$a1b1 = (.06)*(.93) = .06$]. Bu sonuca göre, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

İkinci olarak, A tipi kişilik ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (A tipi kişilik → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .03 ile .14 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlıdır [$a2b2 = (.06)*(1.49) = .09$]. Buna göre, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aileden işe doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

Son olarak, A tipi kişiliğin, aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur [$a1d21b2 = (.06)*(.30)*(1.49) = .03$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .01 ile .05 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen son dolaylı etki anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, bu sonuç A tipi kişilik arttıkça aileden işe doğru çatışmanın arttığını, aileden işe doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 44.23, p < .001, R^2 = .332$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %33'ünü açıklamaktadır.

Tablo 9'da yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (2. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 9. A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz sonuçları

Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	.06	.01	.000	.06	.02	.00	.17	.06	.00
M1	-	-	-	.30	.08	.000	.93	.24	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.49	.18	.000
Çocuk Sayısı	-.20	.42	.64	.68	.55	.22	-3.55	1.62	.03
En Küçük Çocuğun Yaşı	.00	.06	.96	.09	.08	.24	.52	.23	.02
Eğitim Durumu	-1.04	.40	.01	-.25	.53	.63	-4.84	1.55	.00
Mesai Süresi	.02	.03	.55	.02	.03	.49	.04	.10	.71
Mesai Dışı Süre	.02	.02	.36	-.04	.02	.07	.10	.07	.18
Sabit	10.41	3.36	.002	17.44	4.47	.000	-3.26	13.46	.81

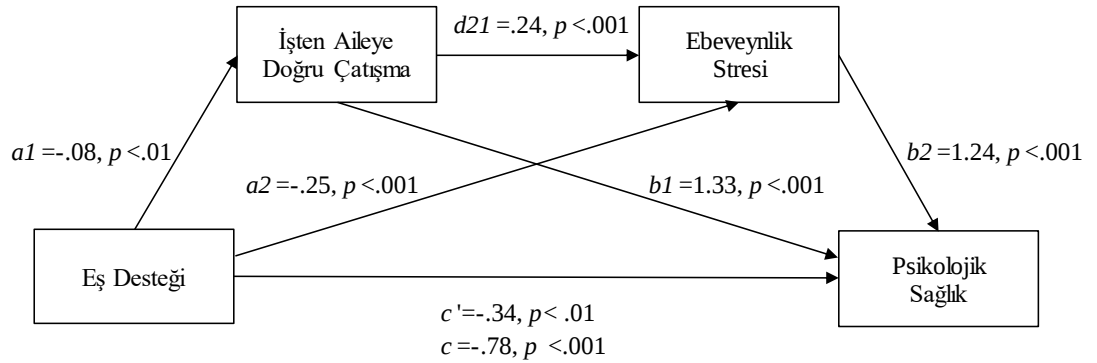
$R^2 = .09$ $F(6, 262) = 4.04$ $p < .001$	$R^2 = .13$ $F(7, 261) = 5.48$ $p < .001$	$R^2 = .33$ $F(8, 260) = 44.23$ $p < .001$
---	---	--

Not. X= A tipi kişilik, M1= Aileden işe doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

3.7.3. Eş Desteği ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

Eş desteği ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin aracı etkilerini analiz etmek için seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 ile %95 güven aralığında ve 5000 Bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılmıştır.

Şekil 4'te görüldüğü üzere, yürütülen analiz sonucunda, eş desteği, işten aileye doğru çatışmayı ($a1$ yolu: $b = -.08, p < .01$, %95 GA $[-.14, -.03]$) ve ebeveynlik stresini ($a2$ yolu: $b = -.25, p < .001$, %95 GA $[-.31, -.19]$) negatif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. İşten aileye doğru çatışma, ebeveynlik stresini ($d21$ yolu: $b = .24, p < .001$, %95 GA $[.11, .37]$) ve psikolojik semptomları ($b1$ yolu: $b = 1.33, p < .001$, %95 GA $[.91, 1.75]$) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır ($b2$ yolu: $b = 1.24, p < .001$, %95 GA $[.86, 1.62]$). Ayrıca, eş desteğinin psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu: $b = -.34, p < .01$, %95 GA $[-.56, -.12]$) ve toplam etkisi (c yolu: $b = -.78, p < .001$, %95 GA $[-1.01, -.55]$) negatif yönde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 4. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Mevcut olan üç dolaylı etkiden ilk olarak, eş desteğinin işten aileye doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (Eş desteği → işten aileye doğru

çatışma → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a1b1 = (-.08)*(1.33) = -.11$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.20 ile -.04 arasında olduğu ve sıfır değerini kapsamadığı için ifade edilen ilk dolaylı etki anlamlıdır. Bu sonuca göre, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

İkinci olarak, eş desteği ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (Eş desteği → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a2b2 = (-.25)*(1.24) = -.31$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.44 ile -.20 arasında olduğu ve sıfır değerini kapsamadığı için ifade edilen ikinci dolaylı etki anlamlıdır. Buna göre, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin işten aileye doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

Son olarak, eş desteğinin, işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi incelenmiştir [$a1d21b2 = (-.08)*(.24)*(1.24) = -.02$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.05 ile -.01 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen son dolaylı etki anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, bu sonuç eş desteği azaldıkça işten aileye doğru çatışmanın arttığını, işten aileye doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 54.63, p < .001, R^2 = .381$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %38'ini açıklamaktadır.

Tablo 10'da yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (3. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 10. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları

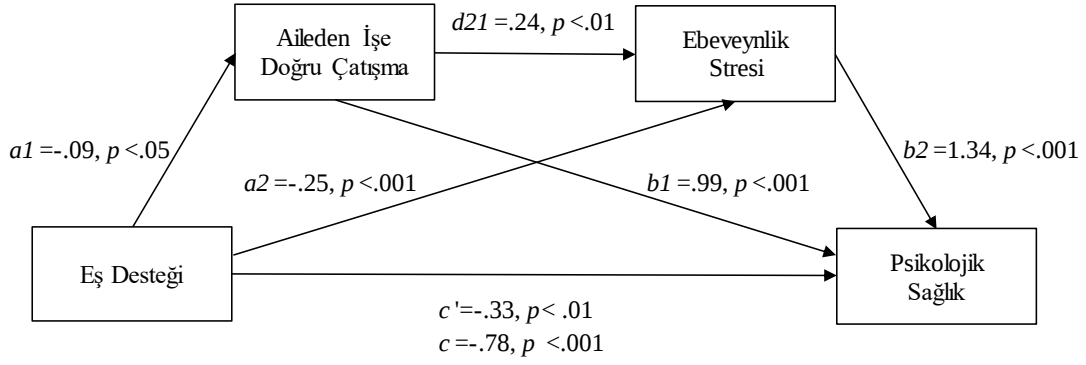
Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	-.08	.03	.00	-.25	.03	.000	-.34	.06	.00
M1	-	-	-	.24	.07	.000	1.33	.21	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.24	.19	.000
Çocuk Sayısı	-.25	.46	.59	.62	.51	.24	-3.60	1.57	.02
En Küçük Çocuğun Yaşı	-.04	.06	.58	.03	.07	.21	.50	.22	.03
Eğitim Durumu	-.22	.44	.61	.02	.49	.38	-4.65	1.49	.00
Mesai Süresi	.10	.03	.000	.00	.03	.99	-.08	.10	.40
Mesai Dışı Süre	.01	.02	.54	-.02	.02	.11	.12	.07	.08
Sabit	17.46	3.63	.000	40.48	4.18	.000	37.94	14.95	.01
$R^2 = .09$			$R^2 = .25$			$R^2 = .38$			
$F(6, 262) = 4.20$			$F(7, 261) = 12.67$			$F(8, 260) = 54.63$			
$p < .001$			$p < .001$			$p < .001$			

Not. X= Eş desteği, M1= İşten aileye doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

3.7.4. Eş Desteği ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

Eş desteği ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracı etkileri seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 kullanılarak %95 güven aralığında ve 5000 Bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Şekil 5'te görüldüğü üzere yürütülen analizler sonucunda, eş desteğinin, aileden işe doğru çatışmayı (*a1* yolu: $b = -.09$, $p < .05$, %95 GA [-.14, -.04]) ve ebeveynlik stresini (*a2* yolu: $b = -.25$, $p < .001$, %95 GA [-.31, -.18]) negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresini (*d21* yolu: $b = .24$, $p < .01$, %95 GA [.10, .38]) ve psikolojik semptomları (*b1* yolu: $b = .99$, $p < .001$, %95 GA [.51, 1.47]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (*b2* yolu: $b = 1.34$, $p < .001$, %95 GA [.95, 1.74]). Son olarak, eş desteğinin psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi (*c'* yolu: $b = -.33$, $p < .01$, %95 GA [-.56, -.10]) ve toplam etkisi (*c* yolu: $b = -.78$, $p < .001$, %95 GA [-1.01, -.55]) negatif yönde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 5. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Dolaylı etkiler ele alındığında üç dolaylı etkinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. İlk olarak, eş desteğinin aileden işe doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (Eş desteği → aileden işe doğru çatışma → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.17 ile -.03 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlıdır [$a1b1 = (-.09) * (.99) = -.09$]. Buna göre, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

İkinci olarak, eş desteği ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (Eş desteği → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.47 ile -.21 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlıdır [$a2b2 = (-.25) * (1.34) = -.34$]. Buna göre, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aileden işe doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı rolü bulunmaktadır.

Son olarak, eş desteğinin aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur [$a1d21b2 = (-.09) * (.24) * (1.34) = -.03$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı -.06 ile -.01 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen son dolaylı etki anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, bu sonuç eş desteği azaldıkça aileden işe doğru çatışmanın arttığını, aileden işe doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında

analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 44.05, p < .05, R^2 = .331$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %33'ünü açıklamaktadır.

Tablo 11'de yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (4. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 11. Eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları

Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	-.09	.03	.00	-.25	.03	.000	-.33	.11	.00
M1	-	-	-	.24	.07	.000	.99	.24	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.34	.20	.000
Çocuk Sayısı	-.28	.43	.51	.63	.51	.22	-3.72	1.57	.02
En Küçük Çocuğun Yaşı	-.02	.06	.77	.02	.07	.77	.50	.22	.05
Eğitim Durumu	-.85	.41	.04	.18	.49	.70	-4.16	1.49	.00
Mesai Süresi	.01	.03	.000	.02	.03	.50	.03	.10	.40
Mesai Dışı Süre	.02	.02	.62	-.03	.02	.24	.12	.07	.77
Sabit	21.75	3.35	.19	39.05	4.32	.000	36.68	15.74	.10
	$R^2 = .07$			$R^2 = .25$			$R^2 = .33$		
	$F(6, 262) = 3.22$			$F(7, 261) = 12.64$			$F(8, 260) = 44.05$		
	$p < .01$			$p < .001$			$p < .001$		

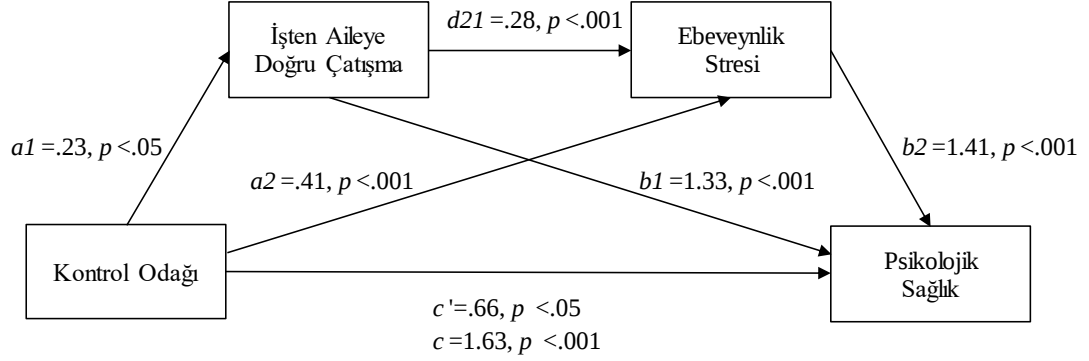
Not. X= Eş desteği, M1= Aileden işe doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

3.7.5. Kontrol Odağı ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide İşten Aileye Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

Kontrol odağı ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin aracı etkileri seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 ile %95 güven aralığında ve 5000 Bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Şekil 6'da görüldüğü üzere analizler sonucunda, dış kontrol odağının, işten aileye doğru çatışmayı (*a1* yolu: $b = .23, p < .05, \%95 \text{ GA } [.05, .40]$) ve ebeveynlik stresini (*a2* yolu: $b = .41, p < .001, \%95 \text{ GA } [.21, .62]$) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. İşten aileye doğru çatışma, ebeveynlik stresini (*d21* yolu: $b = .28, p < .001, \%95 \text{ GA } [.15, .42]$) ve psikolojik semptomları (*b1* yolu: $b = 1.33, p < .001, \%95 \text{ GA } [.90, 1.75]$) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (*b2* yolu: $b = 1.41, p < .001, \%95$

GA [1.05, 1.76]). Dış kontrol odağının psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu: $b = .66, p < .05$, %95 GA [.03, 1.29]) ve toplam etkisi (c yolu: $b = 1.63, p < .001$, %95 GA [.90, 2.37]) pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 6. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Üç dolaylı etkiden ilk olarak, dış kontrol odağının işten aileye doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (Dış kontrol odağı → işten aileye doğru çatışma → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a1b1 = (.23)*(1.33) = .31$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .08 ile .55 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen ilk dolaylı etki anlamlıdır. Bu sonuç, dış kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı bir etkiye sahip olduğu göstermektedir.

İkinci olarak, dış kontrol odağı ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (Dış kontrol odağı → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) incelenmiştir [$a2b2 = (.41)*(1.41) = .58$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .28 ile .93 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen ikinci dolaylı etki anlamlıdır. Buna göre, dış kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin işten aileye doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Son olarak, dış kontrol odağının, işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi incelenmiştir [$a1d21b2 = (.23)*(.28)*(1.41) = .09$]. Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .02 ile .19 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen son dolaylı etki anlamlıdır.

Diğer bir ifadeyle, bu sonuç dış kontrol odağı arttıkça işten aileye doğru çatışmanın arttığını, işten aileye doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 52.03, p < .001, R^2 = .369$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %37'sini açıklamaktadır.

Tablo 12'de yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, dış kontrol odağı ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (5. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 12. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları

Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	.23	.09	.01	.41	.10	.000	.66	.31	.04
M1	-	-	-	.28	.07	.000	1.33	.22	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.41	.18	.000
Çocuk Sayısı	-.03	.48	.96	1.06	.55	.24	-3.10	1.57	.06
En Küçük Çocuğun Yaşı	-.02	.06	.73	.08	.08	.21	.55	.22	.01
Eğitim Durumu	-.34	.44	.44	-.32	.53	.38	-5.01	1.49	.00
Mesai Süresi	.10	.03	.000	-.01	.04	.99	-.09	.10	.34
Mesai Dışı Süre	.01	.02	.60	-.03	.02	.11	.12	.07	.09
Sabit	9.15	3.47	.00	19.53	4.11	.00	8.85	12.42	.47
	$R^2 = .08$			$R^2 = .15$			$R^2 = .37$		
	$F(6, 262) = 3.64$			$F(7, 261) = 6.75$			$F(8, 260) = 52.03$		
	$p < .01$			$p < .001$			$p < .001$		

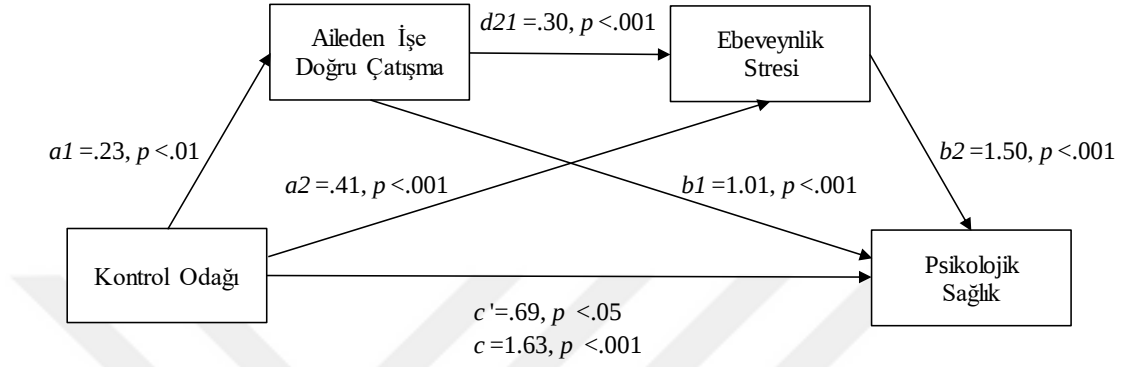
Not. X= Kontrol odağı, M1= İşten aileye doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

3.7.6. Kontrol Odağı ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Aileden İşe Doğru Çatışma ve Ebeveynlik Stresinin Seri Aracılık Etkisi

Kontrol odağı ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin aracı etkileri seri çoklu aracılık analizi olan Model 6 ile %95 güven aralığında ve 5000 Bootstrap (yeniden örnekleme) yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Yürütülen analize dair değişkenler arasındaki ilişkiler Şekil 7'de verilmiştir. Buna göre, dış kontrol odağı, aileden işe doğru çatışmayı ($a1$ yolu: $b = .23, p < .01, \%95$ GA [.07, .39]) ve ebeveynlik stresini ($a2$ yolu: $b = .41, p < .001, \%95$ GA [.20, .62]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresini ($d21$ yolu: $b = .30, p < .001, \%95$ GA [.15, .46]) ve psikolojik semptomları ($b1$ yolu: $b = 1.01, p < .001,$

%95 GA [.52, 1.49]) pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveynlik stresi psikolojik semptomları pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (b_2 yolu: $b = 1.50$, $p < .001$, %95 GA [1.13, 1.87]). Dış kontrol odağının psikolojik semptomlar üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu: $b = .69$, $p < .05$, %95 GA [.03, 1.34]) ve toplam etkisi (c yolu: $b = 1.63$, $p < .001$, %95 GA [.90, 2.37]) pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Şekil 7. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analiz

Üç dolaylı etkiden ilk olarak, dış kontrol odağının aileden işe doğru çatışma aracılığı ile psikolojik semptomlar üzerindeki dolaylı etkisi (Dış kontrol odağı → aileden işe doğru çatışma → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .07 ile .43 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlı bulunmuştur [$a_1b_1 = (.23)*(1.01) = .23$]. Bu sonuç, dış kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresinden bağımsız olarak aracı bir etkiye sahip olduğu göstermektedir.

İkinci olarak, dış kontrol odağı ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin dolaylı etkisi (Dış kontrol odağı → ebeveynlik stresi → psikolojik semptomlar) Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .30 ile .98 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için anlamlıdır [$a_2b_2 = (.41)*(1.50) = .62$]. Buna göre, dış kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aileden işe doğru çatışmadan bağımsız olarak aracı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Son olarak, dış kontrol odağının, aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılığı ile psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisi Bootstrap yöntemi ile oluşturulan %95 güven aralığı .03 ile .21 arasında olduğu ve sıfır değerini içermediği için ifade edilen

son dolaylı etki anlamlıdır [$a1d21b2 = (.23)*(.30)*(1.50) = .10$]. Diğer bir ifadeyle, bu sonuç dış kontrol odağı arttıkça aileden işe doğru çatışmanın arttığını, aileden işe doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomlarda artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tüm modele bakıldığında analiz edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(8, 260) = 42.16, p < .001, R^2 = .322$) ve bu model psikolojik semptomlara ilişkin varyansın %32'sini açıklamaktadır.

Tablo 13'de yürütülen analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Buna göre, dış kontrol odağı ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır hipotezi (6. hipotez) desteklenmiştir.

Tablo 13. Kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri çoklu aracılık rolüne ilişkin analizlerin sonuçları

Değişkenler	M1			M2			Y		
	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>S.H.</i>	<i>p</i>
X	.23	.08	.00	.41	.11	.000	.69	.32	.04
M1	-	-	-	.30	.08	.000	1.01	.24	.000
M2	-	-	-	-	-	-	1.50	.18	.000
Çocuk Sayısı	-.05	.44	.90	1.07	.55	.06	-3.18	1.68	.06
En Küçük Çocuğun Yaşı	-.00	.06	.99	.08	.08	.31	.51	.23	.03
Eğitim Durumu	-.97	.41	.02	-.11	.52	.82	-4.52	1.57	.00
Mesai Süresi	.01	.03	.70	-.01	.03	.66	.02	.10	.86
Mesai Dışı Süre	.02	.02	.23	-.03	.02	.15	.11	.07	.12
Sabit	13.65	3.20	.000	17.90	4.19	.000	6.11	13.04	.64
$R^2 = .06$			$R^2 = .15$			$R^2 = .32$			
$F(6, 262) = 2.67$			$F(7, 261) = 6.75$			$F(8, 260) = 42.16$			
$p < .05$			$p < .001$			$p < .001$			

Not. X= Kontrol odağı, M1= Aileden işe doğru çatışma, M2= Ebeveynlik Stresi, Y= Psikolojik Semptomlar

Yürütülen tüm seri aracılık analizlerine ilişkin bilgiler Tablo 14'te özetlenmiştir. Ayrıca, araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler ve desteklenme durumları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 14. Seri aracılık analizlerine ilişkin sonuçların özeti

Bağımsız Değişken	Aracı Değişkenler	Bağımlı Değişken	Aracılık Analizi		
			Doğrudan Etki	Toplam Etki	Dolaylı Etki
A tipi kişilik	İşten aileye doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
A tipi kişilik	Aileden işe doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
Eş desteği	İşten aileye doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
Eş desteği	Aileden işe doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
Kontrol odağı	İşten aileye doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
Kontrol odağı	Aileden işe doğru çatışma Ebeveynlik Stresi	Psikolojik Semptomlar	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı

Tablo 15. Araştırma hipotezleri ve bu hipotezlerin desteklenme durumları

Hipotezler	Desteklenme Durumu
1. A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
2. A tipi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
3. Eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
4. Eş desteği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
5. Dış kontrol odağı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
6. Dış kontrol odağı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olacaktır.	Desteklendi
7. Ailenin toplam aylık kazancına göre işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir.	Desteklenmedi
8. A tipi kişilik ve kontrol odağının işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı pozitif yönde, eş desteğinin işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı negatif yönde yordadığı, işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresini pozitif yönde yordadığı, ebeveynlik stresinin psikolojik semptomları pozitif yönde yordadığı model anlamlı olacaktır.	Desteklendi

4. TARTIŞMA

Bu tez çalışmasında, A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteği ile psikolojik sağlık değişkenleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışması (işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma) ve ebeveynlik stresinin aracılık rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan hipotezler için yürütülen analizlerin sonuçları mevcut kuramsal bilgi temelinde tartışılmıştır. Buna göre, öncelikle araştırma değişkenlerinin cinsiyet, iş yerindeki konum ve çocuk sayısı değişkenlerine göre karşılaştırıldığı analizlerin sonuçları değerlendirilmiştir. Daha sonra, A tipi kişilik, kontrol odağı, eş desteği ve ailenin aylık toplam kazancı değişkenlerinin iş-aile çatışması (işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma), ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar ile ilişkisini inceleyen analiz sonuçları Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde tartışılmıştır. Ayrıca, seri aracılık analizlerinin sonuçları değerlendirilmiştir ve son olarak araştırmanın güçlü yönleri, katkıları ve sınırlılıkları değerlendirilerek geleceğe yönelik önerilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Grup Karşılaştırmalarına Ait Değerlendirmeler

Araştırma kapsamında incelenen kontrol odağı, A tipi kişilik, eş desteği, iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık değişkenlerini ölçmek amacıyla kullanılan ölçeklere ve alt boyutlarına ait puanlar demografik değişkenlere (cinsiyet, iş yerindeki konum ve çocuk sayısı) göre karşılaştırılmıştır. İlerleyen bölümlerde, bu analizlere ait sonuçlar alan yazındaki mevcut bilgiler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

4.1.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Bu tez çalışmasında, araştırma değişkenleri cinsiyete göre karşılaştırılmıştır ve değişkenlere ait puanların kadınlar ve erkekler arasında farklılaştığı bulunmuştur. İlk olarak, kontrol odağı puanlarının kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla dış kontrol odaklıdır. Kontrol odağındaki cinsiyet farklılıklarını inceleyen ilk çalışmalarda Dixon ve ark. (1976) kadınların erkeklere kıyasla daha fazla dış kontrol odaklı olduğunu bulurken başka bir çalışmada 1960'ların sonu ile 1970'lerin başında kadınlar ve erkeklerin kontrol odağı açısından farklılaşmadığını ama 1970'lerin sonlarında kadınların dış kontrol odağına doğru belirgin bir değişim sergilediklerini bulmuştur (Doherty ve Baldwin, 1985). Cellini ve Kantorowski (1982) toplumların giderek daha karmaşık bir yapıya sahip olduklarını ve büyük değişimler

gösterdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, insanların kontrolünde olmayan bu değişimlerin bireylerde “güçsüzlük” hissi oluşturduğunu ve kadınların erkeklere kıyasla değişimlerden daha çok etkilendiği için dış kontrol odağına doğru daha fazla eğilim gösterebileceğini ifade etmiştir. Sherman ve ark. (1997) ise hem kadınlar hem de erkeklerin dış kontrol odağına doğru eğilim gösterdiğini ama kadınların erkeklere göre daha dış kontrol odaklı olduğunu bulmuştur. Ek olarak, kadınların ve erkeklerin kontrol odağı farklılıkları başka alanlarda ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, erkekler başarı ile ilgili konularda daha iç kontrol odaklı olurken kadınlar sosyal uyumda daha iç kontrol odaklıdır (Sherman ve ark., 1997). Ancak, daha sonra yapılan çalışmalarda görüş birliği sağlanamamıştır ve bazıları kadınların erkeklere göre daha iç kontrol odaklı olduğunu raporlarken diğer çalışmalar kadınların daha dış kontrol odaklı olduğunu bulmuştur (McPherson ve Martin, 2017; Semykina ve Linz, 2007). Bu tez çalışmasında ise kadınların daha dış kontrol odaklı olduğunu gösteren görüş desteklenmiştir. Bu çalışma çalışan ve çocuk sahibi kadınlarla yürütülmüştür. Dolayısıyla, kadınların giderek daha fazla iş gücüne katılım gösterdiği Türkiye’de cinsiyet eşitliği bakımında toplumsal değişimlerin tam olarak tamamlanmadığı ve bu değişimlerin en çok farklı alanlarda çeşitli rollere sahip olan kadınları etkileyebileceği düşünülebilir. Bu nedenle, çalışan kadınların hem aile hem de iş alanındaki değişimlere ve zorluklara maruz kalması ve dolayısıyla daha fazla “güçsüzlük” hissederek dış kontrol odaklı olmaya eğilim göstermesi muhtemeldir.

Kontrol odağının yanı sıra bu çalışmada kadınların erkeklere kıyasla işten aileye doğru çatışma puanları daha yüksektir. Giriş bölümünde verilen iş-aile çatışmasındaki cinsiyet farklılıklarına dair araştırma sonuçlarının tutarsız olduğu görülmüştür. Bazı çalışmalar cinsiyet farkı olmadığını raporlarsa da (Örn. Powell ve Greenhaus, 2010) diğer çalışmalar kadınların erkeklere kıyasla daha fazla işten aileye doğru ve aileden işe doğru çatışma deneyimlediğini ileri sürmektedir (Örn. Guille ve ark., 2017). Ancak, Wayne ve ark. (2004) ise kadınların daha fazla aileden işe doğru çatışma, erkeklerin ise daha fazla işten aileye doğru çatışma bildirdiğini belirtmiştir. Bu tez çalışmasındaki sonuçlar ise kadınların erkeklere göre daha fazla işten aileye doğru çatışma deneyimlediğini gösteren araştırma sonuçlarını desteklemiştir. Ancak, kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla aileden işe doğru çatışma deneyimlese de bu fark anlamlı düzeyde değildir. Bu durum, Türkiye’ye özgü bir sonuç olabilir ve dolayısıyla Türkiye’de iş-aile çatışmasının cinsiyete göre nasıl farklılaştığı daha kapsamlı şekilde geniş bir örneklemle araştırılmalıdır. Yapılan bir çalışma, Türkiye’nin Avrupa ülkeleri içerisinde cinsiyet eşitliğine en az sahip olan ülkelerden biri olduğunu

raporlamıştır (Ollo-Lopez ve Goni-Legaz, 2017). Türkiye geleneksel aile yapısına ait görüşleri, diğer bir ifadeyle kadının iş gücüne katılmaktansa ailesi ile ilgilenmesi gerektiğine dair bakış açısını sürdürmeye devam etmektedir (Aycan, 2004). Buna bağlı olarak, kadınlar aile içi görevleri daha fazla üstlenmektedir ve çocuk bakımında daha fazla rol almaktadır (Ataca, 2009). Dolayısıyla, bu çalışmada yer alan çalışan ve çocuk sahibi olan kadınların daha fazla iş-aile çatışması deneyimlediğine dair sonuçlar şaşırtıcı değildir. Ayrıca, çocuk bakımında daha fazla sorumluluk üstlenen kadınların daha fazla ebeveynlikle ilgili stres yaşamaları olasıdır. Bu tez çalışması, belirtilen varsayımı desteklemektedir ve kadınların erkeklere kıyasla daha fazla ebeveynlik stresi deneyimlediğini raporlamıştır.

Eş desteği açısından cinsiyet farklılıklarını inceleyen çalışmalara bakıldığında ise kadınların erkeklere kıyasla eşlerinden daha az destek aldığına dair görüşler bulunsa da bazı çalışmalar bu farklılığın kadınların eşlerinden daha fazla destek beklediği için oluştuğunu ileri sürmektedir (Belle, 1982; Xu ve Burleson, 2001). Ayrıca, verilen destek türlerinde de cinsiyete göre farklılıklar olabileceği ve kadınların daha çok duygusal destek vermeye erkeklerin ise daha çok maddi destek vermeye eğilimli olduğu ifade edilmiştir (Verhofstadt ve Weytens, 2013). Bu tez çalışmasının sonuçları, önceki araştırmaları kısmen desteklemektedir. Mevcut çalışmada kadınların erkeklere kıyasla eşlerinden daha az eş desteği aldığı bulunmuştur. Duygusal destek ve maddi destek arasındaki fark incelendiğinde ise kadınların her iki türde desteği daha az aldığı görülmüştür ve Verhofstadt ve Weytens (2013)'in çalışma sonuçları desteklenmemiştir. Ancak, katılımcıların eş desteği beklentisi ölçülmediği için alınan ve beklenen destek arasındaki fark incelenememiştir. Bu nedenle, önceki çalışma sonuçları ile olan tutarsızlıklar bu farkın incelenmemesinden kaynaklanıyor olabilir ve sonraki çalışmalarda eş desteği ve alt türlerine ilişkin çalışmaların beklenen desteği ve alınan desteği eş zamanlı ölçerek araştırması önemlidir.

Son olarak, kadınlar ve erkeklerin psikolojik semptom düzeylerinde farklılıklar olduğu bulunmuştur. Bu tez çalışmasının sonuçlarına göre kadınların genel semptom düzeyi erkeklerinkinden fazladır. Ayrıca, kadınların anksiyete, depresyon, somatizasyon ve hostilite puanlarının erkelere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Olumsuz benlik puanlarında anlamlı bir farklılık olmasa da kadınların olumsuz benlik puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu söylenebilir. Aracılık analizlerinin sonuçlarında belirtildiği üzere kontrol odağı, A tipi kişilik ve eş desteğinin psikolojik sağlık üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Grup karşılaştırmalarına bakıldığında ise kadınların daha dış kontrol odaklı

olduğu ve daha az eş desteği aldığı raporlanmıştır. Ayrıca, anlamlı düzeyde olmasa da kadınların A tipi kişilik ölçeği puanları erkeklere kıyasla daha yüksektir. Bu bağlamda, kadınların daha fazla psikolojik semptom bildirmesi ve psikolojik sağlıklarının daha kötü olması anlaşılır görünmektedir. Churchill ve ark. (2020) erkeklerin psikolojik sağlığının kadınlara kıyasla daha iyi olduğunu ve daha iç kontrol odaklı olduklarını bulmuştur. Ayrıca, eğer kadınların iç kontrol odağı puanları yükselirse psikolojik sağlıklarının da iyileştiğini ve psikolojik sağlık puanlarında cinsiyet farklılığının azaldığını belirtmiştir. Buna göre, psikolojik semptom düzeyinin cinsiyete göre farklılaşması kişilik özellikleri gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Bu nedenle, psikolojik sağlık için risk oluşturabilecek kişilik özelliklerine yönelik müdahaleler kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları ortadan kaldırabilir.

4.1.2. Araştırma Değişkenlerinin İş Yerindeki Konuma (Yönetici veya Çalışan) Göre Karşılaştırılması

Araştırma değişkenlerinin iş yerindeki konuma göre karşılaştırıldığı analiz sonuçlarına göre yöneticiler ve çalışanlar sadece eş desteğinin takdir desteği alt boyutunda farklılaşmaktadır. Buna göre, yönetici konumunda olan katılımcılar çalışan konumundaki katılımcılara kıyasla eşlerinden daha fazla takdir desteği almaktadır. Yönetici konumundaki bireyler daha alt konumdaki çalışanlara kıyasla eşleri tarafından daha başarılı olarak algılanabilir. Bu durum da, yöneticilerin eşleri tarafından daha fazla takdir edici türde destek almasına ve hatalarının daha fazla tolere edilmesine yardımcı olabilir. Bu bağlamda, yöneticilerin daha fazla takdir desteği aldığını gösteren araştırma sonucu şaşırtıcı değildir.

Alan yazındaki önceki bilgilere göre yönetici konumunda çalışan bireyler daha alt düzey konumda çalışanlara kıyasla daha fazla iş-aile çatışması deneyimlemektedir (Allard ve ark., 2007; Carnicer ve ark., 2004). Ayrıca, Howard ve ark. (1977) yöneticilerin A tipi kişilik özelliklerine sahip olma oranının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ancak, bu çalışmada yöneticiler ve çalışanlar A tipi kişilik özellikleri, işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma boyutlarında farklılaşmamaktadır ve önceki çalışmalarla tutarsız sonuçlar bulunmuştur. Yöneticilerin ve çalışanların yalnızca eşten alınan takdir desteği açısından farklılaşmasının çeşitli sebepleri olabilir.

Yönetici konumundaki katılımcıların oranı %27 iken çalışan konumundaki katılımcıların oranı %73'dür. Bu durumda, yönetici grubunun daha doğru şekilde temsil

edilebilmesi için bu konumda çalışan daha fazla katılımcıya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ayrıca, katılımcılar çalışmaya dâhil edilirken iş yerindeki konumlarına dair bilgi alınmıştır. Ancak, bu konumlara ilişkin spesifik sorular sorulmamıştır. Farklı meslek gruplarında yönetici ya da çalışan olarak yer almak iş yükü, sorumluluk, işe ait riskler, iş yerinde esnekliğe sahip olma ya da iş nedeniyle maruz kalınan stresörler gibi birçok alanda farklılık gösterecektir. Bu nedenle, bu tez çalışmasında yöneticilerin geniş bir örneklemle temsil edilmemesi ve iş yerindeki konuma ait belirli araştırmaya dâhil etme ya da dışlama kriterlerinin olmaması ölçek puanlarının yöneticiler ve çalışanlar arasında farklılaşmamasına neden olmuş olabilir.

4.1.3. Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Mevcut araştırma kapsamında araştırma değişkenleri bir çocuk sahibi, iki çocuk sahibi ve üç ya da daha fazla çocuk sahibi olan çalışanlar arasında karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçları ebeveynlik stresi ve kontrol odağı değişkenlerinin çocuk sayısına göre farklılaştığını göstermektedir. Buna göre, tek çocuğu olan çalışanların iki çocuğu olanlara kıyasla ebeveynlik stresleri anlamlı düzeyde daha düşüktür ve anlamlı düzeyde olmasa da tek çocuğu olanlar üç çocuğu olan çalışanlardan daha az ebeveynlik stresi deneyimlemektedir. Bu sonuç, alan yazındaki önceki çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Qian ve ark. (2021) iki çocuğu olan annelerin bir çocuğu olanlara kıyasla daha fazla ebeveynlik stresi bildirdiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, diğer çalışmalarda da ebeveynin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı ve ev içindeki sorumluluklarının artması ile ebeveynlik stresinin de arttığı bulunmuştur (Östberg ve Hagekull, 2000; Skreden ve ark., 2012). Bossard (1945) aileye yeni üyenin/üyelerin eklenmesi ile birlikte aile içi ilişkilerin de karmaşıklaşacağını ve tek çocuklu aileler ile daha çok çocuğu olan ailelerin etkileşimlerinin farklılaşacağını belirtmiştir. Buna göre, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin sorumluluklarının karmaşıklaşacağı, çocuk bakımına daha fazla enerji ve zaman ayırması gerektiği ve bu nedenle ebeveynlik stresinin de artacağı düşünülebilir. Mevcut çalışmanın sonuçları tek çocuğu olan çalışanlar ve iki çocuğu olan çalışanların üç çocuğu olan çalışanlardan farklılaşmadığını göstermektedir. Bu tez çalışması anneler ve babaların ebeveynlik stresi düzeylerini çocuk sayısı değişkenine göre ayrı ayrı değerlendirmemektedir. Ancak, alan yazındaki önceki çalışmalar anneler ve babaların ebeveynlik stresi düzeylerini ayrı modeller ile test etmiştir. Anneler ve babaların farklı sorumluluklar ya da farklı düzeyde sorumluluklar üstlenebileceği göz önünde bulundurulursa, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlik stresinin

arttığını gösteren çalışma bulguları ile tam olarak paralel sonuçlara ulaşılamamasının nedenlerinden biri ebeveynin cinsiyetinin göz önünde bulundurulmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Ebeveynlik stresine ek olarak tek çocuğu olan çalışanların üç çocuğu olanlara kıyasla daha yüksek dış kontrol odağı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Korelasyon analizi sonuçları da çocuk sayısı arttıkça dış kontrol odağı puanlarının düştüğünü göstermektedir. Bilindiği kadarı ile alan yazında çocuk sayısı ve kontrol odağı arasındaki ilişkiyi gösteren çalışma mevcut değildir. Bu nedenle, bu değişkenler arasındaki ilişkinin doğasını anlamak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Son olarak, çocuk sayısı ve iş-aile çatışması arasında pozitif yönde ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunsa da (Carnicer ve ark., 2004; Michell ve ark., 2011) bu tez çalışmasında iş-aile çatışmasının her iki yönü de çocuk sayısına göre farklılaşmamaktadır. Buna göre, iş-aile çatışmasını çocuk sayısından ziyade çocuk bakımı ile ilgili sorumlulukların düzeyi ve eşin çocuk bakımına katılımı gibi faktörler etkiliyor olabilir ve dolayısıyla gelecekte bu faktörler de göz önünde bulundurularak daha kapsamlı araştırmalar yürütülebilir.

4.2. Bulguların Kaynakların Korunumu Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Kaynakların Korunumu Kuramı, bireylerin belirli kaynaklara sahip olduklarını ve bu kaynakları kaybettiklerinde, kaynakları kaybedeceklerine dair bir tehdit oluştuğunda ya da emek harcamalarına rağmen kaynak elde edemediklerinde stres deneyimlediklerini ya da iyi oluş hallerinin olumsuz yönde etkilendiğini ileri sürmektedir. Ayrıca, kaynak kazanıldığında ya da kaynaklar muhafaza edildiğinde bireylerin stres seviyelerinin azalarak iyi oluş hallerinin yükseleceği belirtilmiştir (Hobfoll, 2001). Bu bağlamda, belirli çevresel, sosyal ya da kişisel unsurlar bireylerin psikolojik durumlarını etkileyebilmektedir. Kuramın ilkeleri doğrultusunda daha az kaynağa sahip bireylerin kaynak kaybına karşı daha savunmasız oldukları ve kaynak kazanmada daha çok zorlandıkları ifade edilmiştir (Hobfoll, 2017). Giriş bölümünde belirtildiği üzere belirli nesneler ve durumlar ile birlikte kişisel özellikler ve maddi kaynaklar gibi enerji kaynakları bireyler için kaynak oluşturabilir. Bu kuram temelinde düşünüldüğünde, belirli kaynaklara sahip bireylerin daha az iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi deneyimlemesinin yanı sıra psikolojik sağlıklarının daha yüksek olması beklenmektedir. Bu nedenle, çalışma sonuçları doğrultusunda A/B tipi kişilik ve iç/dış kontrol odağı çalışma kapsamında kişisel kaynaklar olarak incelenecektir. Ayrıca, eş desteği

de duruma özgü kaynak olarak ve ailenin aylık toplam kazancı ise maddi kaynak olarak değerlendirilecektir.

4.2.1. A Tipi Kişilik ve Kontrol Odağı Değişkenlerinin Kişisel Kaynak Olarak Değerlendirilmesi

4.2.1.1. A Tipi Kişilik

Yürütülen korelasyon analizi sonuçlarına göre A tipi kişilik özellikleri ile işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar (KSE) arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. A tipi kişilik özellikleri psikolojik semptomları ölçmek için kullanılan KSE toplam puanlarının yanı sıra KSE'nin alt boyutları olan anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite ile de pozitif yönde ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, bireylerin sahip olduğu A tipi kişilik özellikleri arttıkça deneyimledikleri işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar ile birlikte bildirdikleri anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite düzeyi de artmaktadır. Aracılık analizlerinin sonuçları incelendiğinde ise A tipi kişilik özelliklerinin iş-aile çatışmasının her iki yönü olan işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar için anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Doğrudan etkilerin yanı sıra ebeveynlik stresinden bağımsız olarak A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın aracılık rolünün olduğu bulunmuştur. Buna göre, sahip olunan A tipi kişilik özellikleri arttıkça daha fazla işten aileye doğru çatışma deneyimlenmektedir ve dolayısıyla daha fazla psikolojik semptom bildirilmektedir. Ayrıca, işten aileye doğru çatışmadan bağımsız olarak A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracı rolü mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, çalışanların sahip olduğu A tipi kişilik özellikleri arttıkça ebeveynlik stresi düzeyleri de artmakta ve bu streste artış oldukça daha fazla psikolojik semptom bildirmektedirler. İşten aileye doğru çatışmaya benzer olarak aileden işe doğru çatışmanın dâhil edildiği analizlere göre ebeveynlik stresinden bağımsız olarak A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın aracılık rolü bulunmaktadır. Buna göre çalışanların sahip olduğu A tipi kişilik özellikleri arttıkça daha fazla aileden işe doğru çatışma deneyimlemektedirler ve dolayısıyla daha fazla psikolojik semptom bildirmektedirler. Ek olarak, aileden işe doğru çatışmadan bağımsız olarak A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracı rolü bulunmaktadır. Buna göre, çalışanların sahip olduğu A tipi kişilik

özellikleri arttıkça ebeveynlik stresi düzeyleri de artmakta ve ebeveynlik stresinde artış oldukça daha fazla psikolojik semptom bildirilmektedirler.

Bu araştırma sonuçları ile benzer olacak şekilde alan yazında da A tipi kişilik ve iş-aile çatışması arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmektedir (Allen ve ark., 2012; Koura ve ark., 2017) ve A tipi kişilik iş-aile çatışmasının her iki yönünü de yordamaktadır (Gulzar ve Khalid, 2016; Garavan ve ark., 2021). Ayrıca, önceki çalışmalar incelendiğinde A tipi kişilik özellikleri ve çeşitli psikolojik semptomlar arasındaki ilişki de görülmektedir. Örneğin, A tipi kişiliğe sahip bireylerin depresyon, kaygı semptomları, somatik şikayetler ve hostilite bildirme oranı daha yüksektir (Flett ve ark., 2011; Malatesta-Magai ve ark., 1992; Mellam ve Espnes, 2003; Nakano ve Kitamura, 2001). A tipi kişilik özellikleri ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda ise bu ilişkiyi araştıran kısıtlı sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Forgays (1992) ve Forgays ve ark. (2001)'nın bildirdiği sonuçlara göre A tipi kişilik özellikleri ebeveynlik stresi için anlamlı bir yordayıcıdır. Ancak, alan yazında A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ya da ebeveynlik stresinin aracı rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır ve bu aracılık rollerinin daha detaylı olarak incelenmesine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

A tipi kişiliğe sahip bireyler “işkolik” olarak tanımlanır ve dolayısıyla iş ile ilgili meselelerle fazlasıyla meşgul oldukları için iş dışı yaşamları bu kişilik özellikleri nedeniyle olumsuz yönde etkilenir (Griffin ve Moorhead, 2013). Bu bireyler herhangi bir zorluk karşısında yüksek motivasyonla çabalasalar da başarı hedefleri ve kendileri için koydukları standartlar yüksek olduğu için hayatlarında tatminsizlik yaşamaları olasıdır (Friedman, 1996). Sürekli başarı çabası ise A tipi kişilerin kendilerine, ailelerine ya da diğer yakınlarına ayırdıkları vakitleri ve sosyal aktivitelerini kısıtlayabilmektedir (Luthans ve ark., 2021). Bu bilgiler ışığında, A tipi kişilerin eş zamanlı olarak iş ve aile yaşamlarında çalışan/yönetici, eş ve ebeveyn gibi çeşitli rolleri üstlenmede sıkıntı yaşayabilecekleri ve iş ve aile sorumluluklarını yerine getirirken zaman ve enerji baskısı hissedebilecekleri düşünülebilir. Bu nedenle, bu çalışmadaki A tipi kişilik özelliklerinin artan iş-aile çatışmasını yordadığına dair sonuç anlaşılır biçimdedir. Ayrıca, A tipi kişiliğin psikolojik semptomlar ile ilişkisi detaylı olarak incelendiğinde ise bu çalışma sonucuna göre A tipi kişilik özelliklerinin anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite gibi çeşitli psikolojik bozukluklarla ilişkili olduğu görülmektedir ve dolayısıyla bu kişilik özelliklerinin bireylerin yaşamında geniş çapta etkilerinin olabileceği düşünülebilir. Psikolojik

semptomların yanı sıra ilgili alan yazın, A tipi kişilerin psikolojik anlamda daha fazla sıkıntı bildirdiklerini, iyi oluş hallerinin düşük olduğunu ve daha fazla stres deneyimlediklerini göstermektedir (Day ve Jreige, 2002; Day ve ark., 2005; Pickering, 2009). Bu çalışmada da A tipi kişilik özelliklerinin genel olarak psikolojik semptomları yordadığı görülmektedir ve bu sonuç önceki çalışmalar ile benzerdir.

A tipi kişilik özelliklerine sahip bireylerin iş alanına daha fazla fiziksel, psikolojik ya da duygusal enerji harcamaları nedeniyle aile içi görevlere ayırdığı zamanın ve enerjinin kısıtlanması ya da işe çok fazla önem verdikleri için aile ve/ya aile üyeleri ile ilgili sorumlulukları “bunaltıcı” ya da “stresli” olarak algılaması muhtemeldir. Bu nedenle, A tipi kişiliğe sahip bireylerin daha fazla ebeveynlik stresi deneyimleyeceği düşünülebilir. Bu araştırmadaki sonuçlar belirtilen varsayımı doğrular niteliktedir ve A tipi kişilik özelliklerinin ebeveynlik stresini yordadığı görülmektedir. Bu sonuç alan yazındaki diğer çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Forgays, 1992; Forgays ve ark., 2001). Ancak, A tipi kişilik ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma vardır ve kapsamlı bir sonuca varabilmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, A tipi kişiliğin ebeveynlik stresi üzerindeki etkisi kültüre özgü olabilir. Geleneksel aile rollerini sürdürmeye devam eden ülkelerde A tipi kişilik özelliklerine sahip çalışan anneler iş hayatları ile daha fazla meşgul olarak kültür tarafından önem verilen “annelik” rolüne gereken zamanı ve enerjiyi veremediği için daha fazla ebeveynlik stresi yaşayabilir. Bu nedenle, A tipi kişilik özelliği ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişki hem kadın ve erkekler hem de farklı kültürlerdeki bireyler karşılaştırılarak daha fazla araştırılmalıdır.

A tipi kişilik özelliklerine sahip olmanın bireyleri olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Yukarıda bahsedilen araştırma bulguları ışığında, A tipi kişiler yüksek düzeylerde iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi deneyimlemektedir ve daha fazla psikolojik semptom bildirmektedir. Bu nedenle, Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelendiğinde A tipi kişiliğin yokluğunun ya da bu kişilik özelliklerindeki azalmanın çalışan ve çocuk sahibi bireyler için kaynak olabileceği görülmektedir. A tipi kişiliğin zıttı alan yazında B tipi kişilik olarak ifade edilmektedir (Friedman ve Rosenman, 1974). Bu bağlamda, A tipi kişilik kaynak yokluğunu temsil ederken B tipi kişilik kaynak kazanımını ifade ediyor olabilir. A ve B tipi kişiliğin Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelendiği bir araştırmada A tipi kişilik kaynak kaybı, B tipi kişilik ise kaynak kazanımı olarak kavramsallaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre B tipi kişilik iş-aile çatışması ile

negatif yönde ilişkiliyken A tipi kişilik iş-aile çatışması ile pozitif yönde ilişkilidir ve her iki kişilik tipinin kendine özgü yordayıcı gücü bulunmaktadır (Garavan ve ark., 2021). Bu bağlamda, A tipi kişilik özelliklerinin kaynak yokluğunu ve A tipi kişilik özelliklerindeki azalmanın, diğer bir ifadeyle B tipi kişiliğin, ise kaynak kazanımını ifade ettiğine dair varsayım desteklenmiştir. Ancak, B tipi kişiliğin, iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık için kaynak olup olmadığına dair daha fazla kapsamlı araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.1.2. Kontrol Odağı

Mevcut araştırma kapsamında yürütülen korelasyon analizinin sonuçlarına bakıldığında kontrol odağı ile işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar (KSE) arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, kontrol odağı ile psikolojik semptomları ölçmek için kullanılan KSE toplam puanları arasındaki ilişkinin yanı sıra kontrol odağı KSE'nin alt boyutları olan anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite ile de pozitif yönde ilişkilidir. Dolayısıyla, katılımcıların bildirdiği dış kontrol odağı düzeyi arttıkça deneyimledikleri işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar ile birlikte bildirdikleri anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite düzeyinde de artış görülmektedir. Ayrıca, aracılık analizlerinin sonuçlarına göre dış kontrol odağı iş-aile çatışmasının her iki yönü olan işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar için anlamlı bir yordayıcıdır. Doğrudan etkilere ek olarak, ebeveynlik stresi kontrol edildiğinde kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Buna göre, çalışanların dış kontrol odağı düzeyi arttıkça deneyimledikleri işten aileye doğru çatışma artmaktadır ve dolayısıyla bildirdikleri psikolojik semptomlar da artmaktadır. İşten aileye doğru çatışma kontrol edildiğinde ise kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, çalışanların dış kontrol odağı düzeyi arttıkça deneyimlenen ebeveynlik stresi artmakta, ebeveynlik stresi arttıkça da bildirilen psikolojik semptomlar artmaktadır. Aileden işe doğru çatışmanın aracılık rolü incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ebeveynlik stresinden bağımsız olarak kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, çalışanların dış kontrol odağı

düzeyi arttıkça deneyimledikleri aileden işe doğru çatışma artmaktadır ve dolayısıyla bildirdikleri psikolojik semptomlar da artmaktadır. Aileden işe doğru çatışma kontrol edildiğinde ise kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, çalışanların dış kontrol odağı puanları arttıkça deneyimledikleri ebeveynlik stresinde artış olmakta, ebeveynlik stresi arttıkça da bildirilen psikolojik semptomlar artmaktadır.

Bu sonuçlar, giriş bölümünde belirtilen alan yazındaki bilgiler ile kısmen paralellik göstermektedir. Alan yazındaki önceki çalışmalara göre dış kontrol odağına sahip kişiler daha kötü psikolojik sağlığa sahiptir ve bu kişiler daha fazla depresyon, kaygı bozuklukları, obsesif-kompulsif belirtiler, somatik şikayetler ve öfke problemleri bildirmektedir (April ve ark., 2012; Dağ, 1992; Dökmen, 2003; Flores ve ark., 2020; Froreich ve ark., 2016; Groth ve ark., 2019). Ayrıca, Allen ve ark. (2012) dış kontrol odağının hem işten aileye doğru çatışma hem de aileden işe doğru çatışma için yordayıcı rolü olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, diğer çalışmalar da, dış kontrol odağı düzeyindeki artışın iş-aile çatışmasındaki artış ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Andreassi ve Thompson, 2007; Noor, 2002). Öte yandan, kontrol odağı ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişki incelendiğinde ise alan yazında kısıtlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Ellis (2020) dış kontrol odağına sahip bireylerin daha fazla ebeveynlik stresi bildirdiğini belirtse de Moreland ve ark. (2016)'nın çalışmasında ebeveynlik stresindeki artışın dış kontrol odağındaki azalma ile ilişki olduğu raporlanmıştır. Ancak, mevcut tez çalışmasının sonuçları ile Moreland ve ark. (2016)'nın raporladığı sonuçlar zıt yöndedir. Sonuçlar arasındaki bu tutarsızlık, Moreland ve ark. (2016)'nın kontrol odağını genel olarak ölçmek yerine ebeveynliğe dair algılanan kontrol odağı şeklinde spesifik olarak ölçmesinden kaynaklanıyor olabilir. Sonuç olarak, kontrol odağı ile iş-aile çatışması ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişki alan yazındaki önceki çalışma sonuçları ile tutarlılık gösterse de ebeveynlik stresi ve kontrol odağı arasındaki ilişkinin anlaşılması için benzer ölçüm araçlarının kullanıldığı daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca, alan yazında kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ya da ebeveynlik stresinin aracı rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır ve bu tez çalışmasının sonuçlarının alan yazındaki bu boşluğu kapatabileceği düşünülmüştür.

İç kontrol odaklı bireyler yaşamlarında kendi etkilerinin olduğunu ve olayları kontrol edebileceklerini düşünürken dış kontrol odaklı bireyler yaşamlarındaki olayların dış faktörlere bağlı olduğunu düşünür (Rotter, 1966). Ayrıca, iç kontrol odağına sahip bireyler

çevreleri ve olaylar üzerinde daha fazla kontrole sahip olduklarını düşündüğü için daha fazla aktif başa çıkma yöntemleri kullanırlar (Haybatollahi ve Gyekye, 2014; Nogaj, 2017). Buna karşın, dış kontrol odağına sahip bireyler olaylar üzerinde etkilerinin olmadığını düşünerek zorluklar karşısında pasif konumda kalabilir ya da kaçınmacı tutum sergileyebilir (Gianakos, 2002). Stillman ve Velamuri (2016) iç kontrol odaklı bireylerin olumsuz yaşam olayları ve beklenmedik olumsuzluklar ile daha iyi başa çıktığını belirtmiştir. Bu nedenle, iç kontrol odaklı bireylerin enerjilerini ve zamanlarını iş ve aile alanlarına ait sıkıntıları çözümlemede etkili olarak kullandığı ve bu yaşam alanlarındaki sorumluluklara aktif katılım gösterip stresli durumlara daha kolay adapte olabileceği düşünülebilir. Bu doğrultuda, iç kontrol odaklı bireylerin iş ve aile alanları arasında daha az çatışma ve daha az ebeveynlik stresi deneyimlerken etkili baş etme becerileri kullanmayan dış kontrol odaklı bireylerin daha fazla çatışma ve ebeveynlik stresi deneyimlediğini gösteren sonuçlar şaşırtıcı değildir. Ayrıca, dış kontrol odaklı bireyler kendilerini “güçsüz” olarak görmeye, umutsuz olmaya ve daha düşük öz-saygıya sahip olmaya meyillidir (April ve ark., 2012; Webster ve Roe, 1998) ve bu özellikler de dış kontrol odağını psikolojik bozukluklar için risk faktör haline getirebilir. Bu nedenle, dış kontrol odağının psikolojik semptomları yordadığına dair sonuç anlaşılır görülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, bireylerin stresi azaltmak için belirli kaynakları elde etmeye ve bu kaynakları korumaya çalıştıklarını öne süren Kaynakların Korunumu Kuramı ile uyumludur. Bu sonuçlara göre iç kontrol odağına sahip olmak bireylerin deneyimlediği stres ve stresle ilişkili olumsuzlukları azaltmada ve bireyleri olumsuzluklara karşı korumada kişisel bir kaynak olarak görülmektedir. Benzer şekilde, dış kontrol odağına sahip kişiler kontrolün kendilerinde olmadığını düşündüğü için dış faktörlere ve dolayısıyla çevresel stresörlere daha duyarlıdır (Bollini ve ark., 2004; Khan ve ark., 2012). Birey bir kaynak olarak kavramsallaştırılan iç kontrol odağına sahip olmadığında ya da diğer bir ifadeyle dış kontrol odağına sahip olduğunda bir stres türü olan iş-aile çatışması ile birlikte ebeveynlik stresi deneyimleme olasılığı artmaktadır. İç kontrol odaklı bireyler yaşamlarının kontrolünü kendi emeklerinde gördükleri için mevcut kaynaklarını koruyabilmek amacıyla aktif bir çaba göstererek kaynak kaybını azaltabilir ve ek kaynaklar bulmak için daha fazla çaba gösterebilir. Dolayısıyla, iç kontrol odaklı bireylerin gösterdiği çabayı göstermeyen dış kontrol odaklı bireyler psikolojik bozukluklar için risk altında olabilir ve daha fazla psikolojik semptom belirtisi bildirebilir. Hovenkamp-Hermelink ark. (2019)’nın yürüttüğü boylamsal çalışmada dış kontrol odağının kaygı ve depresyon semptomları için yordayıcı

olduğunu ve katılımcıların sahip olduğu kontrol odağının zaman içerisinde dış kontrol odağından iç kontrol odağına dönüşmesiyle bu yordayıcı rolün ortadan kalktığını bulmuştur. Sonuç olarak, dış kontrol odağının kaynak yokluğunu temsil ederken iç kontrol odağının kaynak kazanımını temsil ettiğini ifade eden varsayım desteklenmiştir.

4.2.2. Eş Desteği Değişkeninin Duruma Özgü Kaynak Olarak Değerlendirilmesi

Kaynakların Korunumu Kuramı kapsamında duruma özgü kaynak olarak incelen eş desteği değişkeninin iş-aile çatışmasının her iki yönü, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar için anlamlı bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Öncelikle, korelasyon analizine göre eş desteği ve alt boyutlarının işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar (KSE) ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, eş desteği ve alt boyutları genel psikolojik semptom düzeyi ile ilişkili olmanın yanı sıra KSE'nin alt boyutları olan anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite ile de negatif yönde ilişkilidir. Buna göre, daha fazla destekleyici eşlere sahip olan çalışanlar daha az iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi deneyimlemektedir ve daha az psikolojik semptom, spesifik olarak anksiyete, depresyon, somatizasyon, olumsuz benlik ve hostilite semptomları, bildirmektedir. Korelasyon analizlerine ek olarak, aracılık analizlerinin sonuçları eş desteğinin iş-aile çatışmasının her iki yönünü, ebeveynlik stresini ve psikolojik semptomları negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bu bağlamda, çalışanların eşinden aldığı desteğin artması iş-aile çatışmasını azaltmaya, daha az ebeveynlik stresi deneyimlemelerine ve psikolojik sağlıklarının yükselmesine yardımcı olmaktadır. Doğrudan etkilerin yanı sıra, ebeveynlik stresinden bağımsız olarak eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışmanın aracılık rolünün olduğu bulunmuştur. Buna göre, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça deneyimledikleri işten aileye doğru çatışma artmaktadır ve dolayısıyla daha fazla psikolojik semptom bildirmektedirler. Ayrıca, işten aileye doğru çatışmadan bağımsız olarak eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracılık rolü mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça ebeveynlik stresi düzeyleri artmakta ve bu streste artış oldukça daha fazla psikolojik semptom bildirmektedirler. İşten aileye doğru çatışmaya benzer olarak aileden işe doğru çatışmanın dâhil edildiği analizlere göre ebeveynlik stresinden bağımsız olarak eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışmanın aracılık rolü bulunmaktadır. Buna göre, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça daha fazla aileden işe doğru çatışma

deneyimlemektedirler ve dolayısıyla daha fazla psikolojik semptom bildirmektedirler. Ek olarak, aileden işe doğru çatışmadan bağımsız olarak eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracı rolü bulunmaktadır. Buna göre, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça ebeveynlik stresi düzeyleri de artmakta ve ebeveynlik stresinde artış oldukça daha fazla psikolojik semptom bildirilmektedirler.

Alan yazında bu tez çalışmasının sonuçları ile tutarlı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Alınan eş desteği düzeyinin ve türünün cinsiyetler arası farklılıklar barındırdığı düşünülse de genel olarak eş desteğinin hem kadınlar hem de erkekler için daha düşük düzeylerde işten aileye doğru ve aileden işe doğru çatışma ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Uysal ve ark., 2020; Wallace, 2005). Ancak, Aycan ve Eskin (2005) katılımcıların bildirdiği eş desteğinin sadece aileden işe doğru çatışma ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde, Burke ve Greenglass (1999) eş desteğinin sadece aileden işe doğru çatışmayı azaltmada rol aldığını belirtmiştir. Giriş bölümünde de bahsedildiği üzere farklı yaşam alanları ile ilgili öncüllerin iş-aile çatışmasının yönleri üzerinde farklı etkileri olabileceği düşünülmüştür. Örneğin, destekleyici aile üyelerine sahip çalışanlar daha az aileden işe doğru çatışma deneyimlerken destekleyici iş ortamına sahip çalışanlar daha az işten aileye doğru çatışma deneyimleyebilir (Byron, 2005). Bu düşüncüyü destekleyen kanıtlar bulunsa da Byron (2005)'in yürüttüğü meta-analiz çalışmasının sonuçları aile üyelerinden alınan desteğin daha çok aileden işe doğru çatışma ile ilişkili olduğunu ama aile desteğinin işten aileye doğru çatışma ile de ilişkili olduğunu göstermektedir. Benzer olarak, bu tez çalışmasının sonuçları eş desteğinin iş-aile çatışmasının iki yönünü de benzer etkilerde yordadığını bulmuştur ve Uysal ve ark. (2020) ve Wallace (2005)'in çalışmaları ile tutarlı sonuçlar ortaya koymuştur. Wallace (2005) destekleyici eşlere sahip çalışanların işte daha fazla vakit geçirdiğini belirtmiştir. Buna göre, eş desteğinin bireylere aile ile ilgili meselelerle fazla meşgul olmadan işle ilgili meselelere yoğunlaşmasına fırsat verdiği düşünülebilir. Ayrıca, eşten alınan destek iş ve aile alanlarına ait roller arasında daha kolay denge kurulmasını sağlayabilir. Bu nedenle, bireyin aile ve iş alanında sahip olduğu rollere ait taleplerle ilgili algıladığı baskı azalınca hem işten aileye doğru hem de aileden işe doğru çatışmayı daha az deneyimlemesi anlaşılır durumdadır. Ancak, eş desteği ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ya da ebeveynlik stresinin aracı rolünü inceleyen çalışmalara alan yazında rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu tez çalışması alan yazındaki bu boşluğun doldurulmasına katkıda bulunsa da belirtilen aracılık rollerinin detaylı biçimde incelenmesi için daha fazla araştırma gerekmektedir.

İş-aile çatışmasının yanı sıra eş desteğinin psikolojik sağlık ile ilişkisini destekleyen sonuçlar alan yazında mevcuttur. Destekleyici eşlere sahip olan bireyler daha az depresyon ve kaygı semptomu bildirmektedir ve eş desteğinin bireyler için koruyucu bir rol üstlenerek yaşam memnuniyetini arttırdığı görülmüştür (Aycan ve Eskin, 2005; Biehle ve Mickelson, 2012; Wallace, 2005). Bu doğrultuda, eş desteğinin iş-aile çatışmasının iki yönü için yordayıcı olduğunu gösteren bu tez çalışmasının sonuçları alan yazındaki önceki çalışmaların sonuçları ile tutarlıdır. Çalışan ebeveynlerin eşlerinden destek görmesi aile içi sorumluluklarını ve dolayısıyla bu sorumlulukların beraberinde getirdiği stresi ve baskıyı azaltarak kişiye kendine, sosyal aktivitelerine ya da işine/kariyerine odaklanabileceği daha fazla zaman sağlayabilir. Bu nedenle, eşlerinden destek gören çalışanların psikolojik sağlığı daha iyi olabilir. Ayrıca, aile içi görevlerde daha az baskı ve stres deneyimleyen kişilerin daha az ebeveynlik stresi deneyimleyeceği düşünülebilir. Alan yazında ebeveynlik stresi ve eş desteği arasındaki ilişkiyi gösteren sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır ve eş desteğinin ebeveynlik stresi ile ilişkisinin çocuğun yaşına göre farklılaşabileceği bulunmuştur (Kanter ve Proulx, 2019). Ancak, Ahun ve ark. (2021) ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile ilgili stres yaşadığında eşlerinden destek aradıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda, eş desteği ve ebeveynlik stresi arasında ilişki olabileceği düşünülebilir ve bu tez çalışması da eş desteğinin ebeveynlik stresini azaltmada anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermektedir. Ek olarak, bazı çalışmalar maddi desteğin iyi oluş üzerinde daha fazla etkisi olduğunu belirtirken bazıları duygusal desteğin daha önemli olduğunu ileri sürmektedir (Israel ve ark., 2002; Ben-Ari ve Pines, 2002). Bu tez çalışmasında eş desteği alt türlerinin psikolojik semptomlar ile arasındaki korelasyonlar benzer olsa da destek türlerinin psikolojik sağlık üzerindeki yordayıcı etkisi ayrı olarak incelenmemiştir. Her destek türünün farklı oranda etkiye sahip olabileceğini gösteren çalışmalar göz önünde bulundurarak eş desteğinin alt boyutlarının iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik stres üzerindeki etkisini ayrı olarak incelemek daha kapsamlı bilgiye ulaşabilmek için gerekmektedir.

Kaynakların Korunumu Kuramına göre eş desteği almak bireyin değerli kaynaklarını muhafaza etmeye ve başka kaynaklar edinmesine yardımcı olmaktadır (Hobfoll, 1989). Eşlerin birbirine sevgi ve ilgi göstermesi, maddi destek sağlaması ya da gerektiği durumlarda bilgi ya da tavsiye vererek zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olması gibi durumlar bireylerin stresörlere karşı korunmasına ya da bu stresörlerle etkili şekilde başa çıkmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, bu şekilde bir eş desteği ile bireyin özsaygısının ve öz güveninin artacağı belirtilmiştir (Friedman ve Greenhaus, 2000). Bu nedenle, eş desteğinin değerli bir

kaynak olduđu, bu destek sađlanamadıđında kaynak kaybı yařanabileceđi ve eř desteđinin bařka kaynakları kazanmaya yardımcı olduđu dűřünülebilir. Mevcut çalıřmanın sonuçları da destekleyici eřlerin iř-aile çatıřmasını, ebeveynlik stresini ve psikolojik semptomları azaltmada dođrudan etkisinin olduđunu ve dolayısıyla eř desteđinin belirtilen bu olumsuz deneyimleri azaltmada bir kaynak olarak rol aldıđı gűrűlmektedir. Ancak, eř desteđi duruma űzgű bir kaynak olarak ele alınmıřtır. Diđer bir ifadeyle, eř desteđi ihtiyaç duyulduđu zamanda ihtiyaç duyulan řekilde sađlandıđında faydalı olabilir. Örneđin, kiři ebeveynlikle ilgili stres yařadıđında eřin ev iřlerine ait daha fazla sorumluluk űstlenmek ve duygusal destek ile stresi azaltmaya yardımcı olmak yerine maddi destek sađlanması kaynak oluřturmayabilir. Bu bađlamda, eř desteđinin iř-aile atıřması, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar için bir kaynak olabileceđi dűřünülebilir ama eř desteđinin kaynak olarak dođasını anlamak için daha fazla arařtırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.3. Ailenin Aylık Toplam Kazancının Maddi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi

Korelasyon analizi sonuçlarına gűre ailenin aylık toplam kazancı ve arařtırma deđerřkenleri arasında herhangi bir iliřki bulunmamaktadır. Ailenin aylık toplam kazancının maddi kaynak olarak incelenmesi amacıyla yűrűtűlen analizlerde 0-8000 TL, 8001-12000 TL, 12001-16000 TL ve 16001 TL ve űstű aylık kazanca sahip katılımcıların iřten aileye dođru çatıřma, aileden iře dođru çatıřma, ebeveynlik stresi, genel psikolojik semptom dűzeyi ile birlikte anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite ölçeklerine ait puanları karřılařtırılmıřtır. Analiz sonuçlarına gűre katılımcıların ölçek puanları ailenin aylık toplam kazancına gűre farklılařmamaktadır. Ford (2011) ailenin toplam kazancının iř-aile atıřması ve aile stresi (strain) arasındaki iliřkide dűzenleyici rol oynadıđını bulmuřtur. Diđer bir ifadeyle, iř-aile atıřması ve aile stresi arasındaki iliřki dűřűk kazanca sahip ailelerde daha gűlűyken yűksek kazanca sahip ailelerde daha zayıftır. Byron (2005) ise daha yűksek kazanca sahip çalıřanların deneyimlediđi iřten aileye dođru çatıřma dűzeyinin daha yűksek olduđunu ama kazancın aileden iře dođru çatıřma ile iliřkili olmadıđını belirtmiřtir. Buna karřın, Michel ve ark. (2011) aile gelirinin iřten aileye dođru çatıřma ile iliřkili olmadıđını ancak aileden iře dođru çatıřma ile negatif yűnde iliřkili olduđunu ifade etmiřtir. Sonuç olarak, Hobfoll (1989) kazancı/parayı maddi kaynak olarak deđerlendirmektedir. Ancak, alan yazındaki önceki çalıřmaların çeliřkili sonuçları ve bu tez çalıřmasının anlamlı bir sonuca ulařamaması ailenin aylık toplam kazancının iř-aile atıřması için kaynak olarak deđerlendirilemeyeceđini gűsteriyor olabilir. Öte yandan, aylık kazancın iř-aile atıřması

üzerindeki doğrudan etkisini araştırmak yerine Ford (2011)'un çalışmasına benzer şekilde aylık kazancı düzenleyici değişken olarak çalışmalara dâhil etmek daha doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

Ebeveynlik stresi ve kazanç arasındaki ilişkiye bakıldığında ise alan yazındaki araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Ancak, Nomaguchi ve Johnson (2014) iş sahibi olmayan babaların iş sahibi olan babalara kıyasla daha fazla ebeveynlik stresi deneyimlediği belirtmiştir. Bu sonuç, maddi kazanç ile ilişkili olabileceği gibi doğrudan iş sahibi olmamak ya da toplum tarafından babalara için çizilen “evin geçimini sağlayan kimse” rolünü gerçekleştirememek gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olabilir. Bu nedenle, alan yazındaki kısıtlı bilginin yanı sıra bu çalışmada ebeveynlik stresi ve aylık kazanç arasında anlamlı olmayan ilişki bulunması daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu ve aylık kazancın kapsamlı bir şekilde incelenerek ebeveynlik stresi ile ilişkisinin araştırılması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, aylık kazanç ile psikolojik bozukluklar arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur (Sareen ve ark., 2011). Meng ve ark. (2020) düşük gelirli kişilerin psikolojik bozukluklar için risk altında olduğunu ifade etmiştir. Shields-Zeeman ve ark. (2021) ise daha yüksek kazancın psikolojik sıkıntıdaki düşüşle ilişkili olduğunu ancak kazanç arttıkça alkol ve sigara tüketiminde artış olduğunu bulmuştur. Bu tez çalışmasının sonuçları ise psikolojik semptomlara ait ölçek puanlarının aylık toplam kazanca göre farklılaşmadığını göstermektedir ve dolayısıyla aylık toplam kazancın psikolojik semptomlar için maddi kaynak olabileceği doğrulanamamıştır. Bu çalışmada katılımcıların aylık kazançlarının birbirine yakın olması algılanan maddi kaynakların benzer olmasına ve kazanca göre oluşturulan grupların ölçek puanları açısından farklılaşmamasına neden olmuş olabilir. Dolayısıyla, gelirleri arasında büyük farkların bulunduğu düşük ve yüksek sosyoekonomik düzeyden çalışanların karşılaştırılması daha doğru olabilir.

4.3. Seri Aracılık Analizlerine Ait Değerlendirmeler

Çocuk sayısı, en küçük çocuğun yaşı, eğitim durumu, mesai süresi ve mesai dışı çalışma süresinin kontrol edildiği seri aracılık analizlerinin sonuçlarına göre kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık rolü bulunmaktadır. Buna göre, çalışanların dış kontrol odağı düzeyi arttıkça deneyimledikleri işten aileye doğru çatışma artmaktadır, bu çatışma arttıkça ebeveynlik stresi artmaktadır ve ebeveynlik stresi arttıkça bildirilen psikolojik semptomlarda

da artış görülmektedir. Ayrıca, kontrol odağı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, çalışanların dış kontrol odağı düzeyi arttıkça deneyimledikleri aileden işe doğru çatışmada artış olmaktadır, aileden işe doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresi artmaktadır ve ebeveynlik stresi arttıkça bildirilen psikolojik semptomlarda da artış görülmektedir.

Kontrol odağı değişkeninin yanı sıra A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, çalışanların sahip olduğu A tipi kişilik özellikleri arttıkça deneyimlenen işten aileye doğru çatışma artmaktadır, işten aileye doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresi artmaktadır ve dolayısıyla bildirilen psikolojik semptomlarda da artış görülmektedir. Ayrıca, A tipi kişilik ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, çalışanların sahip olduğu A tipi kişilik özellikleri arttıkça aileden işe doğru çatışma artmaktadır, bu çatışma arttıkça ebeveynlik stresinde ve dolayısıyla bildirilen psikolojik semptomlarda artış görülmektedir.

Son olarak, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide işten aileye doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Buna göre, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça işten aileye doğru çatışma düzeyi artmaktadır, işten aileye doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresi artmaktadır ve dolayısıyla bildirilen psikolojik semptomlarda da artış görülmektedir. Ayrıca, eş desteği ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, çalışanların eşlerinden aldıkları destek azaldıkça deneyimledikleri aileden işe doğru çatışma artmaktadır, bu çatışma arttıkça ebeveynlik stresinde ve dolayısıyla bildirilen psikolojik semptomlarda artış görülmektedir.

Bu bağlamda, A tipi kişilik ve kontrol odağının işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı pozitif yönde, eş desteğinin işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmayı negatif yönde yordadığı, işten aileye doğru çatışma ve aileden işe doğru çatışmanın ebeveynlik stresini pozitif yönde yordadığı, ebeveynlik stresinin psikolojik semptomları pozitif yönde yordadığı modelin anlamlı olacağını belirten 8. hipotez desteklenmiştir.

Hobfoll (2002, 2017) kaynak kazanımı ve kaynak kaybının sarmal bir yapıya sahip olduğunu, diğer bir ifadeyle bireylerin kaynaklarında kayıplar meydana geldiğinde daha fazla kaynak kaybı yaşamalarının muhtemel olduğunu ya da yeni kaynak kazanmada zorluk çektiklerini belirtmiştir. Önceki bölümlerde dış kontrol odağı, A tipi kişilik özellikleri ve düşük eş desteği kaynak kaybı olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu bilgiler ışığında, dış kontrol odaklı, A tipi kişilik özelliklerine sahip ya da destekleyici eşe sahip olmayan çalışanların kaynak kaybına karşı hassasiyetlerinin yüksek olması nedeniyle iş-aile çatışması yaşamaya daha meyilli olmaları beklenmektedir. Kaynak kaybı sarmalı doğrultusunda iş-aile çatışmasının daha fazla deneyimlenmesi ise çalışanları stresörlere daha açık hale getirebilir ve dolayısıyla daha yüksek seviyelerde ebeveynlik stresi yaşamaları ve sonrasında daha fazla psikolojik semptom bildirmeleri anlaşılır görülmektedir. Sonuç olarak, belirli bir kaynağın yokluğu iş ve aile yaşamı arasında dengenin kaybedilmesi gibi başka kaynakların kaybedilmesine yol açabileceği gibi birbirini izleyen bir dizi olumsuz sonucun gelişmesine de neden olabilir. Ancak, kontrol odağı, A tipi kişilik ve eş desteği ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi seri aracılık etkisi daha önceki araştırmalarda incelenmediği için bu sonuçların başka araştırmalarla tekrarlanması ve destekleyici kanıtların sunulması önemli görülmektedir.

4.4. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Katkıları

Günümüz toplumlarında kadınlar ve erkeklerin iş gücüne katılımı giderek artmaktadır ve bireyler eş zamanlı olarak çeşitli rollere ait sorumlulukları üstlenmektedir. Ancak, özellikle Türkçe alan yazında iş-aile çatışmasının olası yordayıcıları ve sonuçları hakkında sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu tez çalışması ile A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteğinin iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık üzerindeki etkileri incelenerek kapsamlı bir sonuç elde edildiği düşünülmektedir. Ayrıca, iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkisi değerlendirilerek iş-aile çatışmasının farklı alanlarda olumsuz sonuçlarla ilişkili olabileceği görülmüştür. Bu araştırma doğrultusunda olası risk faktörlere ilişkin ya da koruyucu faktörleri arttırmaya yönelik müdahale programları geliştirilebilir. Ayrıca, alan yazında A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteğinin psikolojik sağlık ile ilişkisinde iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin seri aracılık etkisini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma ile alan yazına katkı sağlanabileceği düşünülmüştür. Özellikle Türkçe alan yazında kişilik özelliklerinin iş-aile çatışması ile ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunurken

ebeveynlik stresi ile ilişkisini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Nitekim bu araştırma ile kişiliğin iş ve iş dışı çeşitli yaşam alanları üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin önemli sonuçlar elde edilmiştir. Mevcut çalışma sonuçları Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelendiği için kaynak oluşturabilecek etkenlere ilişkin genel bir çerçeve sunulmaktadır. Bu bağlamda, iş ve aile yaşamı arasında sağlıklı sınırlar belirlemenin, evlilik içerisinde eş desteği sağlamanın, sahip olunan rollere ilişkin çatışmayı ve kişiliğin olumsuz yönlerini azaltmanın ve ebeveynlik becerilerini geliştirmenin önemi görülmektedir.

4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmanın sınırlılıklarından birisi ölçüm araçlarının öz-bildirime dayanmasıdır. Bireylerin kendilerini nesnel olarak değerlendirmekte güçlük çekebileceği ve dolayısıyla kişilik özelliklerinin ve psikolojik semptomların yanlış ya da yanlış bildirilmesine sebep olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, öz-bildirim ölçeklerinin yanı sıra araştırmacıların katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmesi ve eşler, meslektaşlar ya da diğer aile üyeleri gibi farklı kaynaklardan bilgi edinilmesi bu sınırlılığı giderebilir. Mevcut çalışmanın sonuçlarına göre A tipi kişilik özelliklerinin ve kontrol odağının iş-aile çatışması üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle, kurumlar işe alım sürecinde potansiyel çalışanların kişilik eğilimlerini değerlendirme sürecine dâhil edebilir. Ayrıca, işverenler uygun eğitim programları ve müdahaleler ile mevcut çalışanlarının A tipi kişiliğe ait olumsuz özelliklerini azaltmayı ve iç kontrol odağı düzeylerini arttırarak iş alanında daha fazla kontrol sahibi olmalarını sağlayabilir. Kurumların işe alım sürecinde ve sonrasında gerekli sorumlulukları üstlenmesi sadece iş-aile çatışmasını azaltmada değil bu çatışma ile ilişkili ebeveynlik stresinin ve psikolojik semptomların azaltılmasında da yardımcı olacaktır. Nitekim iş ve iş dışı alanlarda çalışanların refah seviyesinin yükselmesi işteki performanslarını da olumlu yönde etkileyecektir. Buna ek olarak, kurumların çalışanlara işlerini ve çalışma saatlerini planlama konusunda daha fazla esneklik sağlaması çalışanların kontrol duygusunu arttırabilir ve çalışanların iş ve aile ile ilgili sorumluluklarını esnek şekilde düzenleyebilmesi iş-aile çatışmasını azaltabilir. Ek olarak, kurumların bakımevi ya da kreş gibi çocuk bakımı ile ilgili tesisleri açması ya da bu tesislerin giderleri için çalışanlarına yardımcı olması, kurum içinde psikolojik danışmanlık hizmeti sağlaması ve mesai saatleri dışında çalışma saatlerine dair belirli kurallar belirlemesi çalışanların iş ve aile sorumluluklarını azaltmada ya da düzenlemede yardımcı olacağı gibi ebeveynlik streslerini azaltarak psikolojik sağlıklarını da iyileştirebilir.

Evli çalışanların eşlerini birincil destek kaynağı olarak gördüğü belirtilse de (Beach ve ark., 1993) iş ve aile alanındaki diğer kişilerden alınan destek türlerinin de stresörlerle başa çıkma konusunda yardımcı olması muhtemeldir. Bu nedenle, bu çalışmanın farklı destek türlerini eş zamanlı ölçmek yerine sadece eş desteğini incelemesi sınırlılık oluşturmaktadır. Örneğin, Santini ve ark. (2016) hem çocuklardan hem de arkadaşlardan alınan desteğin psikolojik sağlık üzerinde olumlu etkisi olduğunu bulmuştur. Byron (2005) ise iş alanında yöneticilerden ya da meslektaşlardan alınan desteğin iş-aile çatışmasını azalttığını belirtmiştir. Bu bağlamda, iş ve iş dışı alanlarda alınabilecek sosyal destek türleri belirlenerek desteğin çalışanların yaşamındaki kapsamlı etkisi araştırılmalıdır. Ayrıca, kadınlar ve erkeklerin eşlerinden aldığı destek düzeyinde farklılıklar bulunsa da babalar ve anneler çocuklarından benzer düzeyde destek alabilir. Bu nedenle, alan yazında diğer destek türlerine kıyasla daha az araştırılan çocuktan alınan desteğin doğası ve ebeveynler üzerindeki etkisi detaylı olarak incelenmelidir.

Alan yazındaki çoğu çalışma gibi bu tez çalışması da kesitsel (cross-sectional) bir çalışmadır ve değişkenler arasındaki uzun süreli ilişkileri ve etkileri ölçmekte eksik kalmaktadır. Bu nedenle, kişilik özelliklerinin ve eş desteğinin iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık üzerindeki etkisinin zaman içerisindeki değişimine dair bilgi edinilememiştir. Gelecekte çalışmalar boylamsal çalışmaların sağlayacağı daha zengin veri ile mevcut alan yazındaki bu önemli sınırlılığın üstesinden gelmelidir. Ayrıca, farklı kültürleri barındıran bir ülke olan Türkiye’de daha geniş örnekleme farklı bölgelerde ve kültürlerde yaşayan bireyler çalışmalara dâhil edilerek genellenebilir bir bilgiye ulaşılmalıdır. Ayrıca, bu çalışmanın katılımcılarının üçte ikisinden fazlası 8000 bin TL ve üzeri toplam kazanca sahiptir. Ancak, Türkiye’de pek çok asgari ücretle geçinen aile bulunmaktadır. Buna göre, bu çalışmanın düşük sosyoekonomik seviyeye sahip çalışanlara genellenemeyeceği ve bunun bir sınırlılık oluşturacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, iş-aile çatışmasını ve bununla ilişkili olan ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomları etkileyen faktörleri düşük sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerle yeniden araştırmak gereklidir. Genellenebilir bilgiye ulaşmanın yanı sıra her meslek grubunun kendine has riskleri, sorumlulukları ve zorlukları olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, farklı meslek gruplarından veri toplamanın yanı sıra belirli meslek gruplarından katılımcıları içeren çalışmalar her meslek için iş-aile çatışmasını, ebeveynlik stresini ve psikolojik semptom seviyesini etkileyen özgün faktörleri anlamaya ve meslek gruplarına özgü müdahaleler geliştirmeye yardımcı olabilir. Örneğin, sağlık çalışanlarının ve asker, polis gibi

güvenlik güçlerinin deneyimleri aynı olamayacağı için bu mesleklerde çalışan bireyleri ayrı ayrı değerlendirmek farklı meslek gruplarının kendine has ihtiyaçlarını anlamaya yardımcı olacaktır.

Mevcut çalışmanın diğer bir sınırlılığı sadece evli ve çocuk sahibi çalışanları içermesidir. Bu nedenle, gelecekte çalışmalar çocuğunu yalnız büyüten çalışanlar, evli olmayan ve/ya çocuk sahibi olmayan çalışanlar ve engelli bireyin bakımı ya da yaşlı bakımı gibi aile içi görevlere ek sorumlulukları olan çalışanları içeren çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca, bu çalışmaya dâhil olma kriterinde tek kariyerli veya çift kariyerli ailelere dair bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle, kadınların iş gücüne katılımının artması ile beraber artış gösteren çift kariyerli ailelerde aile içi görevler ve çocuk bakımına ait sorumluluklar tek kariyerli ailelerden farklı olacağı için iş-aile çatışmasını, ebeveynlik stresini ve psikolojik semptomları etkileyen faktörleri incelemek için sadece çift kariyerli ailelerin dâhil edildiği ya da aile türlerinin karşılaştırılabileceği çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar sadece bu olumsuzlukları deneyimleyen bireyler için değil diğer aile üyeleri için de olumsuz sonuçlar doğurabilir. Örneğin, ebeveynlerin iş-aile çatışması düzeyi arttıkça çocuklarının psikolojik sağlığının bozulduğu bulunmuştur (Dinh ve ark., 2017). Neece ve ark. (2012) ise ebeveynlik stresi ve çocukların davranış problemleri arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu ve ebeveynlik stresinin çocuklardaki davranış problemlerinin hem öncülü hem de sonucu olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, gelecekteki çalışmalar sadece çalışan ebeveynlere odaklanmak yerine iş-aile çatışmasının, ebeveynlik stresinin ya da psikolojik semptomların çocuklar üzerindeki etkilerini de incelemelidir.

Bu tez çalışmasında cinsiyet demografik değişken olarak analizlere dâhil edilmiştir ve kadınlar ile erkekler arasında araştırma değişkenlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Giriş bölümünde belirtildiği üzere toplumlar geleneksel bakış açısından giderek uzaklaşmaya başlamıştır ve dolayısıyla kadınlar sadece aile içi görevleri üstlenmek yerine iş gücünde de yer almaktadır. Ancak, Türkiye'nin cinsiyet eşitliği bakımından diğer Avrupa ülkelerinin gerisinde kaldığı belirtilmiştir (Ollo-Lopez ve Goni-Legaz, 2017). Türkiye'de iş gücünde yer almasına rağmen aile içindeki tüm sorumlulukları üstlenen kadınlar bulunabileceği gibi geleneksel bakış açısından uzaklaşarak aile içi sorumluluklara dâhil olan erkekler de bulunabilir. Bu noktada, kadın ya da erkek olmaktan ziyade cinsiyet rollerine dair tutumların iş-aile çatışmasını ve dolayısıyla ebeveynlik stresini ve psikolojik

semptomları etkileyen ana değişkenlerden biri olabileceği düşünölebilir. Bu nedenle, cinsiyet değişkenini demografik bir soru ile ölçmek yerine cinsiyet rollerine ait tutumların (geleneksel veya eşitlikçi tutum) iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar üzerindeki etkisini incelemek daha önemli olabilir. Ayrıca, devlet destekli eğitimler ve programlar ile cinsiyet eşitliğini teşvik etmek aile içi görevlerde adil bir işbölümü sağlayabileceği için Türkiye gibi daha geleneksel ölkelerde iş-aile çatışmasını azaltmada yardımcı olabilir.

6. SONUÇ

Bu tez çalışmasında A tipi kişilik, kontrol odağı ve eş desteğinin psikolojik semptomlar ile ilişkisinde iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin aracı rolleri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda A tipi kişilik özelliklerinin, dış kontrol odağının ve eş desteğinin işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma, ebeveynlik stresi ve psikolojik semptomlar üzerinde doğrudan etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, işten aileye doğru çatışma, aileden işe doğru çatışma ve ebeveynlik stresinin de psikolojik semptomlar üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Seri aracılık analizlerinin sonuçları ise A tipi kişilik özellikleri ve dış kontrol odağı düzeyi arttıkça iş-aile çatışmasının her iki yönünde de artış olduğunu, iş-aile çatışması arttıkça ebeveynlik stresinin arttığını ve dolayısıyla bildirilen psikolojik semptomların da arttığını göstermiştir. Ek olarak, eşten alınan destek azaldıkça iş-aile çatışmasının her iki yönünde de artış olmaktadır ve çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin ve sonrasında psikolojik semptomların arttığı bulunmuştur.

İş-aile çatışmasının yordayıcılarını ve olumsuz sonuçlarını kapsamlı bir model ile inceleyen bu çalışma kişilik özelliklerinin ve sosyal desteğin iş, aile ve kişisel yaşamdaki çeşitli alanlardaki önemli etkilerini göstermektedir. Ayrıca, Türkçe alan yazında iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi kısıtlı sayıda araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu iki değişkenin A tipi kişilik özellikleri, kontrol odağı, eş desteği ve psikolojik semptomlarla ilişkili olduğunu gösteren araştırma sonuçları alan yazındaki boşlukları doldurabileceği gibi gelecekteki araştırmalara da ışık tutabilir. İş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişki ise bilindiği kadarıyla Türkiye’de daha önce araştırılmamıştır ve dünya genelinde ise kısıtlı sayıda araştırmada incelenmiştir. Bu nedenle, hem bu iki değişken arasındaki ilişkinin hem de seri aracı rollerinin incelenmesi alan yazına önemli bir katkı olarak düşünülebilir. Son olarak, bu araştırma araştırma değişkenlerini Kaynakların Korunumu Kuramı çerçevesinde incelemeyi amaçlamıştır. Analiz sonuçları iç kontrol odağı ve A tipi kişilik özelliklerindeki azalmanın, diğer bir ifadeyle B tipi kişilik özellikleri, kişisel bir kaynak olarak kabul edilebilirken eş desteğinin duruma özgü bir kaynak olabileceğini göstermiştir.

7. KAYNAKLAR

- Abdolmanafi, A., Besharat, M. A., Farahani, H. ve Khodaii, M. R. (2011). The moderating role of locus of control on the relationship between anger rumination and depression in patients with major depression disorder. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 302-306. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.059>
- Abid, M. A., Kanwal, S., Nasir, M. A. T., Iqbal, S. ve Huda, N. (2016). The effect of locus of control on academic performance of the students at tertiary level. *International Review of Management and Business Research*, 5(3), 860-869.
- Abidin, R. R. (2012). *Parenting stress index, fourth edition (PSI-4)*. Psychological Assessment Resources.
- Adams, G. A., King, L. A. ve King, D. W. (1996). Relationships of job and family involvement, family social support, and work-family conflict with job and life satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 411-420. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.81.4.411>
- Adema, W., Clarke, C. ve Thévenon, O. (2020). Family policies and family outcomes in OECD countries. *The Palgrave handbook of family policy* içinde (s. 193-217). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2_9
- Ahmad, A. ve Ngah, N. (2011). Impact of dispositional factors and work-family conflict on job satisfaction among single mother employees. *American Journal of Applied Sciences*, 8(11), 1107. <https://doi.org/10.3844/ajassp.2011.1107.1115>
- Ahun, M. N., Jeong, J., Kieffer, M. P., Mwanyika-Sando, M. ve Yousafzai, A. K. (2021). Maternal and paternal perspectives on parenting stress in rural Tanzania: A qualitative study. *SSM-Mental Health*, 1, 100030. <https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2021.100030>
- Akbarikia, H. ve Gasparyan, K. (2012). Schema and locus of control as predictors of obsessive compulsive disorder. *Iranian Journal of Psychiatry*, 7(4), 170.
- Akçınar Yayla, B., Özbek, E. ve Yola Çetin, İ. (2021). Babaların iş ortamı ve depresyon seviyesi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2717-2742.
- Aktaş, A. M. (2001). Bir kamu kuruluşunun üst düzey yöneticilerinin iş stresi ve kişilik özellikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4), 25-42.
- Allard, K., Haas, L. ve Hwang, C. P. (2007). Exploring the paradox: Experiences of flexible working arrangements and work-family conflict among managerial fathers in

- Sweden. *Community, Work & Family*, 10(4), 475–493. <https://doi.org/10.1080/13668800701575135>
- Allen, A. L., Manning, W. D., Longmore, M. A. ve Giordano, P. C. (2019). Young adult parents' work–family conflict: The roles of parenting stress and parental conflict. *Transitions into parenthood: Examining the complexities of childrearing* içinde. Emerald Publishing Limited.
- Allen, T. D. ve Armstrong, J. (2006). Further examination of the link between work–family conflict and physical health: The role of health-related behaviors. *American Behavioral Scientist*, 49(9), 1204-1221. <https://doi.org/10.1177/0002764206286386>
- Allen, T. D., Herst, D. E., Bruck, C. S. ve Sutton, M. (2000). Consequences associated with work-to-family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2), 278. <https://doi.org/10.1037//1076-8998.5.2.278>
- Allen, T. D., Johnson, R. C., Saboe, K. N., Cho, E., Dumani, S. ve Evans, S. (2012). Dispositional variables and work–family conflict: A meta-analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 80(1), 17-26. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.04.004>
- Altın, M. ve Karancı, A. N. (2008). How does locus of control and inflated sense of responsibility relate to obsessive-compulsive symptoms in Turkish adolescents?. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(8), 1303-1315. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2008.01.010>
- Amerikan Psikoloji Derneği (b.t.). Family. In *APA dictionary of psychology*. <https://dictionary.apa.org/family> adresinden 18 Mayıs 2022 tarihinde alınmıştır.
- Amstad, F. T., Meier, L. L., Fasel, U., Elfering, A. ve Semmer, N. K. (2011). A meta-analysis of work–family conflict and various outcomes with a special emphasis on cross-domain versus matching-domain relations. *Journal of Occupational Health Psychology*, 16(2), 151–169. <https://doi.org/10.1037/a0022170>
- Anastopoulos, A. D., Guevremont, D. C., Shelton, T. L. ve DuPaul, G. J. (1992). Parenting stress among families of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 20(5), 503–520. <https://doi.org/10.1007/BF00916812>
- Anding, J. E., Röhrle, B., Grieshop, M., Schücking, B. ve Christiansen, H. (2016). Couple comorbidity and correlates of postnatal depressive symptoms in mothers and fathers

- in the first two weeks following delivery. *Journal of Affective Disorders*, 190, 300-309. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.10.033>
- Andreassi, J. K. (2011). What the person brings to the table: Personality, coping, and work-family conflict. *Journal of Family Issues*, 32(11), 1474-1499. <https://doi.org/10.1177/0192513X11401815>
- Andreassi, J. K. ve Thompson, C. A. (2007). Dispositional and situational sources of control: Relative impact on work-family conflict and positive spillover. *Journal of Managerial Psychology*, 22(8), 722-740. <https://doi.org/10.1108/02683940710837697>
- Apaydın, M. D. (2004). *Çift-kariyerli ailelerde iş-aile ve aile-iş çatışmalarının kendini kurgulama düzeyleri ile ilişkisi*. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- April, K. A., Dharani, B. ve Peters, K. (2012). Impact of locus of control expectancy on level of well-being. *Review of European Studies*, 4(2), 124. <https://doi.org/10.5539/res.v4n2p124>
- Archer R. P. (1979). Relationships between locus of control and anxiety. *Journal of Personality Assessment*, 43(6), 617-626. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4306_10
- Armstrong, G. S., Atkin-Plunk, C. A. ve Wells, J. (2015). The relationship between work-family conflict, correctional officer job stress, and job satisfaction. *Criminal Justice and Behavior*, 42(10), 1066-1082. <https://doi.org/10.1177/0093854815582221>
- Aryee, S., Srinivas, E. S. ve Tan, H. H. (2005). Rhythms of life: antecedents and outcomes of work-family balance in employed parents. *The Journal of Applied Psychology*, 90(1), 132-146. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.1.132>
- Ataca, B. (2009). Turkish family structure and functioning. S. Bekman ve A. Aksu-Koc (Eds.), *Perspectives on human development, family, and culture içerisinde* (s. 108-125). Cambridge University Press.
- Aycan, Z. (2004). Key success factors for women in management in Turkey. *Applied Psychology*, 53(3), 453-477.
- Aycan, Z. ve Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work-family conflict for men and women: The case of Turkey. *Sex Roles*, 53(7), 453-471. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-7134-8>

- Baltes, B. B., Zhdanova, L. S. ve Clark, M. A. (2011). Examining the relationships between personality, coping strategies, and work–family conflict. *Journal of Business and Psychology*, 26(4), 517-530. <https://doi.org/10.1007/s10869-010-9207-0>
- Barling, J. ve Charbonneau, D. (1992). Disentangling the relationship between the achievement striving and impatience-irritability dimensions of type A behavior, performance and health. *Journal of Organizational Behavior*, 13(4), 369-377. <https://doi.org/10.1002/job.4030130405>
- Bar-Tal, D., Kfir, D., Bar-Zohar, Y. ve Chen, M. (1980). The relationship between locus of control and academic achievement, anxiety, and level of aspiration. *The British Journal of Educational Psychology*, 50(1), 53–60. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8279.1980.tb00797.x>
- Basım, H. N., Erkenekli, M. ve Şeşen, H. (2010). The relationship of locus of control in individual behavior with the perception of role conflict and role ambiguity: An investigation in the public sector. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(1), 145-165.
- Bass, B. L., Butler, A. B., Grzywacz, J. G. ve Linney, K. D. (2009). Do job demands undermine parenting? A daily analysis of spillover and crossover effects. *Family Relations*, 58(2), 201-215. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00547.x>
- Beach, S. R. ve Gupta, M. (2006). Directive and nondirective spousal support: differential effects?. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32(4), 465-477. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2006.tb01621.x>
- Beach, S. R., Martin, J. K., Blum, T. C. ve Roman, P. M. (1993). Effects of marital and co-worker relationships on negative affect: Testing the central role of marriage. *American Journal of Family Therapy*, 21(4), 313-323. <https://doi.org/10.1080/01926189308251002>
- Belle, D. (1982). *The stress of caring: women as providers of social support*. L. Goldberger & S. Breznitz, Handbook of stress: Theoretical and clinical aspects içinde (s. 496-505). NY: Free Press
- Belle, D., (1982). Social ties and social support. D. Belle (Ed.) *Lives in stress: Woman and depression* içinde (s. 133-144). Beverly Hills: Sage.
- Belsky J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1984.tb00275.x>
- Ben-Ari, A. ve Pines, A. M. (2002). The changing role of family in utilization of social support: Views from Israeli Jewish and Arab students. *Families in Society*, 83(1), 93-101. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.226>

- Benassi, V. A., Sweeney, P. D. ve Dufour, C. L. (1988). Is there a relation between locus of control orientation and depression?. *Journal of Abnormal Psychology*, 97(3), 357-367. <https://doi.org/10.1037//0021-843x.97.3.357>
- Berkman, L. F., Glass, T., Brissette, I. ve Seeman, T. E. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science & Medicine* (1982), 51(6), 843-857. [https://doi.org/10.1016/s0277-9536\(00\)00065-4](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(00)00065-4)
- Bermúdez, J., Pérez-García, A. M. ve Sánchez-Elvira, M. A. (1990). Type A behavior pattern and attentional performance. *Personality and Individual Differences*, 11(10), 13-18. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(90\)90163-L](https://doi.org/10.1016/0191-8869(90)90163-L)
- Bertolotti, G., Sanavio, E., Angelino, E., Seghizzi, P., Vidotto, G., Bettinardi, O. ve Zotti, A. M. (1995). Psychophysiological reactivity, depression, neuroticism and type a behaviour: An interactive effect?. *Stress Medicine*, 11(1), 123-129. <https://doi.org/10.1002/smi.2460110120>
- Beutell, N. J. (2007). Self-employment, work-family conflict and work-family synergy: Antecedents and consequences. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 20(4), 325-334. <https://doi.org/10.1080/08276331.2007.10593403>
- Biehle, S. N. ve Mickelson, K. D. (2012). Provision and receipt of emotional spousal support: The impact of visibility on well-being. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 1(3), 244. <https://doi.org/10.1037/a0028480>
- Biondic, D., Wiener, J., & Martinussen, R. (2019). Parental psychopathology and parenting stress in parents of adolescents with attention-deficit hyperactivity disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 28(8), 2107-2119. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01430-8>
- Blanch, A. ve Aluja, A. (2009). Work, family and personality: A study of work-family conflict. *Personality and Individual Differences*, 46(4), 520-524. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.12.004>
- Bluen, S. D., Barling, J. ve Burns, W. (1990). Predicting sales performance, job satisfaction, and depression by using the Achievement Strivings and Impatience-Irritability dimensions of Type A behavior. *Journal of Applied Psychology*, 75(2), 212. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.75.2.212>

- Boles, J. S., Johnston, M. W. ve Hair Jr, J. F. (1997). Role stress, work-family conflict and emotional exhaustion: Inter-relationships and effects on some work-related consequences. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 17(1), 17-28.
- Bollini, A. M., Walker, E. F., Hamann, S. ve Kestler, L. (2004). The influence of perceived control and locus of control on the cortisol and subjective responses to stress. *Biological Psychology*, 67(3), 245-260. <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2003.11.002>
- Bortner, R. W. (1969). A short rating scale as a potential measure of pattern a behavior. *Journal of Chronic Diseases*, 22(2), 87-91. [https://doi.org/10.1016/0021-9681\(69\)90061-7](https://doi.org/10.1016/0021-9681(69)90061-7)
- Bossard, J. H. S. (1945). The law of family interaction. *American Journal of Sociology*, 50, 292-294. <https://doi.org/10.1086/219621>
- Boyar, S. L., Maertz Jr, C. P. ve Pearson, A. W. (2005). The effects of work-family conflict and family-work conflict on nonattendance behaviors. *Journal of Business Research*, 58(7), 919-925. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2003.11.005>
- Brenning, K. M., De Clercq, B., Wille, B. ve Vergauwe, J. (2020). Towards a fine-grained analysis of the link between borderline personality pathology and job burnout: Investigating the association with work-family conflict. *Personality and Individual Differences*, 162, 110030. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110030>
- Brookings, J. B., Bolton, B., Brown, C. E. ve McEvoy, A. (1985). Self-reported job burnout among female human service professionals. *Journal of Organizational Behavior*, 6(2), 143-150. <https://doi.org/10.1002/job.4030060205>
- Bruck, C. S. ve Allen, T. D. (2003). The relationship between big five personality traits, negative affectivity, type A behavior, and work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 63(3), 457-472. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00040-4](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00040-4)
- Bruck, C. S., Allen, T. D. ve Spector, P. E. (2002). The relation between work-family conflict and job satisfaction: A finer-grained analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 60(3), 336-353. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1836>
- Burger J. M. (1984). Desire for control, locus of control, and proneness to depression. *Journal of Personality*, 52(1), 71-89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1984.tb00551.x>
- Burke, R. J. (1988). Some antecedents and consequences of work-family conflict. *Journal of Social Behavior and Personality*, 3(4), 287-302.

- Burke, R. J. ve Greenglass, E. R. (1999). Work–family conflict, spouse support, and nursing staff well-being during organizational restructuring. *Journal of Occupational Health Psychology*, 4(4), 327. <https://doi.org/10.1037//1076-8998.4.4.327>
- Burke, R. J. ve Weir, T. (1980). The Type A experience: Occupational and life demands, satisfaction and well-being. *Journal of Human Stress*, 6(4), 28-38. <https://doi.org/10.1080/0097840X.1980.9936106>
- Burke, R. J., Weir, T. ve DuWors, R. E. (1980). Work demands on administrators and spouse well-being. *Human Relations*, 33, 253–278. <https://doi.org/10.1177/001872678003300404>
- Byrne, D. G. ve Reinhart, M. I. (1990). Self-reported distress, job dissatisfaction and the Type A behaviour pattern in a sample of full-time employed Australians. *Work & Stress*, 4(2), 155-166. <https://doi.org/10.1080/02678379008256977>
- Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work–family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67(2), 169-198. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.009>
- Cain, D. S. ve Combs-Orme, T. (2005). Family Structure Effects on Parenting Stress and Practices in the African American Family. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 32(2), 19–40.
- Caplan, R. D. ve Jones, K. W. (1975). Effects of work load, role ambiguity, and type A personality on anxiety, depression, and heart rate. *Journal of applied Psychology*, 60(6), 713. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.60.6.713>
- Carlson, D. S. (1999). Personality and role variables as predictors of three forms of work–family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 55(2), 236-253. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1680>
- Carnicer, M. P., Sánchez, A. M., Pérez, M. P. ve Jiménez, M. J. V. (2004). Work-family conflict in a southern European country: The influence of job-related and non-related factors. *Journal of Managerial Psychology*, 19(5), 466-489. <https://doi.org/10.1108/02683940410543579>
- Carvalho, V. S., Chambel, M. J., Neto, M. ve Lopes, S. (2018). Does work-family conflict mediate the associations of job characteristics with employees' mental health among men and women?. *Frontiers in Psychology*, 9, 966. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00966>

- Cassel J. (1976). The contribution of the social environment to host resistance: the Fourth Wade Hampton Frost Lecture. *American Journal of Epidemiology*, 104(2), 107-123. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.aje.a112281>
- Cassidy, T. ve Dhillon, R. (1997). Type A behaviour, problem-solving style and health in male and female managers. *British Journal of Health Psychology*, 2(3), 217-227. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8287.1997.tb00537.x>
- Čatipović-Veselica, K., Glavaš, B., Kristek, J. ve Šram, M. (2001). Components of type A behavior and two-year prognosis of patients with acute coronary syndrome. *Psychological Reports*, 89(3), 467-475. <https://doi.org/10.2466/pr0.2001.89.3.467>
- Cellini, J. V. ve Kantorowski, L. A. (1982). Internal-external locus of control: New normative data. *Psychological Reports*, 51(1), 231-235.
- Chamorro-Premuzic, T. (2013). *Personality and individual differences* (2. bs). John Wiley & Sons.
- Chen, J. C. ve Silverthorne, C. (2008). The impact of locus of control on job stress, job performance and job satisfaction in Taiwan. *Leadership & Organization Development Journal*, 29(7), 572-582. <https://doi.org/10.1108/01437730810906326>
- Chesney, M. A., Black, G. W., Chadwick, J. H. ve Rosenman, R. H. (1981). Psychological correlates of the type A behavior pattern. *Journal of Behavioral Medicine*, 4(2), 217-229. <https://doi.org/10.1007/BF00844272>
- Churchill, S. A., Munyanyi, M. E., Prakash, K. ve Smyth, R. (2020). Locus of control and the gender gap in mental health. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 178, 740-758. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.08.013>
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314. <https://doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003>
- Cobb-Clark, D. A., Kassenboehmer, S. C. ve Schurer, S. (2014). Healthy habits: The connection between diet, exercise, and locus of control. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 98, 1-28. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2013.10.011>
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Compas, B. E., Slavin, L. A., Wagner, B. M. ve Vannatta, K. (1986). Relationship of life events and social support with psychological dysfunction among

- adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 15(3), 205–221.
<https://doi.org/10.1007/BF02139123>
- Cooklin, A. R., Dinh, H., Strazdins, L., Westrupp, E., Leach, L. S. ve Nicholson, J. M. (2016). Change and stability in work–family conflict and mothers' and fathers' mental health: Longitudinal evidence from an Australian cohort. *Social Science & Medicine*, 155, 24–34. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.02.036>
- Cooklin, A. R., Giallo, R., Strazdins, L., Martin, A., Leach, L. S. ve Nicholson, J. M. (2015b). What matters for working fathers? Job characteristics, work-family conflict and enrichment, and fathers' postpartum mental health in an Australian cohort. *Social Science & Medicine*, 146, 214–222. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.09.028>
- Cooklin, A. R., Westrupp, E. M., Strazdins, L., Giallo, R., Martin, A. ve Nicholson, J. M. (2016). Fathers at work: Work–family conflict, work–family enrichment and parenting in an Australian cohort. *Journal of Family Issues*, 37(11), 1611–1635. <https://doi.org/10.1177/0192513X14553054>
- Cooklin, A. R., Westrupp, E., Strazdins, L., Giallo, R., Martin, A. ve Nicholson, J. M. (2015a). Mothers' work-family conflict and enrichment: associations with parenting quality and couple relationship. *Child: Care, Health and Development*, 41(2), 266–277. <https://doi.org/10.1111/cch.12137>
- Cooper, C. E., McLanahan, S. S., Meadows, S. O. ve Brooks-Gunn, J. (2009). Family structure transitions and maternal parenting stress. *Journal of Marriage and the Family*, 71(3), 558–574. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00619.x>
- Cornish, A. M., McMahon, C. A., Ungerer, J. A., Barnett, B., Kowalenko, N. ve Tennant, C. (2006). Maternal depression and the experience of parenting in the second postnatal year. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 24(2), 121–132. <https://doi.org/10.1080/02646830600644021>
- Cornwell, B. (2012). Spousal network overlap as a basis for spousal support. *Journal of Marriage and Family*, 74(2), 229–238. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00959.x>
- Cortese, C. G., Colombo, L. ve Ghislieri, C. (2010). Determinants of nurses' job satisfaction: the role of work–family conflict, job demand, emotional charge and social support. *Journal of Nursing Management*, 18(1), 35–43. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2834.2009.01064.x>

- Creasey, G. ve Reese, M. (1996). Mothers' and fathers' perceptions of parenting hassles: Associations with psychological symptoms, nonparenting hassles, and child behavior problems. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17(3), 393-406. [https://doi.org/10.1016/S0193-3973\(96\)90033-7](https://doi.org/10.1016/S0193-3973(96)90033-7)
- Crnic, K. A. ve Greenberg, M. T. (1990). Minor parenting stresses with young children. *Child Development*, 61(5), 1628-1637. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1990.tb02889.x>
- Crnic, K. ve Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Practical issues in parenting* içinde (pp. 243–267). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Crouter, A. C. ve Bumpus, M. F. (2001). Linking parents' work stress to children's and adolescents' psychological adjustment. *Current Directions in Psychological science*, 10(5), 156-159. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00138>
- Cunningham, M. (2008). Changing attitudes toward the male breadwinner, female homemaker family model: Influences of women's employment and education over the lifecourse. *Social Forces*, 87(1), 299-323. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0097>
- Çiftçi-Arıdağ N., Erus, S. M. ve Ünsal-Seydooğulları, S. (2019). Eş desteğinin evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1014-1024. <https://doi.org/10.17755/esosder.424421>
- Çulha, E. (2015). *Hemşirelerde iş-aile çatışmasının evlilik doyumu, psikolojik semptomlar ve ebeveynlik yeterlik algısı ile olan ilişkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi.
- Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. *Psikoloji Dergisi*, 7(27), 1-9.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Darshani, R. K. N. D. (2014). A review of personality types and locus of control as moderators of stress and conflict management. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4(2), 1-8.
- Day, A. L. ve Jreige, S. (2002). Examining Type A behavior pattern to explain the relationship between job stressors and psychosocial outcomes. *Journal of Occupational Health Psychology*, 7(2), 109–120. <https://doi.org/10.1037//1076-8998.7.2.109>

- Day, A. L., Therrien, D. L. ve Carroll, S. A. (2005). Predicting psychological health: Assessing the incremental validity of emotional intelligence beyond personality, Type A behaviour, and daily hassles. *European Journal of Personality*, 19(6), 519-536. <https://doi.org/10.1002/per.552>
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x>
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting stress*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300103939.001.0001>
- Dehle, C., Larsen, D. ve Landers, J. E. (2001). Social support in marriage. *American Journal of Family Therapy*, 29(4), 307-324. <https://doi.org/10.1080/01926180126500>
- Dembroski, T. M., MacDougall, J. M., Costa, P. T., Jr, ve Grandits, G. A. (1989). Components of hostility as predictors of sudden death and myocardial infarction in the Multiple Risk Factor Intervention Trial. *Psychosomatic Medicine*, 51(5), 514-522. <https://doi.org/10.1097/00006842-198909000-00003>
- Deming, A. M. ve Lochman, J. E. (2008). The relation of locus of control, anger, and impulsivity to boys' aggressive behavior. *Behavioral Disorders*, 33(2), 108-119. <https://doi.org/10.1177/019874290803300205>
- Derogatis, L. R. (1992). *The Brief Symptom Inventory (BSI): Administration, scoring, and Procedures-II*. Clinical Psychometric Research Inc.
- Dinh, H., Cooklin, A. R., Leach, L. S., Westrupp, E. M., Nicholson, J. M. ve Strazdins, L. (2017). Parents' transitions into and out of work-family conflict and children's mental health: Longitudinal influence via family functioning. *Social Science & Medicine*, 194, 42-50. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.10.017>
- Dixon, D. N., McKee, C. S. ve McRae, B. C. (1976). Dimensionality of three adult, objective locus of control scales. *Journal of Personality Assessment*, 40(3), 310-319. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4003_11
- Doherty, W. J. ve Baldwin, C. (1985). Shifts and stability in locus of control during the 1970s: Divergence of the sexes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(4), 1048-1053. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.48.4.1048>
- Dökmen, Z. Y (2003). Çalışma durumları farklı üç grup kadında ruh sağlığı kontrol odağı inancı ve cinsiyet rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 111-124.

- Eagle, B. W., Miles, E. W. ve Icenogle, M. L. (1997). Interrole conflicts and the permeability of work and family domains: Are there gender differences?. *Journal of Vocational Behavior*, 50(2), 168-184. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1996.1569>
- Ellis, B. (2020). An examination of parental locus of control, stress, social support, and depression among parents of children and adolescents with intellectual disabilities. *Dissertations*, 1817.
- Eisenhower, A. S., Baker, B. L. ve Blacher, J. (2009). Children's delayed development and behavior problems: impact on mothers' perceived physical health across early childhood. *Social Science & Medicine* (1982), 68(1), 89-99. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.09.033>
- Eshak, E. S. (2019). Mental health disorders and their relationship with work-family conflict in Upper Egypt. *Journal of Family and Economic Issues*, 40(4), 623-632. <https://doi.org/10.1007/s10834-019-09633-3>
- Flett, G. L., Panico, T. ve Hewitt, P. L. (2011). Perfectionism, type A behavior, and self-efficacy in depression and health symptoms among adolescents. *Current Psychology*, 30(2), 105-116. <https://doi.org/10.1007/s12144-011-9103-4>
- Flores, J., Caqueo-Úrizar, A., Ramírez, C., Arancio, G. ve Cofré, J. P. (2020). Locus of control, self-control, and gender as predictors of internalizing and externalizing problems in children and adolescents in Northern Chile. *Frontiers in Psychology*, 11, 2015. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02015>
- Ford M. T. (2011). Linking household income and work-family conflict: a moderated mediation study. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 27(2), 144-162. <https://doi.org/10.1002/smi.1328>
- Forgays, D. K. (1992). Type A behavior and parenting stress in mothers with young children. *Current Psychology*, 11(1), 3-19.
- Forgays, D. K., Ottaway, S. A., Guarino, A. ve D'Alessio, M. (2001). Parenting stress in employed and at-home mothers in Italy. *Journal of Family and Economic Issues*, 22(4), 327-351. <https://doi.org/10.1023/A:1012703227992>
- Friedman, H. S. ve Booth-Kewley, S. (1987). Personality, type A behavior, and coronary heart disease: the role of emotional expression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(4), 783-792. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.53.4.783>
- Friedman, M. (1996). *Type A behavior: Its diagnosis and treatment* (1. bs). Plenum Press.
- Friedman, M. ve Rosenman, R. H. (1959). Association of specific overt behavior pattern with blood and cardiovascular findings. *Journal of the American Medical*

- Association, 169(12), 1286-1296.
<https://doi.org/10.1001/jama.1959.03000290012005>
- Friedman, M. ve Rosenman, R. H. (1974). *Type A behavior and your heart*. Knopf.
- Frone, M. R. (2000). Work–family conflict and employee psychiatric disorders: The national comorbidity survey. *Journal of Applied psychology*, 85(6), 888.
<https://doi.org/10.1037/0021-9010.85.6.888>
- Frone, M. R., Russell, M. ve Barnes, G. M. (1996). Work–family conflict, gender, and health-related outcomes: A study of employed parents in two community samples. *Journal of Occupational Health Psychology*, 1(1), 57.
<https://doi.org/10.1037//1076-8998.1.1.57>
- Frone, M. R., Russell, M. ve Cooper, M. L. (1992). Antecedents and outcomes of work–family conflict: testing a model of the work–family interface. *The Journal of Applied Psychology*, 77(1), 65–78. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.77.1.65>
- Frone, M. R., Russell, M. ve Cooper, M. L. (1997). Relation of work–family conflict to health outcomes: A four-year longitudinal study of employed parents. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 70(4), 325-335.
<https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1997.tb00652.x>
- Froreich, F. V., Vartanian, L. R., Grisham, J. R. ve Touyz, S. W. (2016). Dimensions of control and their relation to disordered eating behaviours and obsessive-compulsive symptoms. *Journal of Eating Disorders*, 4(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s40337-016-0104-4>
- Fu, C. K. ve Shaffer, M. A. (2001). The tug of work and family: Direct and indirect domain-specific determinants of work–family conflict. *Personnel Review*, 30(5), 502-522.
<https://doi.org/10.1108/EUM0000000005936>
- Fujimoto, T., Shinohara, S. K. ve Oohira, T. (2014). Work–family conflict and depression for employed husbands and wives in Japan: Moderating roles of self and spousal role involvement. *Family Relationships and Familial Responses to Health issues*, 8, 135-162. <https://doi.org/10.1108/S1530-35352014000008A004>
- Fukunishi, I. ve Hattori, M. (1997). Mood states and Type A behavior in Japanese male patients with myocardial infarction. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 66(6), 314-318. <https://doi.org/10.1159/000289154>
- Fukunishi, I., Hattori, M., Hattori, H., Imai, Y., Miyake, Y., Miguchi, M. ve Yoshimatsu, K. (1992). Japanese Type A behavior pattern is associated with "typus melancholicus":

- a study from the sociocultural viewpoint. *The International Journal of Social Psychiatry*, 38(4), 251–256. <https://doi.org/10.1177/002076409203800402>
- Gallacher, J. E., Sweetnam, P. M., Yarnell, J. W., Elwood, P. C. ve Stansfeld, S. A. (2003). Is type A behavior really a trigger for coronary heart disease events?. *Psychosomatic Medicine*, 65(3), 339–346. <https://doi.org/10.1097/01.psy.0000041608.55974.a8>
- Garavan, T., Srivastava, S., Madan, P., O'Brien, F. ve Matthews-Smith, G. (2021). Type A/B personality, work–family, and family-work conflict: The moderating effects of emotional intelligence. *Human Resource Development Quarterly*, 1-25. <https://doi.org/10.1002/hrdq.21454>
- George, D. Ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10. bs). Pearson.
- GhorbaniAmir, H., AhmadiGatab, T. ve Shayan, N. (2011). Relationship between type a personality and mental health. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2010-2018. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.390>
- Gianakos, I. (2002). Predictors of coping with work stress: The influences of sex, gender role, social desirability, and locus of control. *Sex Roles*, 46(5), 149-158. <https://doi.org/10.1023/A:1019675218338>
- Gore, J. S., Griffin, D. P. ve McNierney, D. (2016). Does internal or external locus of control have a stronger link to mental and physical health?. *Psychological Studies*, 61(3), 181-196. <https://doi.org/10.1007/s12646-016-0361-y>
- Grandey, A. A. ve Cropanzano, R. (1999). The conservation of resources model applied to work–family conflict and strain. *Journal of Vocational Behavior*, 54(2), 350-370. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1998.1666>
- Greenglass, E. R. (1990). Type A behavior, career aspirations, and role conflict in professional women. *Journal of Social Behavior and Personality*, 5(1), 307.
- Greenhaus, J. H., ve Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76-88.
- Griffin, R. W. ve Moorhead, G (2013). *Organizational behavior: Managing people and organizations* (11. bs). Cengage Learning.
- Griffin, R. W., Phillips, J. M. ve Gully, S. M. (2019). *Organizational behavior: Managing people and organizations* (13. bs.). Cengage Learning.

- Griggs, T. L., Casper, W. J. ve Eby, L. T. (2013). Work, family and community support as predictors of work–family conflict: A study of low-income workers. *Journal of Vocational Behavior*, 82(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.11.006>
- Groth, N., Schnyder, N., Kaess, M., Markovic, A., Rietschel, L., Moser, S., Michel, C., Schultze-Lutter, F. ve Schmidt, S. J. (2019). Coping as a mediator between locus of control, competence beliefs, and mental health: A systematic review and structural equation modelling meta-analysis. *Behaviour research and therapy*, 121, 103442. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2019.103442>
- Grzywacz, J. G. ve Bass, B. L. (2003). Work, family, and mental health: Testing different models of work-family fit. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 248-261. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00248.x>
- Guille, C., Frank, E., Zhao, Z., Kalmbach, D. A., Nietert, P. J., Mata, D. A. ve Sen, S. (2017). Work-family conflict and the sex difference in depression among training physicians. *JAMA Internal Medicine*, 177(12), 1766-1772. <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2017.5138>
- Gulzar, M. ve Khalid, S. (2016). Personality type and work family conflict in female doctors. *PAFMJ*, 66(6), 862-66.
- Gürsoy, E. ve Uzun Aksoy, M. (2021). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin kişilik özellikleri ve liderlik yönelimlerinin belirlenmesi. *Journal of Education and Research in Nursing*, 18(1), 37-43. <https://doi.org/10.5152/jern.2021.32744>
- Halbesleben, J. R. B., Neveu, J.-P., Paustian-Underdahl, S. C. ve Westman, M. (2014). Getting to the “COR”: Understanding the role of resources in conservation of resources theory. *Journal of Management*, 40(5), 1334–1364. <https://doi.org/10.1177/0149206314527130>
- Halbesleben, J. R., Wheeler, A. R. ve Rossi, A. M. (2012). The costs and benefits of working with one's spouse: A two-sample examination of spousal support, work–family conflict, and emotional exhaustion in work-linked relationships. *Journal of Organizational Behavior*, 33(5), 597-615. <https://doi.org/10.1002/job.771>
- Hammer, L. B., Bauer, T. N. ve Grandey, A. A. (2003). Work-family conflict and work-related withdrawal behaviors. *Journal of Business and Psychology*, 17(3), 419-436. <https://doi.org/10.1023/A:1022820609967>
- Hastings, R. P., Daley, D., Burns, C. ve Beck, A. (2006). Maternal distress and expressed emotion: cross-sectional and longitudinal relationships with behavior problems of children with intellectual disabilities. *American Journal of Mental Retardation*:

- Haybatollahi, M. ve Gyekye, S. A. (2014). The moderating effects of locus of control and job level on the relationship between workload and coping behaviour among Finnish nurses. *Journal of Nursing Management*, 22(6), 811–821. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2834.2012.01474.x>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. bs). The Guilford Press.
- Haynes, S. G., Feinleib, M. ve Kannel, W. B. (1980). The relationship of psychosocial factors to coronary heart disease in the Framingham Study. III. Eight-year incidence of coronary heart disease. *American Journal of Epidemiology*, 111(1), 37–58. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.aje.a112873>
- He, N., Zhao, J. ve Archbold, C. A. (2002). Gender and police stress: The convergent and divergent impact of work environment, work-family conflict, and stress coping mechanisms of female and male police officers. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 25(4), 687-708. <https://doi.org/10.1108/13639510210450631>
- Hicks, R. A. ve Pellegrini, R. J. (1982). Sleep problems and Type AB behavior in college students. *Psychological Reports*, 196. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.1.196>
- Hillson, J. M. ve Kuiper, N. A. (1994). A stress and coping model of child maltreatment. *Clinical Psychology Review*, 14(4), 261-285. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(94\)90025-6](https://doi.org/10.1016/0272-7358(94)90025-6)
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.3.513>
- Hobfoll, S. E. (2001). The influence of culture, community, and the nested-self in the stress process: Advancing conservation of resources theory. *Applied Psychology*, 50(3), 337-421. <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00062>
- Hobfoll, S. E. (2002). Social and psychological resources and adaptation. *Review of General Psychology*, 6(4), 307–324. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.6.4.307>
- Hobfoll, S. E. ve Ford, J. S. (2007). Conservation of resources theory. *Encyclopedia of Stress (Second Edition)*, 562-567, <https://doi.org/10.1016/B978-012373947-6.00093-3>
- Hobfoll, S. E., Halbesleben, J., Neveu, J.P. ve Westman, M. (2018). Conservation of resources in the organizational context: The reality of resources and their

- consequences. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 5, 103-128. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032117-104640>
- Hong, X., Liu, Q. ve Zhang, M. (2021). Dual stressors and female pre-school teachers' job satisfaction during the COVID-19: The mediation of work-family conflict. *Frontiers in Psychology*, 12, 691498. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.691498>
- Hovenkamp-Hermelink, J., Jeronimus, B. F., van der Veen, D. C., Spinhoven, P., Penninx, B., Schoevers, R. A. ve Riese, H. (2019). Differential associations of locus of control with anxiety, depression and life-events: A five-wave, nine-year study to test stability and change. *Journal of Affective Disorders*, 253, 26–34. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.04.005>
- Howard, J. H., Cunningham, D. A. ve Rechnitzer, P. A. (1977). Work patterns associated with Type A behavior: A managerial population. *Human Relations*, 30(9), 825-836. <https://doi.org/10.1177/001872677703000905>
- Hsu, Y. R. (2011). Work-family conflict and job satisfaction in stressful working environments: The moderating roles of perceived supervisor support and internal locus of control. *International Journal of Manpower*, 32, 233-248. <https://doi.org/10.1108/01437721111130224>
- Hwang, E. ve Yu, Y. (2021). Effect of sleep quality and depression on married female nurses' work-family conflict. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15), 7838. <https://doi.org/10.3390/ijerph18157838>
- Hwang, W. ve Jung, E. (2020). Unpartnered mothers' work-family conflict and parenting stress: The moderating effects of nonstandard work schedules. *Journal of Family and Economic Issues*, 41(1), 158–171. <https://doi.org/10.1007/s10834-019-09647-x>
- Hwang, W. ve Kim, S. (2021). Husbands' childcare time and wives' second-birth intentions among dual-income couples: The mediating effects of work-family conflict and parenting stress. *Journal of Social Service Research*. . <https://doi.org/10.1080/01488376.2021.1936746>
- Inozu, M., Yorulmaz, O. ve Terzi, S. (2012). Locus of control in obsessive-compulsive (OC) and depression symptoms: The moderating effect of externality on obsessive-related control beliefs in OC symptoms. *Behaviour Change*, 29(3), 148-163. <https://doi.org/10.1017/bec.2012.14>

- Israel, B. A., Farquhar, S. A., Schulz, A. J., James, S. A. ve Parker, E. A. (2002). The relationship between social support, stress, and health among women on Detroit's East Side. *Health Education & Behavior: The Official Publication of the Society for Public Health Education*, 29(3), 342-360. <https://doi.org/10.1177/109019810202900306>
- Jacobson D. E. (1986). Types and timing of social support. *Journal of Health and Social Behavior*, 27(3), 250–264.
- Jamal, M. (1990). Relationship of job stress and Type-A behavior to employees' job satisfaction, organizational commitment, psychosomatic health problems, and turnover motivation. *Human Relations*, 43(8), 727-738. <https://doi.org/10.1177/001872679004300802>
- Jang, Y., Haley, W. E., Small, B. J. ve Mortimer, J. A. (2002). The role of mastery and social resources in the associations between disability and depression in later life. *The Gerontologist*, 42(6), 807–813. <https://doi.org/10.1093/geront/42.6.807>
- Johnston, C., Hessler, D., Blasey, C., Eliez, S., Erba, H., Dyer-Friedman, J., Glaser, B. ve Reiss, A. L. (2003). Factors associated with parenting stress in mothers of children with fragile X syndrome. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics: JDBP*, 24(4), 267–275. <https://doi.org/10.1097/00004703-200308000-00008>
- Jones, F., Burke, R. J. ve Westman, M. (2013). *Work-life balance: A psychological perspective*. Psychology Press.
- Judge, T. A., Ilies, R. ve Scott, B. A. (2006). Work–family conflict and emotions: Effects at work and at home. *Personnel Psychology*, 59(4), 779-814. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2006.00054.x>
- Kahn, R. L., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., Snoek, J. D. ve Rosenthal, R. A. (1964). *Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity*. Wiley.
- Kalechstein, A. D. ve Nowicki, S., Jr. (1997). A meta-analytic examination of the relationship between control expectancies and academic achievement: An 11-yr follow-up to Findley and Cooper. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123(1), 27-56.
- Kanter, J. B. ve Proulx, C. M. (2019). The longitudinal association between maternal parenting stress and spousal supportiveness. *Journal of Family Psychology: JFP: Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 33(1), 121–131. <https://doi.org/10.1037/fam0000478>

- Karabay, M. E., Akyüz, B. ve Elçi, M. (2016). Effects of family-work conflict, locus of control, self confidence and extraversion personality on employee work stress. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 235, 269-280. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.11.030>
- Karatepe, O. M. ve Sokmen, A. (2006). The effects of work role and family role variables on psychological and behavioral outcomes of frontline employees. *Tourism Management*, 27(2), 255-268. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.10.001>
- Karkouliau, S., Srour, J. ve Sinan, T. (2016). A gender perspective on work-life balance, perceived stress, and locus of control. *Journal of Business Research*, 69(11), 4918-4923. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.04.053>
- Kennedy, B. L., Lynch, G. V. Ve Schwab, J. J. (1998). Assessment of locus of control in patients with anxiety and depressive disorders. *Journal of Clinical Psychology*, 54(4), 509-515. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1097-4679\(199806\)54:4<509::aid-jclp12>3.0.co;2-j](https://doi.org/10.1002/(sici)1097-4679(199806)54:4<509::aid-jclp12>3.0.co;2-j)
- Kesavayuth, D., Poyago-Theotoky, J. ve Zikos, V. (2020). Locus of control, health and healthcare utilization. *Economic Modelling*, 86, 227-238. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2019.06.014>
- Khan, A. A., Saleem, M. ve Shahid, R. (2012). Buffering role of locus of control on stress among the college/university teachers of Bahawalpur. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 6(1), 158-167.
- Khumalo, T. ve Plattner, I. E. (2019). The relationship between locus of control and depression: A cross-sectional survey with university students in Botswana. *The South African Journal of Psychiatry: SAJP: The Journal of the Society of Psychiatrists of South Africa*, 25, 1221. <https://doi.org/10.4102/sajpsychiatry.v25i0.1221>
- Kim, E. K. ve Koh, C. K. (2016). The relation of parenting stress, anger and somatization symptom of mothers. *Korean Journal of Stress Research*, 24(3), 151-160.
- Kim, Y. M. ve Cho, S. I. (2020). Socioeconomic status, work-life conflict, and mental health. *American Journal of Industrial Medicine*, 63(8), 703–712. <https://doi.org/10.1002/ajim.23118>
- Kinnunen, U., Geurts, S. ve Mauno, S. (2004). Work-to-family conflict and its relationship with satisfaction and well-being: A one-year longitudinal study on gender differences. *Work & Stress*, 18(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/02678370410001682005>

- Kirkcaldy, B. D. ve Cooper, C. L. (1992). Cross-cultural differences in occupational stress among British and German managers. *Work & Stress*, 6(2), 177–190. <https://doi.org/10.1080/02678379208260352>
- Kirkcaldy, B. D., Cooper, C. L. ve Furnham, A. F. (1998). The relationship between type A, internality–externality, emotional distress and perceived health. *Personality and Individual Differences*, 26(2), 223-235. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(98\)00047-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00047-6)
- Kirkcaldy, B. D., Shephard, R. J. ve Furnham, A. F. (2002). The influence of type A behaviour and locus of control upon job satisfaction and occupational health. *Personality and Individual Differences*, 33(8), 1361-1371. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00018-1](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00018-1)
- Kivimäki, M., Kalimo, R. ve Julkunen, J. (1996). Components of Type A behavior pattern and occupational stressor-strain relationship: Testing different models in a sample of industrial managers. *Behavioral Medicine*, 22(2), 67-76. <https://doi.org/10.1080/08964289.1996.9933766>
- Koeske, G. F. ve Koeske, R. D. (1990). The buffering effect of social support on parental stress. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 60(3), 440–451. <https://doi.org/10.1037/h0079164>
- Kopper, B. A. (1993). Role of gender, sex role identity, and Type A behavior in anger expression and mental health functioning. *Journal of Counseling Psychology*, 40(2), 232-237. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.40.2.232>
- Kossek, E. ve Lee, K (2017). Work-family conflict and work-life conflict. *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.52>
- Koura, U., Sekine, M., Yamada, M. ve Tatsuse, T. (2017). Work, family, and personal characteristics explain occupational and gender differences in work-family conflict among Japanese civil servants. *Public Health*, 153, 78–90. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2017.08.010>
- Krause, N. ve Stryker, S. (1984). Stress and well-being: The buffering role of locus of control beliefs. *Social Science & Medicine*, 18(9), 783-790. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(84\)90105-9](https://doi.org/10.1016/0277-9536(84)90105-9)
- Kurtović, A., Vuković, I. ve Gajić, M. (2018). The Effect of Locus of Control on University Students' Mental Health: Possible Mediation through Self-Esteem and Coping. *The*

- Journal of Psychology*, 152(6), 341–357.
<https://doi.org/10.1080/00223980.2018.1463962>
- Lam, D. (1999). Parenting stress and anger: The Hong Kong experience. *Child & Family Social Work*, 4(4), 337–346. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.1999.00133.x>
- Lambert, E. G. ve Hogan, N. L. (2010). Work-family conflict and job burnout among correctional staff. *Psychological Reports*, 106(1), 19–26.
<https://doi.org/10.2466/PRO.106.1.19-26>
- Lavee, Y., Sharlin, S. ve Katz, R. (1996). The effect of parenting stress on marital quality: An integrated mother-father model. *Journal of Family Issues*, 17(1), 114-135.
<https://doi.org/10.1177/019251396017001007>
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer Publishing Company.
- Leigh, B. ve Milgrom, J. (2008). Risk factors for antenatal depression, postnatal depression and parenting stress. *BMC Psychiatry*, 8, 24. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-8-24>
- Leontopoulou, S. (2006). Resilience of Greek youth at an educational transition point: The role of locus of control and coping strategies as resources. *Social Indicators Research*, 76(1), 95-126. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-4858-3>
- Lester, D., Castromayor, I. J. ve İçli, T. (1991). Locus of control, depression, and suicidal ideation among American, Philippine, and Turkish students. *The Journal of Social Psychology*, 131(3), 447-449. <https://doi.org/10.1080/00224545.1991.9713873>
- Levenson, H. (1972). Distinctions within the concept of internal-external control: Development of a new scale. *Proceedings of the Annual Convention of the American Psychological Association*, 7(1), 261-262.
- Levenson, H. ve Mahler, I. (1975). Attitudes toward others and components of internal-external locus of control. *Psychological Reports*, 36(1), 209-210.
<https://doi.org/10.2466/pr0.1975.36.1.209>
- Lin, N., Simeone, R. S., Ensel, W. M. ve Kuo, W. (1979). Social support, stressful life events, and illness: A model and an empirical test. *Journal of Health and Social Behavior*, 20(2), 108-119. <https://doi.org/10.2307/2136433>
- Lopez-Nunez, M. I., Díaz-Morales, J. F. Ve Aparicio-García, M. E. (2021). Individual differences, personality, social, family and work variables on mental health during COVID-19 outbreak in Spain. *Personality and Individual Differences*, 172(6), 110562. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110562>

- Luthans, F., Luthans, B. C. ve Luthans, K. W. (2021). *Organizational behavior: An evidence-based approach* (14. bs.). IAP–Information Age Publishing.
- Lyness S. A. (1993). Predictors of differences between Type A and B individuals in heart rate and blood pressure reactivity. *Psychological Bulletin*, 114(2), 266–295. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.114.2.266>
- Malatesta-Magai, C., Jonas, R., Shepard, B. ve Culver, L. C. (1992). Type A behavior pattern and emotional expression in younger and older adults. *Psychology and Aging*, 7(4), 551–561. <https://doi.org/10.1037//0882-7974.7.4.551>
- Martin, P. R., Nathan, P. R. ve Milech, D. (1987). The Type A behaviour pattern and chronic headaches. *Behaviour Change*, 4(2), 33-39.
- Martins, L. L., Eddleston, K. A. ve Veiga, J. F. (2002). Moderators of the relationship between work-family conflict and career satisfaction. *Academy of Management Journal*, 45(2), 399-409. <https://doi.org/10.2307/3069354>
- Matteson, M. T. ve Ivancevich, J. M. (1982). Type A and B behavior patterns and self-reported health symptoms and stress: examining individual and organizational fit. *Journal of Occupational Medicine.: Official Publication of the Industrial Medical Association*, 24(8), 585-589. <https://doi.org/10.1097/00043764-198208000-00012>
- Matthews K. A. (1988). Coronary heart disease and type A behaviors: update on and alternative to the Booth-Kewley and Friedman (1987) quantitative review. *Psychological Bulletin*, 104(3), 373–380. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.104.3.373>
- Matthews, K. A., Helmreich, R. L., Beane, W. E. ve Luckner, G. W. (1980). Pattern A, achievement striving, and scientific merit: does pattern A help or hinder?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(5), 962. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.39.5.962>
- Matthews, R. A., Swody, C. A. ve Barnes-Farrell, J. L. (2012). Work hours and work-family conflict: the double-edged sword of involvement in work and family. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 28(3), 234–247. <https://doi.org/10.1002/smi.1431>
- McElwain, A. K., Korabik, K. ve Rosin, H. M. (2005). An examination of gender differences in work-family conflict. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne des Sciences du Comportement*, 37(4), 283. <https://doi.org/10.1037/h0087263>

- McPherson, A. ve Martin, C. R. (2017). Are there gender differences in locus of control specific to alcohol dependence?. *Journal of Clinical Nursing*, 26(1-2), 258-265. <https://doi.org/10.1111/jocn.13391>
- Mellam, A. C. ve Espnes, G. A. (2003). Emotional distress and the Type A behaviour pattern in a sample of civil servants. *Personality and Individual Differences*, 34(7), 1319-1325. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00123-X](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00123-X)
- Meng, X., Liu, A., D'Arcy, C. ve Caron, J. (2020). Baseline income, follow-up income, income mobility and their roles in mental disorders: a longitudinal intra-generational community-based study. *BMC Psychiatry*, 20(1), 1-8.
- Michel, J. S., Kotrba, L. M., Mitchelson, J. K., Clark, M. A. ve Baltes, B. B. (2011). Antecedents of work-family conflict: A meta-analytic review. *Journal of Organizational Behavior*, 32(5), 689-725. <https://doi.org/10.1002/job.695>
- Minnotte, K. L. ve Yucel, D. (2018). Work-family conflict, job insecurity, and health outcomes among US workers. *Social Indicators Research*, 139(2), 517-540. <https://doi.org/10.1007/s11205-017-1716-z>
- Misri, S., Kendrick, K., Oberlander, T. F., Norris, S., Tomfohr, L., Zhang, H. ve Grunau, R. E. (2010). Antenatal depression and anxiety affect postpartum parenting stress: a longitudinal, prospective study. *Canadian Journal of Psychiatry. Revue Canadienne de Psychiatrie*, 55(4), 222-228. <https://doi.org/10.1177/070674371005500405>
- Modaresnezhad, M., Andrews, M. C., Mesmer-Magnus, J., Viswesvaran, C. ve Deshpande, S. (2021). Anxiety, job satisfaction, supervisor support and turnover intentions of mid-career nurses: A structural equation model analysis. *Journal of Nursing Management*, 29(5), 931-942. <https://doi.org/10.1111/jonm.13229>
- Montgomery, A. J., Panagopolou, E. ve Benos, A. (2006). Work-family interference as a mediator between job demands and job burnout among doctors. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 22(3), 203-212. <https://doi.org/10.1002/smi.1104>
- Moreira, H., Fonseca, A., Caiado, B. ve Canavarro, M. C. (2019). Work-family conflict and mindful parenting: The mediating role of parental psychopathology symptoms and parenting stress in a sample of Portuguese employed parents. *Frontiers in Psychology*, 10, 635. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00635>
- Moreland, A. D., Felton, J. W., Hanson, R. F., Jackson, C. ve Dumas, J. E. (2016). The relation between parenting stress, locus of control and child outcomes: Predictors

- of change in a parenting intervention. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 2046-2054. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0370-4>
- Moriana, J. A. ve Herruzo, J. (2005). Type a behavior pattern as a predictor of psychiatric sick-leaves of Spanish teachers. *Psychological Reports*, 96(1), 77–82. <https://doi.org/10.2466/pr0.96.1.77-82>
- Mulsow, M., Caldera, Y. M., Pursley, M., Reifman, A. ve Huston, A. C. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 944-956. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00944.x>
- Nakano K. (1990). Type A behavior, hardiness, and psychological well-being in Japanese women. *Psychological Reports*, 67(2), 367–370. <https://doi.org/10.2466/pr0.1990.67.2.367>
- Nakano, K. ve Kitamura, T. (2001). The relation of the anger subcomponent of Type A behavior to psychological symptoms in Japanese and foreign students. *Japanese Psychological Research*, 43(1), 50-54. <https://doi.org/10.1111/1468-5884.00159>
- Nart, S. ve Batur, O. (2014). The relation between work-family conflict, job stress, organizational commitment and job performance: A study on Turkish primary teachers. *European Journal of Research on Education*, 2(2), 72-81. <https://doi.org/10.15527/ejre.201426250>
- Neece, C. L., Green, S. A. ve Baker, B. L. (2012). Parenting stress and child behavior problems: a transactional relationship across time. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 117(1), 48–66. <https://doi.org/10.1352/1944-7558-117.1.48>
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S. ve McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflict and family-work conflict scales. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 400. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.81.4.400>
- Ng, T. W., Sorensen, K. L. ve Eby, L. T. (2006). Locus of control at work: a meta-analysis. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 27(8), 1057-1087. <https://doi.org/10.1002/job.416>
- Ngah, N., Ahmad, A. ve Baba, M. (2009). The mediating effect of work-family conflict on the relationship between locus of control and job satisfaction. *Journal of Social Sciences*, 5(4), 348-354.

- Nielson, T. R., Carlson, D. S. ve Lankau, M. J. (2001). The supportive mentor as a means of reducing work–family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 59(3), 364–381. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1806>
- Nogaj, A. A. (2017). Locus of control and styles of coping with stress in students educated at Polish music and visual art schools—a cross-sectional study. *Polish Psychological Bulletin*, 48(2), 279–287. <https://doi.org/10.1515/ppb-2017-0031>
- Nomaguchi, K. ve Johnson, W. (2013, Şubat 5). Employment, work-family conflict, and parenting stress among economically disadvantaged fathers. *Working Paper Series*. <http://www.bgsu.edu/content/dam/BGSU/college-of-arts-and-sciences/center-for-family-and-demographic-research/documents/working-papers/2013/CFDR-Working-Papers-2013-01-Employment-Work-Family-Conflict-and-Parenting-Stress-among-Economically-Disadvantaged-Fathers.pdf>
- Nomaguchi, K. ve Johnson, W. (2016). Parenting stress among low-income and working-class fathers: The role of employment. *Journal of Family Issues*, 37(11), 1535–1557. <https://doi.org/10.1177/0192513X14560642>
- Noor N. M. (2002). Work-family conflict, locus of control, and women's well-being: tests of alternative pathways. *The Journal of Social Psychology*, 142(5), 645–662. <https://doi.org/10.1080/00224540209603924>
- Noor, N. M. (2006). Locus of control, supportive workplace policies and work-family conflict. *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient*, 49(1), 48–60. <https://doi.org/10.2117/psysoc.2006.48>
- Obidoa, C., Reeves, D., Warren, N., Reisine, S. ve Cherniack, M. (2011). Depression and work family conflict among corrections officers. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 53(11), 1294–1301. <https://doi.org/10.1097/JOM.0b013e3182307888>
- O'Brien, K. M., Ganginis Del Pino, H. V., Yoo, S.-K., Cinamon, R. G. ve Han, Y.J. (2014). Work, family, support, and depression: Employed mothers in Israel, Korea, and the United States. *Journal of Counseling Psychology*, 61(3), 461–472. <https://doi.org/10.1037/a0036339>
- Oguegbe, T. M., Iloke, S. E., Ezisi, J. O. ve Ofoma, E. B. (2021). Work life balance within the private sector: The predictive roles of social support and locus of control. *European Journal of Social Sciences Studies*, 6(4), 95–108. <https://doi.org/10.46827/ejsss.v6i4.1075>

- Ollo-López, A. ve Goñi-Legaz, S. (2017). Differences in work–family conflict: Which individual and national factors explain them? *The International Journal of Human Resource Management*, 28(3), 499-525. <https://doi.org/10.1080/09585192.2015.1118141>
- Organ, D. W. ve Greene, C. N. (1974). Role ambiguity, locus of control, and work satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 59(1), 101-102. <https://doi.org/10.1037/h0035826>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2011). Families are changing. *Doing better for families* içinde (s. 17-53). OECDiLibrary.
- Ormel, J. ve Schaufeli, W. B. (1991). Stability and change in psychological distress and their relationship with self-esteem and locus of control: A dynamic equilibrium model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(2), 288–299. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.60.2.288>
- Ostberg, M. ve Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(4), 615-625. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2904_13
- Oyarzún-Farías, M. ve Cova, F. (2021). Parental stress and satisfaction in parents with pre-school and school age children. *Frontiers in Psychology*, 12, 683117. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.683117>
- Özmen, S. K. ve Özmen, A. (2012). Anne baba stres ölçeğinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(196), 20-35.
- Özsoy, E. (2013). *A tipi ve b tipi kişilik ile iş tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Papadopoulos, K., Paralikas, T., Barouti, M. ve Chronopoulou, E. (2014). Self-Esteem, locus of control and various aspects of psychopathology of adults with visual impairments. *International Journal of Disability, Development and Education*, 61(4), 403-415. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2014.955785>
- Parasuraman, S., Purohit, Y. S., Godshalk, V. M. ve Beutell, N. J. (1996). Work and family variables, entrepreneurial career success and psychological well-being. *Journal of Vocational Behavior*, 48(3), 275-300. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1996.0025>
- Parkes, K. R. (1984). Locus of control, cognitive appraisal, and coping in stressful episodes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(3), 655. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.46.3.655>

- Passino, A. W., Whitman, T. L., Borkowski, J. G., Schellenbach, C. J., Maxwell, S. E., Keogh, D. ve Rellinger, E. (1993). Personal adjustment during pregnancy and adolescent parenting. *Adolescence*, 28(109), 97–122.
- Perry-Jenkins, M., Repetti, R. L. ve Crouter, A. C. (2000). Work and family in the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 981-998. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00981.x>
- Phares, E. J., Ritchie, D. E. ve Davis, W. L. (1968). Internal-external control and reaction to threat. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10(4), 402–405. <https://doi.org/10.1037/h0026828>
- Pickering, D. I. (2009). The role of perceived social support and stress in the Type A cognition-symptom relationship. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 27(1), 1-22. <https://doi.org/10.1007/s10942-008-0080-y>
- Pines, A. M. ve Zaidman, N. (2003). Gender, culture, and social support: A male-female, Israeli Jewish-arab comparison. *Sex Roles: A Journal of Research*, 49(11-12), 571-586. <https://doi.org/10.1023/B:SERS.00000003128.99279.94>
- Pines, A. ve Aronson, E. (1988). *Career burnout: Causes and cures*. Free Press.
- Pluut, H., Ilies, R., Curşeu, P. L., & Liu, Y. (2018). Social support at work and at home: Dual-buffering effects in the work-family conflict process. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 146, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2018.02.001>
- Poelmans, S. (2001). Work-family conflict as a mediator of the work stress-mental health relationship. *IESE Business School Research Paper*, 443. <https://doi.org/10.2139/ssrn.887901>
- Powell, G. N. ve Greenhaus, J. H. (2010). Sex, gender, and the work-to-family interface: Exploring negative and positive interdependencies. *Academy of Management Journal*, 53(3), 513-534. <https://doi.org/10.5465/amj.2010.51468647>
- Prino, L. E., Rollè, L., Sechi, C., Patteri, L., Ambrosoli, A., Caldarera, A. M., Gerino, E. ve Brustia, P. (2016). Parental relationship with twins from pregnancy to 3 months: The relation among parenting stress, infant temperament, and well-Being. *Frontiers in Psychology*, 7, 1628. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01628>
- Pu, J., Hou, H., Ma, R. ve Sang, J. (2017). The effect of psychological capital between work–family conflict and job burnout in Chinese university teachers: Testing for mediation and moderation. *Journal of Health Psychology*, 22(14), 1799-1807. <https://doi.org/10.1177/1359105316636950>

- Qian, G., Mei, J., Tian, L. ve Dou, G. (2021). Assessing mothers' parenting stress: Differences between one- and two-child families in China. *Frontiers in Psychology*, 11, 609715. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.609715>
- Rajgariah, R., Chandrashekarappa, S. M., Babu, K. V., Gopi, A., Ramaiha, N. M. M. ve Kumar, J. (2021). Parenting stress and coping strategies adopted among working and non-working mothers and its association with socio-demographic variables: A cross-sectional study. *Clinical Epidemiology and Global Health*, 9, 191-195. <https://doi.org/10.1016/j.cegh.2020.08.013>
- Rappaport, N. B., McAnulty, D. P. ve Brantley, P. J. (1988). Exploration of the Type A behavior pattern in chronic headache sufferers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(4), 621. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.56.4.621>
- Rees, D. W. ve Cooper, C. L. (1992). The occupational stress indicator locus of control scale: should this be regarded as a state rather than trait measure?. *Work & Stress*, 6(1), 45-48. <https://doi.org/10.1080/02678379208257038>
- Reynaert, C., Janne, P., Vause, M., Zdanowicz, N. ve Lejeune, D. (1995). Clinical trials of antidepressants: the hidden face: where locus of control appears to play a key role in depression outcome. *Psychopharmacology*, 119(4), 449-454. <https://doi.org/10.1007/BF02245861>
- Riva-Crugnola, C., Ierardi, E., Ferro, V., Gallucci, M., Parodi, C. ve Astengo, M. (2016). Mother-infant emotion regulation at three months: The role of maternal anxiety, depression and parenting stress. *Psychopathology*, 49(4), 285–294. <https://doi.org/10.1159/000446811>
- Roeters, A., van der Lippe, T. ve Kluwer, E. S. (2010). Work characteristics and parent-child relationship quality: The mediating role of temporal involvement. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1317–1328. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00767.x>
- Rollè, L., Prino, L. E., Sechi, C., Vismara, L., Neri, E., Polizzi, C., Trovato, A., Volpi, B., Molgora, S., Fenaroli, V., Ierardi, E., Ferro, V., Lucarelli, L., Agostini, F., Tambelli, R., Saita, E., Riva Crugnola, C. ve Brustia, P. (2017). Parenting Stress, Mental Health, Dyadic Adjustment: A Structural Equation Model. *Frontiers in Psychology*, 8, 839. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00839>
- Rose, M. I. (1987). Type A behaviour pattern: a concept revisited. *CMAJ: Canadian Medical Association Journal*, 136(4), 345-350.

- Rosenman, R. H. (1978). The Interview method of assessment of the coronary-prone behavior pattern. T. Dembroski, S. M. Weiss, J. Shields, S. Haynes ve M. Feinleib (Ed.), *Coronary-prone behavior* içinde (s. 55-69). Springer-Verlag.
- Rosenman, R. H. (1986). Current and past history of Type A behavior pattern. T. Schmidt, T. M. Dembroski, G. Blümchen (Ed.), *Biological and psychological factors in cardiovascular disease* içinde (s. 15-40). Springer.
- Rosenman, R. H., Brand, R. J., Jenkins, C. D., Friedman, M., Straus, R. ve Wurm, M. (1975). Coronary heart disease in the Western Collaborative Group Study: Final follow-up experience of 8 1/2 years. *JAMA*, 233(8), 872-877. <https://doi.org/10.1001/jama.1975.03260080034016>
- Rotter, J. B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Prentice-Hall.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Rotter, J. B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43(1), 56–67. <https://doi.org/10.1037/h0076301>
- Rupert, P. A., Stevanovic, P., Hartman, E. R. T., Bryant, F. B. ve Miller, A. (2012). Predicting work–family conflict and life satisfaction among professional psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(4), 341-348. <https://doi.org/10.1037/a0026675>
- Sahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (Brief symptom inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Sanavio, E., Bertolotti, G., Vidotto, G. ve Zotti, A. M. (1996). Neuroticism and type A behaviour pattern in healthy Italian blue-collar workers. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65(3), 145–149. <https://doi.org/10.1159/000289066>
- Santini, Z. I., Fiori, K. L., Feeney, J., Tyrovolas, S., Haro, J. M. ve Koyanagi, A. (2016). Social relationships, loneliness, and mental health among older men and women in Ireland: A prospective community-based study. *Journal of Affective Disorders*, 204, 59-69. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2016.06.032>
- Sareen, J., Afifi, T. O., McMillan, K. A. ve Asmundson, G. J. (2011). Relationship between household income and mental disorders: findings from a population-based longitudinal study. *Archives of General Psychiatry*, 68(4), 419–427. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2011.15>

- Schwarzer, R. ve Gutiérrez-Doña, B. (2005). More spousal support for men than for women: A comparison of sources and types of support. *Sex Roles: A Journal of Research*, 52(7-8), 523-532. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-3718-6>
- Selvarajan, T. R., Singh, B. ve Cloninger, P. A. (2016). Role of personality and affect on the social support and work family conflict relationship. *Journal of Vocational Behavior*, 94, 39-56. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.02.004>
- Semerici, A. B. ve Volery, T. (2017). Entrepreneurs as parents: The antecedents and consequence of parenting stress. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 24(1), 41-58. <https://doi.org/10.1108/IJEBr-04-2017-0136>
- Semykina, A. ve Linz, S. J. (2007). Gender differences in personality and earnings: Evidence from Russia. *Journal of Economic Psychology*, 28(3), 387-410. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2006.05.004>
- Seto, M., Morimoto, K. ve Maruyama, S. (2004). Effects of work-related factors and work-family conflict on depression among Japanese working women living with young children. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 9(5), 220-227. <https://doi.org/10.1007/BF02898103>
- Shaheen, N. (2012). Type A behaviour and work-family conflict in professional women. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(3), 70-74.
- Sherman, A. C., Higgs, G. E. ve Williams, R. L. (1997). Gender differences in the locus of control construct. *Psychology and Health*, 12(2), 239-248. <https://doi.org/10.1080/08870449708407402>
- Shields-Zeeman, L., Collin, D. F., Batra, A., & Hamad, R. (2021). How does income affect mental health and health behaviours? A quasi-experimental study of the earned income tax credit. *Journal of epidemiology and community health*, 75(10), 929–935. <https://doi.org/10.1136/jech-2020-214841>
- Shin, D. S. ve Jeong, B. Y. (2021). Structural equation model of work situation and work-family conflict on depression and work engagement in commercial motor vehicle (CMV) Drivers. *Applied Sciences*, 11(13), 5822. <https://doi.org/10.3390/app11135822>
- Shreffler, K. M., Meadows, M. P. ve Davis, K. D. (2011). Firefighting and fathering: Work-family conflict, parenting stress, and satisfaction with parenting and child behavior. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 9(2), 169–188. <https://doi.org/10.3149/fth.0902.169>

- Shumaker, S. A. ve Brownell, A. (1984). Toward a theory of social support: Closing conceptual gaps. *Journal of Social Issues*, 40(4), 11–36. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1984.tb01105.x>
- Si, Y., Ma, J. L. ve Zhang, J. (2020). Factors influencing parenting stress among Chinese families of children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Children and Youth Services Review*, 116, 105148. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105148>
- Siebert, S. D. (1974). Toward a theory of role accumulation. *American Sociological Review*, 39(4), 567-578.
- Skreden, M., Skari, H., Malt, U. F., Pripp, A. H., Björk, M. D., Faugli, A. ve Emblem, R. (2012). Parenting stress and emotional wellbeing in mothers and fathers of preschool children. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40(7), 596-604. <https://doi.org/10.1177/1403494812460347>
- Søgaard, A. J., Dalgard, O. S., Holme, I., Røysamb, E. ve Håheim, L. L. (2008). Associations between type A behaviour pattern and psychological distress: 28 years of follow-up of the Oslo Study 1972/1973. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(3), 216–223. <https://doi.org/10.1007/s00127-007-0288-7>
- Spector, P. E. (1982). Behavior in organizations as a function of employee's locus of control. *Psychological Bulletin*, 91(3), 482-497. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.91.3.482>
- Spector, P. E. ve O'Connell, B. J. (1994). The contribution of personality traits, negative affectivity, locus of control and Type A to the subsequent reports of job stressors and job strains. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 67(1), 1-12. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1994.tb00545.x>
- Spence, J. T., Helmreich, R. L. ve Pred, R. S. (1987). Impatience versus achievement strivings in the type A pattern: differential effects on students' health and academic achievement. *Journal of Applied Psychology*, 72(4), 522. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.72.4.522>
- Staines, G. L. (1980). Spillover versus compensation: A review of the literature on the relationship between work and nonwork. *Human Relations*, 33(2), 111-129. <https://doi.org/10.1177/001872678003300203>
- Stillman, S. ve Velamuri, M. (2016). If life throws you lemons try to make lemonade: Does locus of control help people cope with unexpected shocks. *Available at SSRN 2835350*.

- Stout, C. W. ve Bloom, L. J. (1982). Type A behavior and upper respiratory infections. *Journal of Human Stress*, 8(2), 4-7. <https://doi.org/10.1080/0097840X.1982.9936846>
- Symoens, S. ve Bracke, P. (2015). Work-family conflict and mental health in newlywed and recently cohabiting couples: A couple perspective. *Health Sociology Review*, 24(1), 48-63. <https://doi.org/10.1080/14461242.2015.1007156>
- Syrotuik, J. ve D'Arcy, C. (1984). Social support and mental health: Direct, protective and compensatory effects. *Social Science & Medicine*, 18(3), 229-236. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(84\)90084-4](https://doi.org/10.1016/0277-9536(84)90084-4)
- Szilagyi Jr, A. D., Sims Jr, H. P. ve Keller, R. T. (1976). Role dynamics, locus of control, and employee attitudes and behavior. *Academy of Management Journal*, 19(2), 259-276. <https://doi.org/10.2307/255776>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. bs). Pearson Education.
- Talukder, A. M. H. (2019). Supervisor support and organizational commitment: the role of work-family conflict, job satisfaction, and work-life balance. *Journal of Employment Counseling*, 56(3), 98-116. <https://doi.org/10.1002/joec.12125>
- Taylor, M. G. ve Lynch, S. M. (2004). Trajectories of impairment, social support, and depressive symptoms in later life. *The Journals of Gerontology. Series B, Psychological Sciences and Social Sciences*, 59(4), 238-246. <https://doi.org/10.1093/geronb/59.4.s238>
- Taylor, M. S., Locke, E. A., Lee, C. ve Gist, M. E. (1984). Type A behavior and faculty research productivity: What are the mechanisms?. *Organizational Behavior and Human Performance*, 34(3), 402-418. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(84\)90046-1](https://doi.org/10.1016/0030-5073(84)90046-1)
- Thoits P. A. (1995). Stress, coping, and social support processes: Where are we? What next?. *Journal of Health and Social Behavior, Spec No*, 53-79.
- Thompson, C. A., Beauvais, L. L. ve Lyness, K. S. (1999). When work-family benefits are not enough: The influence of work-family culture on benefit utilization, organizational attachment, and work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 54(3), 392-415. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1998.1681>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022). *İstatistiklerle Kadın, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635> adresinden 10 Mayıs 2022 tarihinde alınmıştır.

- Uysal Irak, D., Kalkışım, K. ve Yıldırım, M. (2020). Emotional support makes the difference: Work-family conflict and employment related guilt among employed mothers. *Sex Roles: A Journal of Research*, 82(1-2), 53-65. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01035-x>
- van Daalen, G., Willemsen, T. M. ve Sanders, K. (2006). Reducing work-family conflict through different sources of social support. *Journal of Vocational Behavior*, 69(3), 462-476. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2006.07.005>
- Verhofstadt, L. L. ve Weytens, F. (2013). Biological sex and gender role identity as predictors of spousal support provision: a scenario-based study. *Journal of Gender Studies*, 22(2), 166-177. <https://doi.org/10.1080/09589236.2012.745683>
- Verhofstadt, L. L., Buysse, A. ve Ickes, W. (2007). Social support in couples: An examination of gender differences using self-report and observational methods. *Sex Roles*, 57(3), 267-282. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9257-6>
- Verhofstadt, L. L., Buysse, A., Ickes, W., Davis, M. ve Devoldre, I. (2008). Support provision in marriage: The role of emotional similarity and empathic accuracy. *Emotion (Washington, D.C.)*, 8(6), 792-802. <https://doi.org/10.1037/a0013976>
- Vieira, J. M., Ávila, M. ve Matos, P. M. (2012). Attachment and parenting: The mediating role of work-family balance in Portuguese parents of preschool children. *Family Relations*, 61(1), 31-50. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00680.x>
- Vinokur, A. D., Pierce, P. F. ve Buck, C. L. (1999). Work-family conflicts of women in the Air Force: Their influence on mental health and functioning. *Journal of Organizational Behavior*, 20(6), 865-878. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1379\(199911\)20:6<865::AID-JOB980>3.0.CO;2-L](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1379(199911)20:6<865::AID-JOB980>3.0.CO;2-L)
- Vismara, L., Rollè, L., Agostini, F., Sechi, C., Fenaroli, V., Molgora, S., Neri, E., Prino, L. E., Odorisio, F., Trovato, A., Polizzi, C., Brustia, P., Lucarelli, L., Monti, F., Saita, E. ve Tambelli, R. (2016). Perinatal parenting stress, anxiety, and depression outcomes in first-time mothers and fathers: A 3- to 6-months postpartum follow-up study. *Frontiers in Psychology*, 7, Article 938. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00938>
- Voydanoff, P. (2005). Social integration, work-family conflict and facilitation, and job and marital quality. *Journal of Marriage and Family*, 67(3), 666-679. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00161.x>

- Wallace, J. (2005). Job stress, depression and work-to-family conflict: A test of the strain and buffer hypotheses. *Relations Industrielles/Industrial Relations*, 60(3), 510-539. <https://doi.org/10.7202/012157ar>
- Wang, I. A., Lee, B. W. ve Wu, S. T. (2017). The relationships among work-family conflict, turnover intention and organizational citizenship behavior in the hospitality industry of Taiwan. *International Journal of Manpower*, 38(8), 1130-1142. <https://doi.org/doi/10.1108/IJM-04-2015-0056>
- Wang, Y. ve Peng, J. (2017). Work–family conflict and depression in Chinese professional women: The mediating roles of job satisfaction and life satisfaction. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15(2), 394-406. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9736-0>
- Watson, D. (1967). Relationship between locus of control and anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6(1), 91. <https://doi.org/10.1037/h0024490>
- Watson, W. E., Minzenmayer, T. ve Bowler, M. (2006). Type A personality characteristics and the effect on individual and team academic performance. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(5), 1110-1128. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9029.2006.00033.x>
- Wayne, J. H., Musisca, N. ve Fleeson, W. (2004). Considering the role of personality in the work–family experience: Relationships of the big five to work–family conflict and facilitation. *Journal of Vocational Behavior*, 64(1), 108-130. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(03\)00035-6](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(03)00035-6)
- Williford, A. P., Calkins, S. D. ve Keane, S. P. (2007). Predicting change in parenting stress across early childhood: child and maternal factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(2), 251–263. <https://doi.org/10.1007/s10802-006-9082-3>
- Wolff, J. M., Rospenda, K. M., Richman, J. A., Liu, L. ve Milner, L. A. (2013). Work-family conflict and alcohol use: Examination of a moderated mediation model. *Journal of Addictive Diseases*, 32(1), 85-98. <https://doi.org/10.1080/10550887.2012.759856>
- Woods, P. J. ve Burns, J. (1984). Type A behavior and illness in general. *Journal of Behavioral Medicine*, 7(4), 411–415. <https://doi.org/10.1007/BF00845273>
- Xu, Y. ve Burleson, B. R. (2001). Effects of sex, culture, and support type on perceptions of spousal social support: An assessment of the “support gap” hypothesis in early marriage. *Human Communication Research*, 27(4), 535-566. <https://doi.org/10.1093/hcr/27.4.535>

- Yavas, U., Babakus, E. ve Karatepe, O. M. (2008). Attitudinal and behavioral consequences of work-family conflict and family-work conflict: Does gender matter?. *International Journal of Service Industry Management*, 19(1), 7-31. <https://doi.org/10.1108/09564230810855699>
- Yıldırım, İ. (2004). Eş destek ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 19-26.
- Yoder, L. (1987). Modifying the Type A behavior pattern. *Journal of Religion and Health*, 26(1), 57-72.
- Yu, M. ve Li, J. (2020). Work-family conflict and mental health among Chinese underground coal miners: the moderating role of psychological capital. *Psychology, Health & Medicine*, 25(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/13548506.2019.1595686>
- Yukl, G. A. ve Latham, G. P. (1978). Interrelationships among employee participation, individual differences, goal difficulty, goal acceptance, goal instrumentality, and performance. *Personnel Psychology*, 31(2), 305–323. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1978.tb00449.x>
- Zedeck, S. ve Mosier, K. L. (1990). Work in the family and employing organization. *American Psychologist*, 45(2), 240–251. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.2.240>
- Zhang, H., Tang, L., Ye, Z., Zou, P., Shao, J., Wu, M., Zhang, Q., Qiao, G. ve Mu, S. (2020). The role of social support and emotional exhaustion in the association between work-family conflict and anxiety symptoms among female medical staff: A moderated mediation model. *BMC Psychiatry*, 20(1), 266. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02673-2>
- Zhang, Y., Duffy, J. F. ve De Castillero, E. R. (2017a). Do sleep disturbances mediate the association between work-family conflict and depressive symptoms among nurses? A cross-sectional study. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 24(8), 620–628. <https://doi.org/10.1111/jpm.12409>
- Zhang, Y., Punnett, L. ve Nannini, A. (2017b). Work-family conflict, sleep, and mental health of nursing assistants working in nursing homes. *Workplace Health & Safety*, 65(7), 295-303. <https://doi.org/10.1177/2165079916665397>
- Zurlo, M. C., Vallone, F. ve Smith, A. P. (2020). Work–family conflict and psychophysical health conditions of nurses: Gender differences and moderating variables. *Japan Journal of Nursing Science*, 17(3), e12324. <https://doi.org/10.1111/jjns.12324>

8. EKLER

EK-1. Demografik Bilgi Formu

- 1) **Cinsiyetiniz:** ☐ Kadın ☐ Erkek
- 2) **Yaşınız:**
- 3) **Eğitim durumunuz:**
 - ☐ Okuma-yazma bilmiyor
 - ☐ Okuma yazma biliyor
 - ☐ İlkokul
 - ☐ Ortaokul
 - ☐ Lise
 - ☐ Üniversite
 - ☐ Yüksek Lisans
 - ☐ Doktora
- 4) **Çalışıyor musunuz?:** ☐ Evet ☐ Hayır
- 5) **Mesleğiniz:**
- 6) **İş yerindeki konumunuz:** ☐ Çalışan ☐ Yönetici
- 7) **Haftalık toplam çalışma süreniz:**
- 8) **Mesai saatleri dışında çalışma süreniz (Haftalık):**
- 9) **Aylık kazancınız:**
- 10) **Ailenizin toplam aylık kazancı:**
- 11) **Ailenize ait bir otomobil var mı?** ☐ Evet ☐ Hayır
- 12) **İşe nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?**
 - ☐ Kendi arabamla
 - ☐ Kurum servisi ile
 - ☐ Toplu taşıma araçları ile
 - ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)
- 13) **Ev sahibi misiniz?:** ☐ Evet ☐ Hayır
- 14) **Evinizde (eşiniz haricinde) yardımcı (ev işleri, çocuk bakımı vb. için) var mı?**
☐ Evet ☐ Hayır
- 15) **Yaşadığınız şehir:**
- 16) **Medeni durumunuz:**
 - ☐ Evli ve birlikte yaşıyor
 - ☐ Evli ama eşinden ayrı yaşıyor
 - ☐ Eşinden ayrılmış
 - ☐ Eşini kaybetmiş
- 17) **Sağlık durumunuz:**
 - ☐ Sağlıklı
 - ☐ Bedensel hastalık (Lütfen belirtiniz.....)
 - ☐ Psikolojik bozukluk (Lütfen belirtiniz.....)
- 18) **Çocuk ya da çocuklarınız var mı?:** ☐ Evet ☐ Hayır
- 19) **Çocuk sayısı:**
- 20) **En küçük çocuğun yaşı:**
- 21) **Çocuğunuzla/çocuklarınızla birlikte mi yaşıyorsunuz?** ☐ Evet ☐ Hayır

EK-2. İş-Aile Çatışması Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ölçekteki sayılardan sizi uygun olanı seçiniz. Değerlendirmenizi yaparken “kesinlikle katılmıyorum”dan (1), “kesinlikle katılıyorum”a (7) doğru uzanan cevap seçeneklerini kullanınız ve uygun rakamı işaretleyiniz.

1 Kesinlikle Katılmıyorum	2	3	4 Kararsızım	5	6	7 Kesinlikle Katılıyorum
---------------------------------	---	---	-----------------	---	---	--------------------------------

1.İşimle ilgili sorumluluklarım aile hayatımı etkilemektedir.	1	2	3	4	5	6	7
2.İşime harcadığım zaman, aileme karşı olan sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
3.İşimin bana yüklediği sorumluluklardan dolayı ailemle ilgili yapmak istediğim bazı şeyleri yapamamaktayım.	1	2	3	4	5	6	7
4.İşimin yarattığı stres aileme karşı olan görevlerimi yerine getirmemi zorlaştırmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
5.İşimin niteliği gereği ailece yaptığımız planları değiştirmek zorunda kalmaktayım.	1	2	3	4	5	6	7
6.Ailemin ya da eşimin talepleri işimi etkilemektedir.	1	2	3	4	5	6	7
7.Aileme ayırmam gereken zaman nedeniyle işlerimi ertelediğim olur.	1	2	3	4	5	6	7
8.Ailemin ya da eşimin taleplerinden dolayı işimle ilgili olarak yapmak istediğim bazı şeyleri yapamam	1	2	3	4	5	6	7
9.Fazla mesaiye yapmak, günlük işleri bitirmek ya da işe zamanında gitmek gibi sorumluluklarım aile hayatım nedeniyle etkilenmektedir.	1	2	3	4	5	6	7
10.Ailemle ilgili sıkıntılarım iş yapma kabiliyetimi azaltmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7

EK-3. Bortner Derecelendirme Ölçeği

Bu bölüm belirli durumlar karşısında ortaya koyduğunuz tutum ve davranış şekillerini araştıran maddelerden oluşmaktadır. Lütfen düşüncenizi en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz. “1” EN DÜŞÜK, “8” ise EN YÜKSEK katılım derecenizi ifade etmektedir. Aşağıdaki ifadelerden hangi taraftaki rakam sizin durumunuzu ifade ediyorsa onu işaretleyiniz.

Randevular konusunda titiz değilim.	1	2	3	4	5	6	7	8	Asla geç kalmam.
Rekabetçi değilim.	1	2	3	4	5	6	7	8	Çok rekabetçiyim.
Baskı altında bile kendimi asla acele içinde hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7	8	Kendimi her zaman acele içinde hissedirim.
Bir zaman zarfında her şeyi ele alırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	Bir kerede birçok şeyi yapmayı denerim daha sonra ne yapacağımı düşünürüm.
Bir şeyi yavaşça yaparım.	1	2	3	4	5	6	7	8	Bir şeyi hızlı yaparım.
Duygularımı ifade ederim.	1	2	3	4	5	6	7	8	Duygularımı saklarım.
Birçok ilgim vardır.	1	2	3	4	5	6	7	8	İş dışında çok az ilgim vardır.

EK-4. Kısa Semptom Envanteri

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi **bugün dâhil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini** yandaki kutulardan uygun olanın içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.

	Hiç	Biraz	Orta Derecede	Çok	Epey Fazla
İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
Baygınlık, baş dönmesi					
Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri					
Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi					
Olayları hatırlamada güçlük					
Çok kolayca kızıp öfkelenme					
Göğüs ve kalp bölgesinde ağrılar					
Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu					
Yaşamınıza son verme düşünceleri					
İnsanların çoğuna güvenilemeyeceği hissi					
İştahta bozukluklar					
Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					
İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme					
Yalnızlık hissetme					
Hüzünlü, kederli hissetme					
Hiçbir şeye ilgi duymama					
Ağlamaklı hissetme					
Kolayca incinebilme, kırılma					
İnsanların sizi sevmediğine, size kötü davrandığına inanmak					
Kendini diğerlerinden daha aşağı görmek					
Mide bozukluğu, bulantı					
Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu düşüncesi					
Uykuya dalmada güçlük					
Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme					
Karar vermede güçlükler					
Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkma					

Nefes darlığı, nefessiz kalma					
Sıcak, soğuk basmaları					
Sizi korkuttuğu için bazı eşya yer ya da etkinliklerden uzak kalmaya çalışma					
Kafanızın “bomboş” kalması					
Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					
Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi					
Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları					
Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerine toplamada) güçlük/zorlanma					
Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
Kendini gergin ve tedirgin hissetme					
Ölme ve ölüm üzerine düşünceler					
Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
Bir şeyleri kırma, dökme isteği					
Diğerlerinin yanındayken sürekli kendini gözleyip yanlış birşeyler yapmamaya çalışmak					
Kalabalıklarda rahatsızlık duymak					
Bir başka insana hiç yakınlık duymamak					
Dehşet ve panik nöbetleri					
Sık sık tartışmaya girmek					
Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetmek					
Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir alamamak					
Yerinde duramayacak kadar huzursuz hissetmek					
Kendini değersiz görmek/değersizlik duyguları					
Eğer izin verirseniz insanların sizi sömüreceği duygusu					
Suçluluk duyguları					
Aklınızda bir bozukluk olduğu düşüncesi					

EK-5. İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği

Bu anket, toplumumuzdaki bazı önemli olayların farkı insanları etkileme biçimini bulmaya amaçlamaktadır. Her maddede “a” ya da “ b “ harfiyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz ve net bir şekilde işaretleyiniz.

Seçiminizi yaparken, seçmeniz gerektiğini düşündüğünüz ve ya da doğru olmasını arzu ettiğiniz cümleyi değil, gerçekten daha doğru olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Bu anket bazı durumlara ilişkin, kişisel inançlarla ilgilidir, bunun için “**doğru**” ya da “**yanlış**” **cevap diye bir durum söz konusu değildir.**

Bazı maddelerde her iki cümleye de inandığınızı ya da hiçbirine inanmadığınızı düşünebilirsiniz. Böyle durumlarda kendi görüşünüz açısından gerçeğe uygun olduğuna daha çok inandığınız cümleyi seçiniz seçim yaparken her bir cümle için bağımsız karar veriniz; önceki tercihlerinizden etkilenmeyiniz.

1.	a) Ana babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar problemli oluyor. b) Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.
2.	a) İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu biraz da şanssızlıklarına bağlıdır. b) İnsanların talihsizlikleri kendi hatalarının sonucudur.
3.	a) Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir. b) İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4.	a) İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler. b) İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5.	a) Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır. b) Öğrencilerin çoğu, notlarının tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6.	a) Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz. b) Lider olamayan yetenekli insanlar, fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.
7.	a) Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar. b) Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.
8.	a) İnsanın kişiliğinin belirlenmesinden en önemli rolü kalıtım oynar. b) İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9.	a) Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur. b) Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmekten daima daha iyidir.
10.	a) İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz. b) Sınav soruları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki, çalışmanın anlamı kalmıyor.
11.	a) Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır. b) İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12.	a) Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir. b) Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
	a) Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.

13.	b) Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü birçok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
14.	a) Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır. b) Herkesin iyi bir tarafı vardır.
15.	a) Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur. b) Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.
16.	a) Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır. b) İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17.	a) Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyızdır. b) İnsanlar, siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18.	a) Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir. b) Aslında “şans” diye bir şey yoktur.
19.	a) İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir. b) Genelde en iyisi insanın hatalarını örtbas etmesidir.
20.	a) Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur. b) Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.
21.	a) Uzun vadede yaşamımızdaki kötü şeyler, iyi şeylerle dengelenir. b) Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
22.	a) Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz. b) Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.
23.	a) Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlayamıyorum. b) Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24.	a) İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler. b) İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25.	a) Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim. b) Şans ya da talihin yaşamımda önemli bir rol oynadığına inanmam.
26.	a) İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar. b) İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırlarsa hoşlanırlar.
27.	a) Liselerde atletizme gereğinden fazla önem veriliyor. b) Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.
28.	a) Başıma ne gelmişse kendi yaptıklarımdandır. b) Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
29.	a) Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlayamıyorum. b) Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

EK-6. Eş Destek Ölçeği

Aşağıdaki maddelerden her birini eşinizi ve eşinizle aranızdaki ilişkiyi düşünerek maddenin aşağısındaki “bana uygun, kısmen uygun, bana uygun değil” seçeneklerinden birisini işaretleyerek cevaplandırınız.

Eşim;	Bana Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
1. Bana hoş espriler yapar.			
2. Yaptıklarını destekler.			
3. Benimle olmak için zaman yaratmaya çalışır.			
4. Kazancını ve tüm eşyalarını benimle paylaşır.			
5. Başardıklarını takdir eder.			
6. Bana sarılır, üzerime titrer.			
7. Evimizle ilgili her türlü sorunla ilgilenir.			
8. Benimle sohbet eder, dertleşir.			
9. Bana yanımda olduğunu hissettirir.			
10. Bana suçlayıcı, yargılayıcı davranır.			
11. Beni hoş, eğleneceğim yerlere götürür.			
12. Bana şefkat gösterir.			
13. Hastalık, taşınma, gibi durumlarda bana yardım eder.			
14. Hatalarımı bana nazikçe gösterir.			
15. Benimle alışverişe, sinemaya veya gezmeye gelir.			
16. Beni sever, okşar.			
17. Evimizle ilgili işlerde bana yardım eder.			
18. Benim üstün, güçlü yönlerimi vurgular.			
19. Görüş ve isteklerime önem verir.			
20. Beni gerçekten anlamaz.			
21. Bana gerçekten değer verir.			
22. Bana değer verdiğini başkalarına hissettirir.			
23. Beni üstün ve zayıf yönlerimle kabul eder.			
24. Pek çok şeyini benden gizler, benimle paylaşmaz.			
25. Sorunlarla başa çıkmamda bana yardım eder.			
26. Verdiğim kararları destekler.			
27. Sağlığım ile yakından ilgilenir.			

EK-7. Anne Baba Stres Ölçeği

Sevgili Anne Babalar Aşağıda sizlerin anne babalığa ilişkin duygu ve düşünceleriniz ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuyunuz ve size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Teşekkürler.	Hiçbir Zaman	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Çocuğumu mutlu etmek benim için çok zor.	1	2	3	4
Çocuğumun bakımı ile ilgili sorumluluklarım beni öyle yoruyor ki başka bir şey yapmaya isteğim olmuyor.	1	2	3	4
Anne/ Baba olmanın zor olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4
Çocuğumun bazı şeyleri beni kızdırmak için yaptığını düşünüyorum.	1	2	3	4
Çocuk sahibi olduğumdan beri kendime zaman ayıramıyorum.	1	2	3	4
Anne/Baba olduğumdan beri kendimi daha yaşlı hissediyorum.	1	2	3	4
Çocuğum bir hata yaptığında bundan kendimi sorumlu tutuyorum.	1	2	3	4
Çocuğuma kızdığımında davranışlarımı kontrol etmekte zorlanıyorum.	1	2	3	4
Anne/Babalığa ilişkin sorumluluklarım beni psikolojik açıdan zorluyor.	1	2	3	4
Çocuğumun diğer çocuklara göre daha zor bir çocuk olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4
Hayal ettiğim gibi bir anne/baba olamadığımı düşünüyorum.	1	2	3	4
Çocuğumun istekleri karşısında tutarsız davranabiliyorum.	1	2	3	4
Çocuğumun ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığımı hissediyorum.	1	2	3	4
Hayatımdaki en temel stres kaynağı, çocuk sahibi olmaktır.	1	2	3	4
Çocuğumu eğitmek konusunda kendimi yetersiz buluyorum.	1	2	3	4
Başarısız bir anne/baba olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4

EK-8. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Arş. Gör. Merve AYDIN tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar'ın danışmanlığında yürütülmektedir. Bu çalışmada çalışanların ebeveyn olma deneyimleri, iş hayatları ve kişisel özelliklerine dair bilgi edinmek amaçlanmıştır. Bu nedenle, çalışmada yer alabilmek için en az bir çocuğunuzun olması ve herhangi bir kurumda tam zamanlı olarak çalışmanız beklenmektedir. Çalışma yaklaşık 20-25 dakika sürmektedir. Çalışmada bazı ölçekleri yönergeler doğrultusunda doldurmanız beklenmektedir. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Sizden beklenen soruları içtenlikle yanıtlamanızdır. Vermiş olduğunuz bilgiler gizli tutulacak ve yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Çalışmaya katılım gönüllüdür. Çalışmada kişisel rahatsızlık verecek sorular ya da girişimler bulunmamaktadır. Ancak, herhangi bir aşamada rahatsızlık duyduğunuz takdirde hiçbir gerekçe göstermeden çalışmayı yarıda bırakabilirsiniz.

Çalışmaya katılmak için ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Çalışmayla ilgili ayrıntılı bilgi almak isterseniz Arş. Gör. Merve AYDIN (e-posta: merveyaydin@ybu.edu.tr) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmayı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih

İMZA